

สภาวะของประเทศไทยเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดขึ้น

วิกฤติการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศต่างๆ ในยุโรปรุนแรงเป็นลำดับมา ตั้งแต่ ฮิตเลอร์ ผู้นำของเยอรมนีและเม็คสันธิสตีญาแวร์ชายร์ ประเทศมหาอำนาจ อังกฤษ ฝรั่งเศส ไม่สามารถจะลงโทษเยอรมนีได้ ต่อมา เยอรมนีส่งกองทัพเข้าโจมตีประเทศโปแลนด์เมื่อวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2482 (ค.ศ. 1939) ภัยเหตุนี้ สงครามโลกครั้งที่ 2 จึงได้เกิดขึ้นในยุโรป ในเอเชีย ซาติมหาอำนาจที่สำคัญคือประเทศญี่ปุ่น ซึ่งขยายอำนาจและอิทธิพลทางเศรษฐกิจและทางทหารไปทางเหนือสำเร็จ จนได้เกาะฟอร์โมซา เกาหลี และแมนจูเรียแล้ว ขณะนั้นญี่ปุ่นกำลังทำสงครามกับจีนเพื่อขยายเขตอิทธิพลไปทางตะวันตก ขณะเดียวกัน ญี่ปุ่นมีแผนการที่จะขยายตัวลงมาทางใต้ เพื่อสร้างวงศ์ไพบูลย์ร่วมกันแห่งมหาเอเชียบูรพาควย

ขณะที่สงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดขึ้นในยุโรปและในเอเชีย ญี่ปุ่นกำลังทำสงครามกับจีน และกำลังจะขยายอิทธิพลลงมาทางใต้ การขยายอิทธิพลของญี่ปุ่นทำให้ญี่ปุ่นต้องเผชิญหน้ากับอังกฤษ อเมริกา ฝรั่งเศส และเนเธอร์แลนด์ ประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศเล็ก ๆ ประเทศหนึ่งในเอเชีย ก็ต้องได้รับความกระทบกระเทือนจากสงครามครั้งนี้ด้วย เพราะถูกขนาบด้วยอาณานิคมของประเทศมหาอำนาจซึ่งเป็นฝ่ายพันธมิตร และการที่ประเทศไทยต้องอยู่ในยุคยุทธศาสตร์สำคัญ ประกอบกับความอุดมสมบูรณ์ของไทยในฐานะเป็นอนุชาวน้ำ จึงมีผลทำให้ประเทศไทยมีปฏิกิริยาต่อสงครามครั้งนี้ และต่อความตึงเครียดในเอเชียด้วย คือ

1. ประเทศไทยประกาศนโยบายเป็นกลาง และทำกติกาสัญญาไม่รุกรานกับประเทศฝรั่งเศสและอังกฤษ และทำสนธิสัญญาจำเริญทางพระราชไมตรีกับประเทศญี่ปุ่น
2. เกิดกรณีพิพาทอินโดจีนกับฝรั่งเศส

1. ประเทศไทยประกาศนโยบายเป็นกลาง และทำกติกาสัญญาไมรุกรานกับประเทศฝรั่งเศส และอังกฤษ และทำสนธิสัญญาจำเริญทางพระราชไมตรีกับประเทศญี่ปุ่น

การประกาศนโยบายเป็นกลาง

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดขึ้นในยุโรปวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2484 (ค.ศ. 1939) เป็นขณะเดียวกับที่ในทวีปเอเชียไม่มีเสถียรภาพ เพราะญี่ปุ่นซึ่งเป็นชาติมหาอำนาจที่สำคัญกำลังขยายกำลังทหารโดยทำสงครามกับจีนแบบไม่ประกาศเป็นทางการเรื่อยมาตั้งแต่ พ.ศ. 2480 (ค.ศ. 1937) เมื่อได้เมืองสำคัญต่าง ๆ ของจีนแล้ว ญี่ปุ่นก็ประกาศระเบียบใหม่ของเอเชียตะวันออกไกล การขยายอำนาจลงมาทางใต้เป็นนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นซึ่งแฝงเจตนา รุกรานมาในรูปของนโยบายที่เรียกว่า "ระเบียบใหม่ของเอเชียบูรพา" ภายหลังได้เปลี่ยนชื่อใหม่ว่า มหาเอเชียบูรพา เพื่อขยายขอบเขตการปฏิบัติให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลไทยจึงคาดหมายว่า สงครามเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และคาดคิดว่าสงครามครั้งนี้จะกระทบกระเทือนประเทศไทยด้วย สี่วันต่อมาหลังจากรุกเกิดสงครามในยุโรป วันที่ 5 กันยายน พ.ศ. 2482 ประเทศไทยจึงได้ประกาศนโยบายเป็นกลาง โดยมีประกาศพระบรมราชโองการให้ประชาชนชาวไทยรักษาความเป็นกลางอย่างเคร่งครัดและเที่ยงธรรม คือไม่ช่วยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง¹ ต่อมา วันที่ 9 กันยายน รัฐบาลจึงมีแถลงการณ์ให้ข้าราชการและประชาชนคนไทย ตลอดจนบุคคลซึ่งมีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทยปฏิบัติตนเป็นกลาง โดยให้ปฏิบัติตามกฎหมายแห่งราชอาณาจักรทั้งข้อผูกพันตามสนธิสัญญาและกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยความเป็นกลาง ในแถลงการณ์กล่าวถึงสิทธิและหน้าที่ของประเทศที่เป็นกลางที่บัญญัติไว้ในอนุสัญญากรุงเฮก พ.ศ. 2450 (ค.ศ. 1907) ฉบับที่เกี่ยวกับสงครามทางบก และฉบับที่ 13 เกี่ยวกับสงครามทางทะเล ประเทศไทยซึ่งเป็นภาคีแห่งอนุสัญญานี้จะได้รับความเคารพความเป็นกลางจากประเทศคู่สงคราม โดยประเทศนั้นจะต้องไม่กระทำการอันใดกระทบกระเทือนต่อความเป็นกลาง เช่น

¹ "ประกาศพระบรมราชโองการให้ปฏิบัติตามความเป็นกลาง พุทธศักราช 2482," ราชกิจจานุเบกษา 56 (5 กันยายน, 2482), 847-9.

ประเทศคู่สงครามจะส่งกองทหาร อาวุธยุทโธปกรณ์ เสบียงอาหารผ่านแดนที่เป็นกลางไม่ได้ หรือทำการรบบนดินแดนประเทศที่เป็นกลาง หรือจะมาเกณฑ์ทหารอาสาสมัคร หรือตั้งสถานีวิทยุโทรเลข หรือเครื่องมือสื่อสารเพื่อลำเลียงอาวุธยุทโธปกรณ์หรือลูกเรือไม่ได้²

การประกาศนโยบายเป็นกลางเป็นทางออกที่ดีที่สุดของไทยในขณะนั้น เพราะเป็นการกีดกันมิให้คู่สงครามฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเข้ามาขอความช่วยเหลือหรือความร่วมมือจากไทย ซึ่งจะเป็นการนำเอาประเทศเข้าไปพัวพันกับสงครามครั้งนั้นด้วย นอกจากประกาศนโยบายเป็นกลาง ในปีต่อมา ไทยยังได้ทำกติกาสัญญาไม่รุกรานกับฝรั่งเศส อังกฤษ และทำสัญญาจำเวียงพระราชมหาราชไมตรีและทางเคอปรพบูรณาภาพอาณาเขตกับญี่ปุ่น

กติกาสัญญาไม่รุกรานกับประเทศฝรั่งเศส อังกฤษ และสนธิสัญญาจำเวียงทางพระราชมหาราชไมตรีกับญี่ปุ่น ที่มาของการทำกติกาสัญญาไม่รุกราน

ใน พ.ศ. 2482 (ค.ศ. 1939) ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 จะเกิดขึ้น เป็นระยะเวลาที่ประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรปเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศอย่างรุนแรง นายปอล เลปิซซีเยอร์ (Paul Lépassier) ซึ่งเป็นอัครราชทูตฝรั่งเศสที่กรุงเทพฯ ในขณะนั้น ได้เจรจากับ พลตรี หลวงพิบูลสงคราม ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ เพื่อขอทำกติกาสัญญาไม่รุกรานระหว่างฝรั่งเศสกับไทย³ รัฐบาลไทยปฏิเสธข้อเสนอของฝรั่งเศส โดยเห็นว่าไม่มีความจำเป็นที่จะต้องทำสนธิสัญญาดังกล่าวกับฝรั่งเศส

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

² "สิทธิและหน้าที่ของประเทศที่เป็นกลาง," ประชุมกฎหมายประจำศก พ.ศ. 2482 รวบรวมโดย เสถียร ลายลักษณ์ 52 (9 กันยายน, 2482) หน้า 723-34.

³ กีเรก ชัยนาม, ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2 เล่ม 1 (พระนคร: แพร่พิทยา, 2510), หน้า 42.

2. ขณะที่เกิดวิกฤติการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศอย่างรุนแรงในยุโรป ภูมิภาคกำลังทำสงครามอยู่กับจีน ขณะเดียวกันมีนโยบายที่จะขยายลงมาทางใต้ และสร้างวงศ์ไพบูลย์ร่วมกัน โดยขับไล่นายยุโรปออกไปจากทวีปเอเชีย เพื่อให้เอเชียเป็นของคนเอเชีย ฝรั่งเศสมั่นใจว่า ถ้าเกิดสงครามขึ้นในยุโรป ภูมิภาคจะต้องฉวยโอกาสเข้ามาในอินโดจีน นอกจากเพื่อแผ่เจตคติจีนแล้ว ยังเป็นการขยายลงมาทางใต้อีกชั้นหนึ่งของภูมิภาค ซึ่งฝรั่งเศสไม่ต้องการให้เกิดภาวะในอินโดจีนถึง 2 ด้าน คือไทยกับภูมิภาค

3. ฝรั่งเศสคงจะเกรงว่าไทยอาจถือโอกาสในขณะที่เกิดสงครามในยุโรปเข้ารุกรานอินโดจีนฝรั่งเศส ทั้งนี้ เพราะกิจการค่านทหารของไทยก้าวมาสู่สมัยใหม่มาแล้ว ฝรั่งเศสมีประสบการณ์จากเหตุการณ์ ร.ศ. 112 สมัยนั้น กองทัพไทยยังเป็นแบบโบราณ ยังไม่มีอาวุธสมัยใหม่ จะเห็นได้ว่า ฝรั่งเศสได้คืนแดนจากไทยไปโดยใช้กำลังทหารกับเรือรบมาขู่ไทย ก็ทำได้สำเร็จ แต่หลังจากเหตุการณ์ ร.ศ. 112 แล้ว ประเทศไทยตื่นตัวในการส่งคนไปศึกษาต่อทางค่านวิชาทหารยังประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรป บรรดาพระบรมวงศานุวงศ์ และสามัญชนก็ได้รับคัดเลือกไปศึกษาเป็นอันมาก เช่น จอมพล พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช ทรงศึกษาวิชาทหาร ณ ประเทศเคนมาร์ค จอมพล สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ ทรงจบวิชาทหารจากรัสเซีย พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงศึกษาจากโรงเรียนเสนาธิการฝรั่งเศส สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงมหมาทปรังษยา ทรงศึกษาจากโรงเรียนเสนาธิการฝรั่งเศส สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงมหมาทปรังษยา ทรงสำเร็จวิชาทหารบกจากประเทศเยอรมนี เป็นต้น การจัดกองทัพสมัยใหม่ เริ่มต้นปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มาในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการประลองยุทธทดลองจนการส่งกำลังบำรุงวิธีการดังกล่าวเป็นวิธีการทหารอันทันสมัย⁷ ประกอบกับการส่งทหารไทยไปร่วมรบในสงครามโลกครั้งที่ 1 ทหารเหล่านี้ได้ไปเห็น ศึกษา และมีประสบการณ์ในสมรภูมิต่างประเทศมาแล้ว จึงกลับมาพัฒนากองทัพไทย ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. 2475 การจัดกำลัง

⁷ กรมยุทธการทหารบก, "ความเป็นมาเกี่ยวกับการจัดกองทัพบกก่อน พ.ศ. 2485," การจัดหน่วยในสงครามอินโดจีนและมหาเอเชียบูรพา (พระนคร, 2510), หน้า 28.

กองทัพไทยได้เข้มแข็งขึ้นเป็นลำดับ จนมาถึงสมัย พลตรี หลวงพิบูลสงครามเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง มีการจัดสรรงบประมาณสำหรับกลาโหมเป็นอันมาก จนกระทั่งมีข่าวลือว่าไทยสะสมกำลังอาวุธสมัยใหม่เพื่อขยายดินแดน⁸ ความเข้มแข็งทางทหารของไทยมีมากกว่าเดิมมาก

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ฝรั่งเศสจึงพยายามอยู่หลายครั้งที่จะเจรจากับไทยขอทำการศึกษาสัญญาไม่รุกรานกับไทย โดยมีความหวังว่า หากได้ทำศึกษานี้แล้ว กรณีพิพาทคงไม่เกิดขึ้นเพราะจะมีการเคารพบูรณภาพและอาณาเขตซึ่งกันและกัน

ในขั้นแรก ไทยปฏิเสธข้อเสนอดังกล่าวของฝรั่งเศสถึง 2 ครั้ง เหตุที่ไทยไม่ยินยอมที่จะทำการศึกษาสัญญาดังกล่าว อาจจะเป็นเพราะว่า

1. ตามเหตุผลที่รัฐบาลอ้างในคำปราศรัยว่า ไทยไม่เห็นความจำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาสัญญาไม่รุกราน⁹ อาจจะเป็นเพราะไทยรู้ตัวดีที่เห็นว่า ลำพังประเทศไทยแล้วจะไม่มีวันรุกรานฝรั่งเศสได้ เพราะเป็นประเทศเล็ก มีกำลังคนน้อย ในด้านอาวุธก็ด้อยกว่าฝรั่งเศส ผู้นำทางทหารของไทยส่วนใหญ่สำเร็จมาจากฝรั่งเศส ย่อมทราบดีที่เห็นว่าฝรั่งเศสเหนือกว่าไทยจึงได้ตอบปฏิเสธไป

2. การที่รัฐบาลตอบปฏิเสธขอเสนอของรัฐบาลฝรั่งเศสไป อาจจะเป็นเพราะว่าไทยคิดจะเรียกร้องขอคืนแดนคืนจากฝรั่งเศส

ครั้นปลายเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2482 (ค.ศ. 1939) วิกฤติการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศในยุโรปรุนแรงยิ่งขึ้น เยอรมนีไม่รับฟังคำขอร้องของประเทศมหาอำนาจ เช่น อังกฤษ สหรัฐอเมริกา และพระสันตปาปา เป็นต้นในการรักษาสันติภาพของยุโรป

⁸ "พิมพ์แถลงการแจกราษฎรให้สงบคืน.....," ฉบับเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

⁹ จอมพล ป. พิบูลสงคราม, "คำปราศรัยของนายกรัฐมนตรีกล่าวแก่ปวงชนชาวไทย โดยทางวิทยุกระจายเสียง วันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2483 ปรากฏใน สัญญา ยมะสมิต, ไทยกู้เกียรติศักดิ์, หน้า 96. (พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ หลวงวิจิตรสมรรถการ วัฒนคุณักษัตริยาราม 4 เมษายน 2484)

เยอรมนีกลับมาทัพเข้ามาประชิดโปแลนด์ ทำให้ประเทศต่าง ๆ ในยุโรปเตรียมพร้อมเพื่อรับสถานการณ์สงคราม อัครราชทูตฝรั่งเศสประจำไทยได้มาเจรจาขอทำสัญญาตั้งกล่าวอีกครั้งหนึ่ง (ครั้งที่ 3) พลตรี หลวงพิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ นำข้อเสนอตั้งกล่าวเข้าปรึกษาในคณะรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรีต่างก็เห็นชอบด้วย โดยมีความเห็นว่าสงครามโลกใกล้จะเกิดขึ้น ไทยน่าจะแสดงให้ฝรั่งเศสเห็นว่าไทยเป็นชาติที่รักสันติภาพจริง ๆ ในเดือน ตุลาคม พ.ศ.2482 (ค.ศ.1939) ซึ่งเป็นเวลาที่สงครามโลกครั้งที่ 2 ในยุโรปเกิดขึ้นแล้ว รัฐบาลไทยจึงได้ตอบอัครราชทูตฝรั่งเศสไปว่า รัฐบาลไทยยินดีที่จะหากศึกษาสัญญาไม่รุกรานด้วย แต่มีเงื่อนไขว่าต้องมีการทำความตกลงแก้ไขปัญหาเขตแดนแม่น้ำโขง ซึ่งตามอนุสัญญา พ.ศ.2465 (ค.ศ.1922) ฝรั่งเศสถือเอาแม่น้ำโขงเป็นของตน ซึ่งเป็นการไม่ถูกต้องตามหลักเรื่องร่องน้ำลึก อันเป็นหลักของกฎหมายระหว่างประเทศ¹⁰

เหตุที่ไทยขอให้มีการปักปันเขตแดนแม่น้ำโขงใหม่ก็เพราะว่า ตามสนธิสัญญาเดิม ไทยเป็นฝ่ายเสียเปรียบฝรั่งเศสเกี่ยวกับปัญหาพรมแดนแม่น้ำโขง ไทยเคยเสนอต่อรัฐบาลฝรั่งเศสมาหนึ่งแล้ว ใน พ.ศ.2479 (ค.ศ.1936) ขณะกำลังมีการเจรจาสันติสัญญาทางไมตรีพาณิชย์และการเดินเรือระหว่างประเทศไทยกับประเทศฝรั่งเศส แต่ฝ่ายฝรั่งเศสขอให้รอไว้เจรจากันเมื่อทำสัญญาเกี่ยวกับอินโดจีน เมื่อฝรั่งเศสเสนอขอทำการศึกษาตั้งกล่าวถึงสามครั้ง ไทยจึงเห็นเป็นโอกาสที่จะเจรจาให้มีการตกลงตั้งกล่าว

ข้อเสียเปรียบทางเศรษฐกิจ การปกครอง และทางยุทธศาสตร์ของไทยเกี่ยวกับพรมแดนแม่น้ำโขงเกิดขึ้นหลังเหตุการณ์ ร.ศ.112 คินแคนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง อันได้แก่อาณาจักรลาวเกือบทั้งหมดและเกาะต่าง ๆ ในลำน้ำโขงตกเป็นของฝรั่งเศส ปัญหาแม่น้ำโขงในฐานะเป็นพรมแดนระหว่างไทยกับอินโดจีนฝรั่งเศสจึงได้เกิดขึ้น และเพิ่มความยุ่งยากเรื่อยมา เนื่องจากความตกลงเกี่ยวกับแม่น้ำโขงคลุมเครือไม่กระจ่างแจ้ง ฝรั่งเศสถืออำนาจที่ความฝ่ายเดียว หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 ฝรั่งเศสยอมทำอนุสัญญาเมื่อ พ.ศ.2465 (ค.ศ.

¹⁰ คีโรก ชัยนาม, เรื่องเดิม, เล่มหนึ่ง, หน้า 42.

1922) เกี่ยวกับอินโดจีน โดยยอมรับคณะข้าหลวงใหญ่ไทย-ฝรั่งเศสประจำแม่น้ำโขง โดยให้คณะข้าหลวงนี้มีหน้าที่เกี่ยวกับแม่น้ำโขง และวางระเบียบชายแดนเพื่อให้ความสะดวกต่าง ๆ ค้ำย แต่ก็ไม่สามารถตกลงปัญหาสำคัญ ๆ บางเรื่องได้ ต่อมาใน พ.ศ. 2469 (ค.ศ. 1926) ได้มีการทำสัญญากับอินโดจีนฝรั่งเศสเป็นพิเศษว่าด้วยการกำหนดเส้นเขตแดน และเขตปลอดทหารระหว่างสองประเทศ ว่าด้วยการเดินเรือในลำแม่น้ำโขง ว่าด้วยการจับสัตว์น้ำในลำแม่น้ำโขง การใช้แม่น้ำโขงเพื่อประโยชน์ในด้านอื่น การบำรุงรักษาและประกอบแต่งลำแม่น้ำโขงให้เป็นทางน้ำเดินเรือได้ การสำรวจ การตั้งคณะข้าหลวงใหญ่ไทย-ฝรั่งเศสประจำแม่น้ำโขงเพื่อดูแลเรื่องแม่น้ำโขง และวางระเบียบชายแดนบางเรื่องค้ำย อนุสัญญาฉบับดังกล่าวดีกว่าสัญญาเดิมเล็กน้อย แต่ยังขัดกับกฎหมายระหว่างประเทศ คือ

1. ตามลำแม่น้ำโขงที่เป็นพรมแดนระหว่างอินโดจีนฝรั่งเศสกับไทย ให้ถือร่องน้ำเป็นเส้นเขตแดนระหว่างไทยกับอินโดจีน
2. ตามลำแม่น้ำโขงในตอนที่แยกออกเป็นหลายสายเพราะมีเกาะซึ่งออกห่างจากฝั่งไทย โดยมีกระแสน้ำไหลสะพัดอยู่ในระหว่างนั้น จะเป็นเวลาใดในซบปีก็ตาม ให้ถือร่องน้ำของสายแยกที่ใกล้ฝั่งไทยที่สุดเป็นเส้นเขตแดน แทนที่จะถือร่องน้ำลึกเรือเดินได้ตลอดปีเป็นเกณฑ์¹¹

การที่อนุสัญญาดังกล่าวระบุไว้ว่า ให้ถือร่องน้ำเป็นเส้นเขตแดนระหว่างไทยกับอินโดจีนนั้น แคล่แม่น้ำโขงมิได้เป็นพรมแดนระหว่างประเทศทั้งสองโดยตลอด กล่าวคือจากปากแม่น้ำโขงตอนใต้จากทะเลถึงปากแม่น้ำมูล แม่น้ำโขงไหลอยู่ในอาณาเขตอินโดจีน เพราะว่าดินแดนฝั่งซ้ายและฝั่งขวาแม่น้ำโขงเป็นดินแดนของอินโดจีนฝรั่งเศส ส่วนในตอนที่เหนือก็เช่นเดียวกัน เมื่อไทยเสียฝั่งขวา แม่น้ำโขงให้แก่ฝรั่งเศสเมื่อ พ.ศ. 2447 แล้ว แม่น้ำโขงก็ไหลอยู่ในอินโดจีนฝรั่งเศส ซึ่งตามกฎหมายระหว่างประเทศจะถือว่าเป็นแม่น้ำระหว่างประเทศเพราะผ่านหลายประเทศ ประเทศที่มีแม่น้ำนี้ไหลผ่านจะต้องมีสิทธิร่วมกัน

¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 54-6.

แต่แม่น้ำโขงทั้ง 2 ตอน ฝรั่งเศสถือว่าเป็นของฝรั่งเศส เพราะไหลผ่านในดินแดนของ
ฝรั่งเศส¹²

ด้วยเหตุนี้ อนุสัญญา พ.ศ.2469 (ค.ศ.1926) จึงไม่เป็นไปตามหลักกฎหมาย
ระหว่างประเทศ หากได้มีการเจรจาตกลงความเงื่อนไขที่เสนอไปแล้ว ดินแดนตั้งแต่เมือง
หลวงพระบางจนถึงปากเซ อันเป็นดินแดนทางฝั่งขวาแม่น้ำโขง ฝรั่งเศสต้องคืนให้แก่ไทย
ซึ่งเป็นเพียงเศษหนึ่งส่วนแปดของอินโดจีนทั้งหมด

เมื่อฝ่ายฝรั่งเศสตอบตกลงในเงื่อนไขของไทย เรื่องเปลี่ยนแปลงเส้นเขตแดนแม่น้ำ
โขง รัฐบาลไทยจึงพิจารณาเห็นว่า ควรจะได้มีการเจรจากับอังกฤษและญี่ปุ่นด้วยเพื่อทำกติกา
สัญญาไม่รุกรานกับประเทศทั้งสองด้วย¹³ การที่รัฐบาลไทยทำกติกาสัญญาไม่รุกรานกับอังกฤษ
ฝรั่งเศส และญี่ปุ่นนั้น อาจจะเป็นเพราะ พลตรี หลวงพิบูลสงครามตระหนักว่า สงครามโลก
ครั้งนี้ไม่ว่าจะ ในยุโรปหรือในเอเชีย อาจจะมีผลกระทบกระเทือนถึงประเทศไทย ถึงที่ พลตรี
หลวงพิบูลสงครามได้ปราศรัยกับทหารและยุวชนทหาร เมื่อ พ.ศ.2480 (ค.ศ.1937) ว่า¹⁴

...ญี่ปุ่นอาจเข้ายึดฮ่องกงและสิงคโปร์ และในการยึดสิงคโปร์
นั้น ถ้าเขาทางสิงคโปร์ก็เป็นกัรบเขาที่ตรงหน้า อาจเสียกำลัง
มาก ญี่ปุ่นอาจเข้ายึดเมืองไทยก่อน แล้วรุกรานไปทางใต้ คือทาง
หลังฐานทัพที่สิงคโปร์

พันเอก หลวงพิบูลสงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม คาดการณ์ไว้ว่า หาก
ญี่ปุ่นเปิดสงครามเอเชียบูรพา ในการเข้ายึดสิงคโปร์ให้เสียกำลังน้อย ญี่ปุ่นอาจเข้ายึดเมืองไทย
ก่อน ด้วยความกลัวว่าญี่ปุ่นจะรุกรานไทย รัฐบาลไทยจึงเห็นสมควรทหาบตามรัฐบาลญี่ปุ่นทำ
สนธิสัญญาไม่รุกรานด้วย นอกจากเหตุผลดังกล่าว รัฐบาลไทยพิจารณาเห็นว่า การที่ไทยทำ
สัญญากับฝรั่งเศสและอังกฤษโดยไม่ทำกับญี่ปุ่น จะทำให้ญี่ปุ่นระแวงไทย ด้วยเหตุนี้ รัฐบาล

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 57.

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 42.

¹⁴ "คำปราศรัยของ พ.อ.หลวงพิบูลสงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
กล่าวแก่ทหารและยุวชนทหารเนื่องในวันสิ้นศึก 2479," ศรัทธา, 14 เมษายน 2480, หน้า 21.

ไทยจึงได้ชวนญี่ปุ่นเข้ามาทำสัญญาไม่รุกรานด้วย ส่วนเหตุผลที่ไทยทำสัญญาไม่รุกรานกับอังกฤษก็โดยเห็นว่าอังกฤษมีดินแดนติดกับไทยทางด้านตะวันตกและทางใต้ อีกประการหนึ่ง อังกฤษเป็นพันธมิตรของฝรั่งเศส¹⁵ ด้วยเหตุนี้ การทำสัญญาทางไมตรีและไม่รุกรานดังกล่าวกับประเทศอังกฤษและฝรั่งเศสซึ่งเป็นฝ่ายพันธมิตร และทำสัญญากับญี่ปุ่นซึ่งเป็นฝ่ายอักษะ นอกจากจะแสดงถึงการไม่ต้องการผูกพันกับประเทศใดประเทศหนึ่งเป็นพิเศษแล้ว ยังเป็นการย้ำถึงนโยบายเป็นกลางของไทยด้วย

เมื่อไทยทาบตามไปยังฝ่ายญี่ปุ่น ญี่ปุ่นลังเลใจโดยอ้างว่าตนไม่ค่อยมีผลประโยชน์เกี่ยวข้องกับค้ายันัก เพราะดินแดนไม่ติดต่อกันประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งญี่ปุ่นอ้างว่าเกรงว่าเยอรมนีและอิตาลีจะเข้าใจผิด แต่เหตุผลที่แท้จริงที่ญี่ปุ่นไม่ประสงค์ทำสัญญาไม่รุกรานกับไทยก็เพราะว่าญี่ปุ่นมีนโยบายที่จะรุกรานประเทศไทยเพื่อทำสงครามกับอังกฤษที่พม่าและมาลาญ¹⁶ โดยญี่ปุ่นต้องการให้มีการชุกคอคอคกระเพื่อรุกรานอังกฤษที่สิงคโปร์ ญี่ปุ่นวางแผนการนี้ตั้งแต่ พ.ศ. 2481 (ค.ศ. 1938) โดยมีประเทศไทยเข้าไปเกี่ยวข้องกับแผนการของญี่ปุ่น แต่อย่างไรก็ดี ในที่สุดญี่ปุ่นก็ยอมตกลงในหลักการที่รัฐบาลไทยเสนอไป อัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทยได้เจรจากับ พลตรี หลวงพิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศด้วยว่า ญี่ปุ่นไม่ต้องการให้สนธิสัญญาดังนี้มีข้อความเหมือนกับของอังกฤษและฝรั่งเศส จึงเปลี่ยนเป็น "สนธิสัญญาระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น ว่าด้วยการจำเวื้อสัมพันธไมตรีและทางเคารพบูรณาพอาณาเขตแห่งกันและกัน"¹⁷ และมีข้อความแตกต่างไปจากสัญญากับอังกฤษและฝรั่งเศส

¹⁵ คีเรก ชัยนาม, เรื่องเดิม, เล่ม 1 หน้า 42.

¹⁶ Edward Thadeus Flood, "Japan's Relations with Thailand: 1928-1941" (Unpublished Ph.D. Thesis University of Washington, 1967.) p. 32, 181, 193.

¹⁷ คีเรก ชัยนาม, เรื่องเดิม, หน้า 47.

ในการร่างสัญญาของญี่ปุ่น ญี่ปุ่นต้องการให้มีการรับรองว่าจะเคารพบูรณภาพและอาณาเขตซึ่งกันและกัน แทนข้อความว่าทางฝ่ายต่างเคารพต่อการปกครองภายในซึ่งกันและกัน ซึ่งญี่ปุ่นแจ้งว่า การเคารพระบอบการปกครองของแต่ละฝ่ายนั้น ทางญี่ปุ่นถือว่าหมายถึงองค์พระมหากษัตริย์ และจะเป็นการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพถ้าเอาพระมหากษัตริย์เข้ามาเกี่ยวข้อง นอกจากนี้ ญี่ปุ่นขอให้มีข้อความว่า "จะมีการแลกเปลี่ยนข่าวสารและปรึกษากันในปัญหาข้อหนึ่งข้อใดซึ่งเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ส่วนรวม"¹⁸

การที่สาระสำคัญของกติกาสัญญาไม่รุกรานระหว่างไทยกับญี่ปุ่นแตกต่างไปจากอังกฤษและฝรั่งเศส นายคิเรก ชัยนาม เมื่อเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศเห็นว่า ข้อความดังกล่าวจะทำให้ฐานะของญี่ปุ่นพิเศษกว่าประเทศทั้งสอง แต่คณะรัฐมนตรีเห็นว่าไม่เป็นการเสียหายแก่ประเทศไทยอย่างไร คณะรัฐมนตรีจึงมีมติให้ตกลงตามนั้น¹⁹

หลังจากไทยโอนอ่อนผ่อนตามญี่ปุ่นแล้ว ต่อมา อัครราชทูตญี่ปุ่นแจ้งว่า รัฐบาลญี่ปุ่นต้องการลงนามในกติกาสัญญานับตั้งกล่าวก่อนอังกฤษ หรือฝรั่งเศส หนึ่งวันหรือสองวัน โดยอ้างสถานการณ์สงครามในยุโรป ซึ่งรัฐบาลญี่ปุ่นไม่ต้องการเข้าไปพัวพันด้วย และอีกประการหนึ่ง ญี่ปุ่นเกรงว่าบางประเทศจะเข้าใจญี่ปุ่นผิดไปว่า ญี่ปุ่นเข้ามาร่วมมือกับอังกฤษและฝรั่งเศสในเอเชีย ฝ่ายไทยไม่ยินยอมตามคำขอโดยอธิบายว่า หากไทยทำเช่นนั้นจะเกิดผลเสีย 2 ประการ คือ

1. ประเทศไทยผิดมารยาทในเรื่องธรรมเนียมระหว่างประเทศ
2. นานาประเทศจะคิดว่าไทยเกรงกลัวญี่ปุ่นเกินไป

เมื่อไทยไม่ยินยอมตามคำขอของญี่ปุ่น ญี่ปุ่นก็ตอบตกลงในที่สุด จึงได้มีการลงนามในวันเดียวกันทั้ง 3 ประเทศ ในวันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ. 2483 (ค.ศ. 1940) โดยลงนามกันที่ท่าเทียบรัฐบาล (วังสวนกุหลาบ) ระหว่างรัฐมนตรีต่างประเทศไทยกับอัครราชทูตฝรั่งเศส

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 44-5.

และอังกฤษ และลงนามกันที่กรุงโตเกียวในวันเดียวกันระหว่าง นายอริคา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศญี่ปุ่นกับพระยาศรีเสนา อัครราชทูตไทยประจำกรุงโตเกียว²⁰

สนธิสัญญาไมรุกรานที่ไทยทำกับอังกฤษและฝรั่งเศส มีชื่อ

"กติกาสัญญาไมรุกรานกันระหว่างประเทศไทยกับสหราชอาณาจักรแห่งบริเตนใหญ่และไอร์แลนด์เหนือ"

"กติกาสัญญาไมรุกรานกันระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐฝรั่งเศส"

ซึ่งมีสาระสำคัญ 6 ข้อ คือ

1. อัครราชทูตทำสัญญาแต่ละฝ่ายรับรองว่า จะไม่เข้ากระหู่สงครามหรือกระทำการใด ๆ อันเป็นการใส่กำลังหรือรุกรานต่อกันฝ่ายหนึ่งในกรณีใด ๆ เลย ไม่ว่าโดยลำพัง หรือโดยร่วมกับอาณาพยานนอกประเทศหนึ่งหรือหลายประเทศก็ตาม และจะเคารพต่อบรรณภาพและอาณาเขตของภาคีผู้ทำสัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง

2. ถ้าอัครราชทูตทำสัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ถูกอาณาพยานนอกประเทศหนึ่งหรือหลายประเทศกระทำการอันเป็นการสงครามหรือรุกราน อัครราชทูตทำสัญญาอีกฝ่ายหนึ่งรับรองว่า จะไม่ให้ความช่วยเหลือทางตรงหรือทางอ้อมแก่ผู้รุกราน จะเป็นประเทศเดียวหรือหลายประเทศก็ตาม ตลอดเวลาที่ไซสนธิสัญญานี้

ถ้าอัครราชทูตทำสัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกระทำการอันเป็นสงครามหรือรุกรานต่ออาณาพยานนอก อัครราชทูตทำสัญญาอีกฝ่ายหนึ่งจะบอกเลิกสนธิสัญญานี้ทันทีโดยไม่ต้องบอกล่วงหน้าก็ได้

3. ข้อมั่นสัญญาที่ระบุไว้ในข้อ 1 และข้อ 2 นั้น จะจำกัดหรือเปลี่ยนแปลงแก่ไซสิทธิและขออนุญัตินั้น มีขึ้นสำหรับอัครราชทูตทำสัญญาแต่ละฝ่ายเนื่องจากความตกลงซึ่งตนได้ทำไว้ก่อนเริ่มไซสนธิสัญญานี้ไม่ใดเลย ทั้งนี้ ภาคีแต่ละฝ่ายตกลงไว้ในที่นี้ควยว่า ไม่อยู่ในความผูกมัดแห่งความตกลงใด ๆ ซึ่งมีขออนุญัตินั้นให้ตนเข้ามีส่วนร่วมในการกระทำอันเป็นสงครามหรือรุกราน ซึ่งรัฐภายนอกเป็นผู้กระทำต่อภาคีอีกฝ่ายหนึ่ง

²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 50.

4. บทสนธิสัญญาไม่ให้ถือว่ากระทบต่อสิทธิและข้อมูลพัน ซึ่ง
อัครราชทูตทำสัญญามีอยู่ตามกติกากาแห่งสันนิบาตชาติ

5. อัครราชทูตทำสัญญาแต่ละฝ่ายรับรองว่าจะเคารพต่ออธิปไตย
หรืออาณาเขตซึ่งภาคีทำสัญญาอีกฝ่ายหนึ่งมีอยู่เหนืออาณาเขตของ
ฝ่ายนั้นทุกประการ และจะไม่แทรกแซงในการภายในแห่งอาณา
เขตที่กล่าวมานั้นแต่อย่างใด และจะเว้นการกระทำใด ๆ อันนำไป
ในทางก่อให้เกิดหรือช่วยการปลุกปั่น การเผยแพร่ หรือการ
พยายามแทรกแซงใด ๆ ซึ่งมีความมุ่งหมายที่จะเสื่อมบุรณภาพ
แห่งอาณาเขตของอีกฝ่ายหนึ่ง หรือเปลี่ยนแปลงระบอบการ เมือง
โดยใช้กำลังบังคับในอาณาเขตของฝ่ายนั้นทั้งหมด หรือแต่บางส่วน

6. สนธิสัญญานี้ ซึ่งให้ใช้ตัวบทภาษาไทยและภาษาฝรั่งเศสเป็น
หลักฐานใดเท่าเทียมกันนั้น จะได้รับสัตยาบันและจะใดแลกเปลี่ยน
สัตยาบัน ณ กรุงเวนา โดยเร็วที่สุดที่จะเป็นได้ สนธิสัญญานี้ให้เริ่ม
ใช้ตั้งแต่วันแลกเปลี่ยนสัตยาบันเป็นต้นไป และให้คงใช้อยู่ต่อไปจน
กว่าจะพ้นกำหนดหนึ่งปี นับแต่วันที่อัครราชทูตทำสัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
จะใดแจ้งเจตนาแก่อีกฝ่ายหนึ่งในอันจะเลิกสนธิสัญญา การแจ้ง
ความที่ว่านี้ไม่ให้กระทำในกรณีใด ๆ ก่อนสิ้นกำหนดหาปีนับแต่วัน
เริ่มใช้สนธิสัญญานี้²¹

"สนธิสัญญาระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่นว่าด้วยการจำเวณสัมพันธไมตรีและ
ต่างเคารพบุรณภาพอาณาเขตแห่งกันและกัน" มีสาระสั้น ๆ 5 ข้อ

1. อัครราชทูตทำสัญญานี้ต่างจะเคารพบุรณภาพอาณาเขตแห่ง
กันและกัน และในที่ยืนยันสันติภาพเป็นนิจ และมีศรัทธาเป็น
นรีนศรมที่มีอยู่ระหว่างกัน

2. อัครราชทูตทำสัญญานี้ ต่างจะรักษาไว้ซึ่งการคึกคักกันฉันท์มิตร
เพื่อแลกเปลี่ยนข่าวสาร และปรึกษาหารือกันในเรื่องปัญหาข้อหนึ่งข้อใด
เกี่ยวกับผลประโยชน์ร่วมกันอันจะพึงมีขึ้น

3. ในกรณีที่อัครราชทูตทำสัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถูกอาณาภาพภาย
นอกใด ๆ จะเป็นประเทศเดียวหรือหลายประเทศโจมตี ภาคีอีก

²¹ คีเรก ชัยนาม, เรื่องเดิม, เล่ม 2, หน้า 770-2

ฝ่ายหนึ่งรับรองว่าจะไม่ให้ความช่วยเหลือหรือความช่วยเหลือแก่
 อาณาเขตที่กล่าวนั้น เป็นการปฏิบัติกษัตริย์ฝ่ายที่ถูกต้อง

4. สนธิสัญญานี้จะไว้สัตยาบัน และจะโต้แลกเปลี่ยนสัตยาบัน
 กัน ณ กรุงเพทฯ โดยเร็วที่สุดที่จะเป็นไปได้

5. สนธิสัญญานี้ให้เริ่มใช้ตั้งแต่วันแลกเปลี่ยนสัตยาบันเป็นต้น
 ไป และให้คงใช้อยู่เป็นกฏเกณฑ์เวลาหาป็นับแต่วันนี้

ในกรณีที่มีข้อพิพาทเกี่ยวกับสัญญาฝ่ายใดฝ่ายใดในข้อกล่าว
 เจตนาที่จะเลิกสนธิสัญญาแก่อีกฝ่ายหนึ่งหากเงื่อนไขอันกำหนด
 เวลาหาป็นข้อกล่าวแล้ว สนธิสัญญานี้จะคงใช้อยู่ต่อไปจนกว่าจะ
 สิ้นกำหนดหนึ่งปี นับแต่วันที่ภาคีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะได้ออก
 กล่าวเช่นนั้น²²

ต่อมา รัฐบาลคู่สัญญาได้ให้สัตยาบันกติกาสัญญาระหว่างไทยกับอังกฤษและญี่ปุ่น ฉะนั้น
 สัญญาทั้ง 2 ฉบับจึงเป็นอันใช้บังคับได้²³

กติกาสัญญาไม่รุกรานระหว่างไทยกับอังกฤษ และไทยกับฝรั่งเศส มีสาระเหมือนกัน
 แทบทุกตัวอักษร แต่สำหรับของฝรั่งเศส มีหนังสือฉบับแลกเปลี่ยนระหว่าง พลตรี หลวงพิบูลสงคราม
 กับนาย ปอล เลปัสซีเอร์ อัครราชทูตฝรั่งเศสประจำประเทศไทย ลงวันที่ 12 มิถุนายน
 พ.ศ. 2483 มีข้อความว่า

"(คำแปล)

กระทรวงการต่างประเทศ

กรุงเทพฯ วันที่ 12 มิถุนายน ค.ศ. 1940

ลับ

ท่านนายกรัฐมนตรี

ข้าพเจ้าขอยืนยันความตกลง ซึ่งเราได้กระทำกันนั้นมายัง ๗๗๗ ตามข้อกำหนดตั้ง

ต่อไปนี้

²² เรื่องเดียวกัน, หน้า 782-3.

²³ คีเรก ชัยนาม, ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2, เล่ม 1, หน้า 51.

โดยคำนึงถึงสัมพันธไมตรีที่มีมาโดยมาตุภูมิเป็นเวลานานระหว่างประเทศไทยกับประเทศฝรั่งเศส และโดยที่ทางฝ่ายต่างมีความปรารถนาที่จะรักษาสัมพันธภาพนั้นไว้ให้คงอยู่ในความแจ่มใสซึ่งมีวันที่จะเสื่อมคลาย รัฐบาลทั้งสองจึงตกลงกันจะระงับบรรดาข้อยุ่งยากในทางปกครองที่ยังมีอยู่ระหว่างประเทศไทยกับอินโดจีนนั้นด้วยเจตนารมณ์แห่งมิตรภาพอันดี เพื่อที่จะให้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองนี้ตั้งอยู่บนรากแห่งความไว้วางใจและความร่วมมือกันในทุก ๆ ด้าน

เพื่อการนี้ รัฐบาลทั้งสองได้มีมติว่า จะแก้ปัญหาข้อยุ่งยากเรื่องแม่น้ำโขง โดยให้เส้นเขตแดนในลำแม่น้ำโขงเป็นไปตามร่องน้ำที่ไทยจะเดินเรือได้สะดวกทุกฤดูกาล ฉะนั้นอาณาเขตใด ๆ ไม่ว่าจะ เป็นรูปใดก็ตาม ซึ่งอยู่ข้างขวาแห่งเส้นเขตแดนนี้ย่อมเป็นอาณาเขตไทย และอาณาเขตใด ๆ ที่อยู่ข้างซ้ายแห่งเส้นเขตแดนนี้ย่อมเป็นอาณาเขตฝรั่งเศสด้วยกัน

เพื่อกำหนดเส้นเขตแดนนี้ รัฐบาลทั้งสองจะแต่งตั้งผู้แทนซึ่งจะได้รับมอบอำนาจอันถูกต้อง และความตกลงระหว่างผู้แทนที่ว่านี้ให้ใช้ได้ภายในกำหนดหนึ่งปี นับแต่วันแลกเปลี่ยนหนังสือนี้เป็นต้นไป

อนึ่ง เป็นที่เข้าใจกันว่า คณะผู้แทนฝรั่งเศสซึ่งจะอยู่ในความอำนวยการของบุคคลผู้ใหญ่ชั้นเอกอัครราชทูตนั้น* จะต้องมีอำนาจทำการเจรจาบรรดาปัญหาในการปกครองอื่น ๆ ที่ค้างคาอยู่ด้วย

อย่างไรก็ดี เป็นที่กำหนดแน่นอนไว้ตั้งแต่บัดนี้ว่า ปัญหาเหล่านี้ไม่ติดพันอยู่กับปัญหาซึ่งเรียกว่าเรื่องแม่น้ำโขงที่จะต้องกำหนดเส้นเขตแดนในลำแม่น้ำโขง อันคุณประโยชน์ที่จะได้ในเรื่องนี้นั้น เป็นที่กำหนดแน่นอนไว้อีกครั้งหนึ่งว่า จะเป็นอันไต่มาแต่เมื่อลงนามและสัตยาบันกติกาสัญญาไม่รุกรานกันเป็นต้นไป

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่งมายังท่านนายกรัฐมนตรี
(ลงนาม) ปอล เลปิสส์เอร์

พญา นายพลตรี หลวงพิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

กรุงเทพฯ"

* น่าจะเป็นคณะผู้แทนของฝรั่งเศสมากกว่าจะเป็นข้าราชการผู้ใหญ่ชั้นเอกอัครราชทูต

ส่วนหนังสือฉบับของนายพลตรี หลวงพิบูลสงคราม ที่มีถึงอัครราชทูตฝรั่งเศส ก็มีข้อความคู่เกี่ยวกับทุกตัวอักษร เงื่อนไขที่ปรากฏในหนังสือฉบับแลกเปลี่ยนนี้ ตกกลงกันว่า รัฐบาลทั้งสองฝ่ายจะต้องทำการตกลงกันในปัญหาเขตแดนแม่น้ำโขงก่อน จึงจะให้สัตยาบันกติกากังกล่าว แต่หลังจากลงนามในกติกาได้เพียง 5 วัน ฝรั่งเศสแพ้เยอรมนี เยอรมนีจึงเข้ายึดครองฝรั่งเศสตั้งแต่ภาคเหนือไปจนจกพรมแดนสวิสภาคใต้ ความผันผวนทางการเมืองดังกล่าวของฝรั่งเศสทำให้การเจรจาทำความเข้าใจในปัญหาเขตแดนแม่น้ำโขงต้องล่าช้าออกไป ผลที่คิดตามมาคือ ทำให้การให้สัตยาบันกติกาสัญญาไม่รุกรานระหว่างไทยกับฝรั่งเศสต้องล่าช้าไปด้วย

เมื่อฝรั่งเศสยอมแพ้เยอรมนีเมื่อวันที่ 19 มิถุนายน พ.ศ.2483 (ค.ศ.1940) แล้ว ญี่ปุ่นซึ่งเป็นพันธมิตรของฝ่ายอักษะกำลังทำสงครามอยู่กับจีน ได้ถือโอกาสเข้าบีบบังคับอินโดจีน และรุกจากทางเหนือลงมา โดยกล่าวหาว่า จีนซึ่งกำลังทำสงครามอยู่กับญี่ปุ่นได้รับความช่วยเหลือทางอาวุธโดยผ่านดินแดนของอินโดจีนตอนเหนือซึ่งติดต่อกับประเทศจีนตอนใต้ ญี่ปุ่นจึงส่งกองทัพเข้าไปในอินโดจีน และยื่นบันทึกต่อรัฐบาลอินโดจีนของฝรั่งเศสเมื่อวันที่ 19 มิถุนายน ให้ปิดพรมแดนระหว่างจีนกับอินโดจีนชั่วคราว และอนุญาตให้ญี่ปุ่นส่งผู้ตรวจการไปควบคุมเพื่อให้มั่นใจว่ารัฐบาลจีนที่จงกิงจะไม่ได้รับความช่วยเหลือทางทหารจากฝ่ายสัมพันธมิตร ทางฝ่ายรัฐบาลอินโดจีนฝรั่งเศสได้ตอบญี่ปุ่นไปเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน ว่า ได้ปิดพรมแดนดังกล่าวตั้งแต่วันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ.2483 (ค.ศ.1940) ก่อนที่ฝ่ายอินโดจีนจะได้รับบันทึกจากญี่ปุ่นได้เพียง 2 วัน โดยห้ามรถบรรทุกและการลำเลียงน้ำมันเชื้อเพลิงเข้าไปในแดนจีน และการที่ญี่ปุ่นจะส่งคนมาตรวจการ ทางอินโดจีนของฝรั่งเศสก็ไม่ขัดข้อง ด้วยเหตุนี้ ต่อมาเมื่อวันที่ 29 มิถุนายน รัฐบาลญี่ปุ่นจึงส่งกองทัพเรือและคณะนายทหาร มีนายพลนิชิฮารา (Nishihara) เป็นหัวหน้า เข้ายึดเมืองท่า ไฮฟอง ฮาเกียง เลาเก เคาบาง ลังซอน และป้อมบายาร์²⁴

²⁴F.C. Jones, Japan's New Order in East Asia (London: University Press, 1954), p. 221.

นายพลเอก คาทรูซ (General Catroux) ผู้สำเร็จราชการทั่วไปของอินโดจีน ใ้ร้องขอความช่วยเหลือจากอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ในการต่อต้านการเรียกร้องของญี่ปุ่น แต่ไร้ผล เขาจึงส่ง นายพันเอก จาโคมี (Colonel Jacomy) เป็นประชาชนไปสหรัฐอเมริกา ทักท้อขอซื้อเครื่องบินและอาวุธเพื่อใช้ต่อต้านญี่ปุ่น แต่ล้มเหลว ขณะเดียวกัน ญี่ปุ่นบีบบังคับรัฐบาลวิซีให้อินโดจีนหยุดการต่อต้าน²⁵ ต่อมา ราวกลางเดือนกรกฎาคม ปีเดียวกัน นายพลนิชิฮาราร้องขอต่อผู้สำเร็จราชการอินโดจีน เพื่อให้ญี่ปุ่นมีสิทธิตั้งฐานทัพอากาศ มีสิทธิขนทหารผ่านเข้าออก แต่ผู้สำเร็จราชการอินโดจีนบ่ายเบี่ยงให้รัฐบาลอินโดจีนเจรจาโดยตรงกับรัฐบาลฝรั่งเศสที่วิซี ฝ่ายรัฐบาลวิซีซึ่งมีจอมพลเปแตงเป็นประมุขได้ยืนยันว่า ถ้ายอมให้ญี่ปุ่นมีสิทธิตั้งกองทัพอากาศที่ฝรั่งเศสเสียบูรณาอาณาเขต และเท่ากับว่าฝรั่งเศสร่วมมือกับญี่ปุ่นประกาศสงครามกับจีน แต่อย่างไรก็ดี ปลายเดือนสิงหาคมปีเดียวกัน รัฐบาลวิซีสั่งให้ทูตฝรั่งเศสที่กรุงโตเกียวมีหนังสือแลกเปลี่ยนกับ นายมัตสึโอกะ รัฐมนตรีต่างประเทศญี่ปุ่น ในหนังสือแลกเปลี่ยน ฝรั่งเศสยอมรับว่าญี่ปุ่นมีประโยชน์ส่วนได้เสียสำคัญในด้านการเมืองและเศรษฐกิจของอินโดจีนมากกว่าประเทศอื่น ๆ และยอมให้ญี่ปุ่นมีสิทธิพิเศษในด้านการทหาร เพื่อให้การรบบพุ่งระหว่างจีนกับญี่ปุ่นสิ้นสุดลง และญี่ปุ่นจะไม่ใช้สิทธิในทางทหารอย่างกว้างขวาง²⁶ ตามรายละเอียดที่บัญญัติจากการทหารญี่ปุ่นที่सानอยเจรจากับผู้บัญชาการทหารฝรั่งเศสในอินโดจีน เพื่อเป็นการตอบแทนฝรั่งเศส ญี่ปุ่นจะเคารพสิทธิและผลประโยชน์ของฝรั่งเศสในตะวันออกไกล เฉพาะอย่างยิ่ง บูรณาอาณาเขตของฝรั่งเศสในอินโดจีน และมีการลงนามในสนธิสัญญาทางทหารระหว่างนายพลนิชิฮารากับนายพลมาร์แตง ผู้บัญชาการทหารฝรั่งเศสในอินโดจีน เมื่อวันที่ 4 กันยายน พ.ศ. 2483 (ค.ศ. 1940)

ขณะที่ญี่ปุ่นเข้ามามีอินโดจีน เข้าคุกคามและยึดครองในบางส่วนนั้น รัฐบาลไทยเริ่มมีปฏิกิริยาอย่างเห็นได้ชัด โดยเกรงว่าอินโดจีนจะตกเป็นของญี่ปุ่น โดยฝรั่งเศสยังไม่ได้เจรจาตกลงในปัญหาต่าง ๆ ให้เป็นไปตามหนังสือฉบับแลกเปลี่ยน ส่วนการลงนามในสัญญาเมื่อ

²⁵ Jones, *op. cit.*, p. 225.

²⁶ กีเรก ชัยนาม, เรื่องเดิม, หน้า 78.

วันที่ 4 กันยายน พ.ศ.2483 (ค.ศ.1940) ในขณะนั้นไทยไม่ทราบรายละเอียดของสัญญาที่
ระหว่างญี่ปุ่นกับฝรั่งเศส / เป็นแต่ทราบว่าฝรั่งเศสยินยอมให้ญี่ปุ่นมีสิทธิพิเศษในทางทหารใน
อินโดจีนเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ พลตรี หลวงพิบูลสงคราม จึงเสนอความเห็นต่อคณะรัฐมนตรีถึง
ภาวะตั้งเครื่องในอินโดจีน และเสนอความเห็นที่จะขอคืนแดนที่เสียแก่ฝรั่งเศสกลับคืนมา
คณะรัฐมนตรีเห็นชอบด้วย²⁷ /

หลังจากนั้น ทางฝ่ายรัฐบาลไทยก็ได้เร่งรัดให้รัฐบาลฝรั่งเศสส่งคณะผู้แทนจากปารีส
มาเจรจาตกลงในปัญหาเรื่องแม่น้ำโขง แต่รัฐบาลฝรั่งเศสกลับเร่งรัดที่จะให้รัฐบาลไทยให้
สัตยาบันกติกาสัญญาดังกล่าวมีผลใช้บังคับได้โดยไมต้องรอการแลกเปลี่ยนสัตยาบันสาร

เมื่อฝรั่งเศสขอร้องมาเช่นนี้ ไทยจึงถือโอกาสเรียกร้องเพิ่มเติมจากหนังสือลับ คือ
ขอคืนแดนลาวและกัมพูชาคืนหากอินโดจีนของฝรั่งเศสต้องสูญเสียไป แต่รัฐบาลฝรั่งเศส
ปฏิเสธโดยสิ้นเชิงที่จะยอมรับข้อเสนอของไทย ทั้งยังปฏิเสธข้อตกลงตามสัญญาลับที่ว่า จะ
พิจารณาแม่น้ำโขงให้เป็นพรมแดนตามธรรมชาติ โดยการยกคืนแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขงให้ไทย

รัฐบาลฝรั่งเศสถือว่าเขตแดนปัจจุบันนี้ เป็นผลของความตกลงในบั้นปลายแล้ว และ
ได้อ้างถึงคำปรารภในสนธิสัญญาลงวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ.2450 (ค.ศ.1907) ซึ่งรัฐบาล
ฝรั่งเศสถือว่าเป็นการแสดงเจตจำนงของอัครราชทูตทั้งสองฝ่ายที่จะคงไว้ไม่เสนอข้อเรียกร้อง
ใหม่อย่างใดเกี่ยวกับดินแดนอีก

ในการที่รัฐบาลฝรั่งเศสได้ยินยอมที่จะเสนอปัญหาเรื่องเกาะในแม่น้ำโขงให้ได้รับ
การพิจารณาเป็นพิเศษเมื่อเดือนมิถุนายนที่ล่วงมานั้น ก็โดยได้รับความันว่าจะไม่เสนอข้อเรียก
ร้องอื่น ๆ เกี่ยวกับดินแดนอีก

เมื่อคำนึงถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเร็ว ๆ นี้ รัฐบาลฝรั่งเศสจึงจำต้องรักษา
สถานภาพทางการเมือง และบูรณาภาพแห่งดินแดนของอินโดจีนไว้ ต่อข้ออ้างสิทธิทั้งปวงและ
ต่อการรุกราน ไม่ว่าจะมีความจำเป็นแต่ทางใด²⁸

²⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 63.

²⁸ ประกาศกรมโฆษณาการ วันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ.2483 อ้างถึงใน คิเรก ชัยนาม,
เรื่องเดิม, เล่มหนึ่ง, หน้า 85-6.

การที่รัฐบาลฝรั่งเศสไม่ยอมรับหลักการ หรือรับทราบเกี่ยวกับความตกลงที่รัฐบาลไทยทำไว้กับรัฐบาลฝรั่งเศสชุกก่อนตามหนังสือฉบับแลกเปลี่ยน ทำให้ชาวไทยโกรธแค้นฝรั่งเศสมาก กล่าวหาว่าฝรั่งเศสหลอกลวง ความไม่พอใจของไทยนำไปสู่กรณีพิพาทอินโดจีนในที่สุด

2. เกิดกรณีพิพาทอินโดจีน

สงครามที่ไม่ประกาศระหว่างไทยกับฝรั่งเศสในปลายปี พ.ศ.2483 (ค.ศ.1940) เรียกว่ากรณีพิพาท อาจกล่าวได้ว่ามีมูลเหตุมาจาก

(1) การที่ไทยเสียดินแดนให้แก่ฝรั่งเศสอย่างไม่เป็นธรรมในสมัยรัชกาลที่ 4 และที่ 5

(2) การที่ฝรั่งเศสแพ้เยอรมนีในสงครามโลกครั้งที่สอง ญี่ปุ่นเข้าบีบบังคับ และคุกคามอินโดจีน ไทยจึงเห็นเป็นโอกาส

(3) ความรู้สึกทางชาตินิยมอย่างแรงกล้าของไทย

(1) การที่ไทยเสียดินแดนให้แก่ฝรั่งเศสอย่างไม่เป็นธรรม ในสมัยรัชกาล พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งตรงกับสมัยที่ชาตินิยมหาอำนาจในยุโรปกำลังแสวงหาอาณานิคม ประเทศไทยต้องเสียดินแดนให้แก่ฝรั่งเศส 5 ครั้ง เป็นจำนวนทั้งสิ้น 467,500 ตารางกิโลเมตร ซึ่งเป็นจำนวนเกือบเท่ากับดินแดนทั้งหมดของประเทศที่มีอยู่ในเวลานี้ ซึ่งมีเนื้อที่ 513,447 ตารางกิโลเมตร และเสียพลเมืองไปถึง 3,840,000 คน ซึ่งในขณะนั้นประเทศไทยมีพลเมืองไม่ถึง 10 ล้านคน²⁹

การที่ฝรั่งเศสใช้กำลังยึดดินแดนตั้งแต่สิบสองจุไทยลงไปจนถึงแคว้นเขมร ซึ่งเป็นประเทศราชของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เหตุการณ์ ร.ศ.112 นั้น ยังฝังแน่นอยู่ในจิตใจของคนไทย ทำให้เป็นพื้นฐานในความคิดของคนไทยว่า ถ้าถึงเวลาและโอกาส ไทยจะต้องเอาดินแดนเหล่านี้คืนมาให้ได้

²⁹ กรมยุทธการทหารบก, เรื่องเดิม, หน้า 6.

(2) การที่ฝรั่งเศสแพ้เยอรมนีในสงครามโลกครั้งที่ 2

ความต้องการที่จะเรียกวงดินแดนคืนจากฝรั่งเศสมีอยู่ในผู้นำไทยมานานแล้ว เห็นชัดยิ่งขึ้นเมื่อ พลตรี หลวงพิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี มีการปฏิวัติภาษาไทย ชื่อ จังหวัดและสถานที่ต่าง ๆ ที่บอกความแยะแยะว่าเป็นลาว เป็นเขมร ก็ให้เปลี่ยนเป็นไทย มีการพูดให้ชาวไทยที่อยู่ในอินโดจีนเห็นถึงความหวังใจของผู้นำไทยและชาวไทยในประเทศ ไทยที่พี่น้องไทยในอินโดจีนต้องอยู่ใต้อาการปกครองของชาติอื่น เป็นต้น นโยบายที่จะรวมไทย ของพลตรี หลวงพิบูลสงคราม และนักการเมืองบางคน จะสำเร็จได้จะต้องได้ดินแดนที่เสีย ไปแก่ฝรั่งเศสคืนมา ผู้นำไทยคงหมายมั่นที่จะให้ญี่ปุ่นช่วยเหลือ เพราะญี่ปุ่นมีนโยบายที่จะให้ ทวีปเอเชียเป็นของชาวเอเชียอยู่แล้ว ด้วยเหตุนี้ เมื่อก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 จะเกิดขึ้น อัครราชทูตฝรั่งเศสประจำไทยได้ชักชวนให้ไทยทำการศึกษาสัญญาไม่รุกรานต่อกัน ไทยจึงได้ ปฏิเสธไปในที่แรก ความคิดที่จะขอคืนดินแดนคืนคงจะเกิดขึ้นเมื่อญี่ปุ่นมีนโยบายที่จะสร้างเอเชีย ให้เป็นของชาวเอเชีย

ฝรั่งเศสเสนอขอทำการศึกษาสัญญาไม่รุกรานในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2482 (ค.ศ. 1939) ไทยตอบตกลงที่จะทำการศึกษาด้วยในเดือนตุลาคมปีเดียวกัน ได้มีการเจรจา ยกวางการศึกษาสัญญาดังกล่าวจนถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2483 (ค.ศ. 1940) และมีการลงนาม กันเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ. 2483 (ค.ศ. 1940) หลังจากนั้นไม่กี่วัน ฝรั่งเศสก็แพ้ เยอรมนี ญี่ปุ่นเริ่มบีบบังคับอินโดจีน ไทยจึงเห็นเป็นโอกาส รัฐบาลไทยจึงเร่งรัดทูตฝรั่งเศส ในประเทศไทยในเรื่องส่งผู้แทนมาเจรจาเรื่องพรมแดน แต่ทางฝรั่งเศสก็คัดค้านเรื่อยมา ในวันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2483 (ค.ศ. 1940) พลตรี หลวงพิบูลสงคราม จึงสั่งให้ นายคิเรก ชัยนาม เเร่งรัดทูตฝรั่งเศสอีกครั้งหนึ่ง โดยแจ้งว่า นายกรัฐมนตรีมีความร้อนใจ ในเรื่องปักปันเขตแดนใหม่เป็นอันมาก สถาปนาแทนราษฎรและชาวไทยทั้งหมดต่างก็ใคร่ที่จะ ทราบว่าเรื่องนี้ได้ดำเนินคืบหน้าไปเพียงใดแล้ว³⁰ ส่วนรัฐบาลฝรั่งเศสก็เร่งรัดให้ไทยให้ การศึกษาสัญญาไม่รุกรานระหว่างประเทศไทยกับฝรั่งเศส มีผลบังคับใช้โดยมิต้องรอการแลกเปลี่ยน

³⁰ เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

สัตยาบัน ในวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ.2483 (ค.ศ.1940) ฝ่ายไทยได้เชิญทูตฝรั่งเศสมาพบ และแจ้งว่า ควรจะให้มีการเจรจากำหนดหลักการใหญ่ ๆ ให้เสร็จสิ้นไปเสียขั้นหนึ่งก่อน ฉะนั้น จึงใคร่ทราบว่า ทางฝรั่งเศสจะส่งผู้แทนมาเมื่อใด ทูตฝรั่งเศสตอบว่า ทางรัฐบาลอินโดจีนก็ยังคงพิจารณาเรื่อยมา อ้างว่ามียุ่งด้วยปัญหาสำคัญต่าง ๆ ³¹

การที่ญี่ปุ่นเข้ายึดครองอินโดจีนในบางส่วน นอกจากจะทำให้ฝ่ายรัฐบาลไทยเร่งรัดทางฝรั่งเศสให้มาตกลงปัญหาพรมแดนแม่น้ำโขงแล้ว ก็เรก ชัยนาม ได้เขียนเอาไว้ว่า รัฐบาลไทยยังห่วงใยในดินแดนลาวและเขมร ด้วยเกรงว่าจะเปลี่ยนมือให้กับญี่ปุ่น แต่เหตุผลที่แท้จริงนั้น อาจจะเป็นเพราะรัฐบาลไทยเห็นว่า ญี่ปุ่นเข้าบีบบังคับและคุกคามอินโดจีน ยิ่งทราบจากนาย ปอล เลบิสลีเออร์ อัครราชทูตฝรั่งเศสประจำประเทศไทยว่า ยังส่งผู้แทนฝรั่งเศสมาไม่ได้เพราะความยุ่งยากภายในอินโดจีนนั้น รัฐบาลไทยจึงเชื่อว่าในไม่ช้า อินโดจีนคงจะต้องเปลี่ยนแปลงแก่ญี่ปุ่น ไทยจึงเห็นเป็นโอกาสเรียกร้องเพิ่มเติมจากหนังสือฉบับแลกเปลี่ยน โดยการเจรจาขอลาวและเขมรคืนด้วย ในการกระทำดังกล่าว รัฐบาลไทยขอความคิดเห็นจากประเทศมหาอำนาจอื่น ๆ คือ อเมริกา อังกฤษ เยอรมนี และอิตาลี ส่วนญี่ปุ่น นายกรัฐมนตรีใช้บุคคลอื่นติดต่อโดยไม่ผ่านกระทรวงการต่างประเทศ³²

ในบรรดาชาติมหาอำนาจทั้ง 4 (ยกเว้นญี่ปุ่น ซึ่งไม่ปรากฏในหนังสือของนายดิเรก) มีสหรัฐอเมริกาประเทศเดียวที่ไม่เห็นด้วยกับนโยบายของไทย ที่จะขอคืนแดนลาวและกัมพูชาคืน แต่อย่างไรก็ดี ในวันที่ 11 กันยายน พ.ศ.2483 (ค.ศ.1940) รัฐบาลไทยได้ยื่นบันทึกต่อทูตฝรั่งเศสที่กรุงเทพฯ และโทรเลขส่งไปยังทูตไทยที่วิซีให้ยื่นบันทึกต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศฝรั่งเศสด้วย ยังมีสาระดังนี้

³¹ เรื่องเดียวกัน หน้า 70.

³² เรื่องเดียวกัน หน้า 69.

1. วางแนวเส้นเขตแดนตามลำแม่น้ำโขง ให้เป็นไปตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ กล่าวคือ ถือหลักเรื่องร่องน้ำลึกเป็นเกณฑ์ และตกลงปัญหาเรื่องการปกครองอื่นซึ่งกล่าวไว้ในหนังสือ แลกเปลี่ยนลงวันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ. 2483 (ค.ศ. 1940)

2. ปรับปรุงเขตแดนให้เป็นไปตามธรรมชาติ คือ ถือว่าแม่น้ำโขงเป็นเขตแดนระหว่างไทยกับอินโดจีน ทั้งแต่ทิศเหนือลงมาทิศใต้จนถึงดินแดนกัมพูชา โดยให้ฝ่ายไทยได้รับดินแดนทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขงตรงข้ามกับหลวงพระบางและปากเซคืนมา กติกาสัญญาไมรุกรานจะมีผลใช้บังคับทันทีเมื่อใดที่ทำความตกลงเรื่องเขตแดนไทย-อินโดจีนตามข้อ 2 นี้

3. รัฐบาลไทยจะขอบคุณมาก ถ้ารัฐบาลฝรั่งเศสให้คำรับรองเป็นหนังสือว่า ในกรณีอินโดจีนเปลี่ยนอธิปไตยจากฝรั่งเศสไปฝรั่งเศสจะคืนให้ไทยซึ่งบรรดาดินแดนเหล่านี้คือ ลาวและกัมพูชา ในกรณีเช่นนี้ รัฐบาลไทยจะพิจารณาด้วยดีเกี่ยวกับการปฏิบัติของรัฐบาลราชอาณาจักรฝรั่งเศสในดินแดนเหล่านี้ (หมายถึงจะพิจารณาให้บรรดาการต่อไป ถ้าประสงค์)³³

สำหรับข้อเสนอข้อที่ 1 ฝรั่งเศสตอบมาว่า

... รัฐบาลฝรั่งเศสพร้อมที่จะให้คณะผู้แทนมาทำความตกลงในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับลำแม่น้ำโขง และจะให้คณะผู้แทนประชุมในเวลาเดียวกันกับการแลกเปลี่ยนสัตยาบันกติกาสัญญาไมรุกรานกัน

ส่วนข้อเสนอของไทยในข้อ 2 และ 3 รัฐบาลฝรั่งเศสตอบมาว่า

... รัฐบาลฝรั่งเศสตกลงใจอย่างหนักแน่น ที่จะต่อสู้ป้องกันการรุกรานและการโจมตีทั้งหลายไม่ว่าจะมาจากไหน เพื่อจะเปลี่ยนสถานะทางการเมืองและบูรณภาพแห่งอาณาเขตของอินโดจีน

คำเรียกร้องขอคืนแดนทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขงเช่นนั้น เป็นอันยอมรับไม่ได้

³³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 76.

ส่วนเหตุที่ขอคำมั่นว่าด้วยการชอกัมพูชาและลาวคืนให้แก่ไทย
นั้นคงถือว่ามีมูล³⁴

ต่อมา รัฐบาลไทยมีคำตอบใหม่ให้รัฐบาลฝรั่งเศสเมื่อวันที่ 25 กันยายน พ.ศ.2483
(ค.ศ.1940) เกี่ยวกับดินแดนฝั่งขวาของแม่น้ำโขง ว่า³⁵

...ความจริง ประเทศไทยได้เสียดินแดนให้แก่ฝรั่งเศสเป็นลำดับ
มา คือ ดินแดนอันกว้างใหญ่ ซึ่งนอกจากที่ได้อยู่ภายใต้อธิปไตย
ของไทยแล้ว ราษฎรที่อยู่ในดินแดนนั้น ยังได้เป็นคนไทย และยังคง
เป็นไทยอยู่ด้วย ที่ประเทศไทยยอมยกดินแดนทางฝั่งขวาของแม่น้ำ
โขงให้แก่ฝรั่งเศสใน ร.ศ.112 หรือ ค.ศ.1893 นั้น ก็โดยตั้งใจ
ที่จะให้ข้อมูมถึงในเรื่องดินแดนในขณะนั้นเป็นอันระงับไป ส่วน
ดินแดนทางฝั่งขวานั้นฝ่ายฝรั่งเศสก็โดยยอมรับนับถือแล้วว่าเป็น
ดินแดนของไทย เพื่อส่งเสริมสันติภาพและความเข้าใจอันดี
ระหว่างประเทศ ฝรั่งเศสเคยส่งเสริมการทำ ความตกลงฉันท์
มิตรโดยการเจรจาปรับปรุงเขตแดนกัน และโดยอาศัยนโยบาย
อันนี้เอง รัฐบาลไทยจึงได้เสนอขอเสนอไปเช่นนั้น อันที่จริง
ถ้าพิจารณาการดำเนินการในเจตนารมณ์ของความเข้าใจอันดีระหว่าง
ประเทศแล้ว ก็จะได้เห็นได้ว่าข้อเสนอของรัฐบาลไทยนั้นเป็น
การสุ่มควรวานาประการ แม่น้ำโขงยอมแสดงอยู่ในตัวเอง
แล้วว่า เป็นเขตแดนความชอบธรรมชาติ และควรที่จะปรับปรุง
เขตแดนกันใหม่ โดยถือแม่น้ำโขงเป็นเขตแดนรวมกันนั้น ก็คงจะ
ไม่ทำให้ฝ่ายฝรั่งเศสต้องเสียดินแดนไปอย่างมากมายเท่าใด
แต่กลับจะเป็นเครื่องแสดงว่า ฝ่ายฝรั่งเศสได้ปฏิบัติกรอัน
เที่ยงธรรมและยุติธรรมแก่ประเทศไทย กับทั้งจะเป็นการ
ส่งเสริมสัมพันธไมตรีอันดีที่มีอยู่ในระหว่างประเทศทั้งสองให้
แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

ส่วนปัญหาลาวและเขมร รัฐบาลตอบไปในทำนองว่ายังไม่ต้องเจรจากันก็ได้ ขอ
เจรจากันเรื่องฝั่งขวาแม่น้ำโขงก่อน โดยไทยผูกขอร้องให้ฝรั่งเศสเห็นใจไทย และ

³⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 79.

³⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 80-81.

มอบคืนแคว้นส่วนนั้นให้แก่ไทยแล้วข้อห่มเถียงต่าง ๆ ก็จะต้องสิ้นไปในที่สุด

... รัฐบาลไทยจึงขอวิงวอนให้รัฐบาลฝรั่งเศสพิจารณาด้วยความ
เที่ยงธรรมและความยุติธรรม และให้คำนึงถึงความเข้าใจฉันท์
มิตร และความสัมพันธ์อันดีในระหว่างประเทศใกล้เคียงกัน...
ส่วนคำมั่นเกี่ยวกับลาวและกัมพูชานั้น อาจจะพุดจากกันดาและเมื่อ
มีความจำเป็นเกิดขึ้น เนื่องจากการผันแปรแห่งเหตุการณ์ใน
อินโดจีนก็ได้³⁶

แม้ไทยจะขอร้องฝรั่งเศสให้พิจารณาเรื่องฝั่งขวาของแม่น้ำโขงแต่เพียงอย่างเดียว
โดยไม่พุดถึงลาวและกัมพูชา แต่ฝรั่งเศสก็ไม่ยอม โดยอ้างถึง "สนธิสัญญาระหว่าง สมเด็จพระ
เจ้ากรุงสยามกับเปเรสิเคนต์แห่งริบลิคฝรั่งเศส" ลงวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2450³⁷
(ค.ศ. 1907) โดยฝรั่งเศสถือว่าเขตแดนปัจจุบันเป็นผลของความตกลงในขั้นปลาย
(final) และได้อ้างถึงคำปรารภในสนธิสัญญาดังนั้นที่กล่าวว่า

... อาไซรยเหตุการณ์อันมีขึ้นเมื่อทำการปักปันเขตแดน เพื่อจะ
ให้สำเร็จตามความในหนังสือลงวันที่ 13 กุมภาพันธ์ รัตนโกสินทร
ศก 122 คฤสศศักราช 1904 นั้น มีความประสงค์ที่จะแบ่งปัน
เขตแดนสยามซึ่งติดต่อกับเขตแดนฝรั่งเศสให้แล้วเสร็จเป็นครั้ง
ที่สุด³⁸

³⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 82.

³⁷ กรมสนธิสัญญาและกฎหมาย, ความตกลงทวิ... เล่ม 2, หน้า 165.

³⁸ เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน, และเป็นภาษาฝรั่งเศสว่า

"A la suite des opérations de délimitation entreprises
en exécution de la Convention du 13 Février 1904, désireux d'une
part d'assurer le règlement final de toutes les questions.....;"

เรื่องเดียวกัน, หน้า 201.

จากข้อความดังกล่าว รัฐบาลฝรั่งเศสถือว่าเป็นการแสวงเจตจำนงของอัครราชทูตทั้งสองฝ่ายที่จะควั่นไม้เสนอขอเรียกร้องใหม่อย่างใดเกี่ยวกับดินแดนอื่น วันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ.2483 (ค.ศ.1940) รัฐบาลฝรั่งเศสที่วีซีจึงส่งคำตอบแก่อัครราชทูตไทยที่วีซี มีใจความตอนหนึ่งว่า

...โดยที่คำนึงถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเร็ว ๆ นี้ รัฐบาลฝรั่งเศสจึงจำต้องรักษาสภาพทางการเมืองและบูรณภาพแห่งดินแดนอินโดจีนไว้ ขอขอร้องสิทธิที่พึงปรารถนา และขอการรุกรานไม่ว่าจะมีกำเนิดมาจากทางใด³⁹

ที่ฝรั่งเศสอ้างสนธิสัญญาดังกล่าว เพราะมีคำปรารภว่า เขตแดนนี้เป็นการตกลงกันจนถึงที่สุดแล้ว (Final) ฉะนั้นไทยจะมาเรียกร้องไม้ได้ และฝรั่งเศสให้เหตุผลว่า ฝ่ายไทยเองในสมัยนั้นเป็นฝ่ายขอร้องให้ใส่คำว่า "final" เพื่อให้หมายถึงว่าเป็นอันเสร็จเด็ดขาดครั้งสุดท้ายแล้ว ไม่มีการเปลี่ยนแปลงอีก นายคิเรก ชัยนาม สันนิษฐานว่า ถ้ารัฐบาลสมัยนั้นขอให้ใส่ไว้จริง ก็คงไม่ใช่เจตนาที่จะผูกมัดตัวเองว่าต่อไปรัฐบาลจะไม่ขอคืนคงคิดป้องกันว่า สัญญาดังนี้เป็นอันไทยเสียดินแดนครั้งสุดท้าย ภายหลังจะมาขอเพิ่มเติมอีกไม่ได้มากกว่า⁴⁰

การที่ฝรั่งเศสตอบมาอย่างไม่ให้ไทยอ้างอะไรอีก ว่ารัฐบาลฝรั่งเศสยินยอมไทยเมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ.2483 (ค.ศ.1940) ที่เพียงจะแก้ไขปัญหาเรื่องเกาะในแม่น้ำโขงเท่านั้น ซึ่งค้านกับหนังสือลับแลกเปลี่ยนระหว่าง พลตรี หลวงพิบูลสงคราม กับอัครราชทูตฝรั่งเศส ที่ว่าจะให้มีการปรับปรุงเขตแดนกันให้เป็นไปตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ ที่ว่า

...เพื่อการณ์นี้ รัฐบาลทั้งสองได้มีมติว่า จะแก้ปัญหาข้อยุ่งยากเรื่องแม่น้ำโขง โดยให้เสนอเขตแดนในลำแม่น้ำนั้นคงเป็นไปตามร่องน้ำ ที่ไทยจะเดินเรือโคสะควกแทบทุกฤดูกาล ฉะนั้นอาณาเขตใด ๆ ไมว่าจะเป็นรูปใดก็ตาม ซึ่งอยู่ข้างขวาแห่ง

³⁹คิเรก ชัยนาม, เรื่องเดิม, หน้า 85.

⁴⁰เรื่องเดียวกัน, หน้า 86-87.

แห่งเส้นเขตแดนนี้ ย่อมเป็นอาณาเขตไทย และอาณาเขตใด ๆ
ที่อยู่ข้างชายแดนเส้นเขตแดนนั้น ย่อมเป็นอาณาเขตฝรั่งเศส
คุณ⁴¹

การที่รัฐบาลฝรั่งเศสไม่ปฏิบัติตามหนังสือลับแลกเปลี่ยนฉบับดังกล่าว ซ้ำยังผูกใน
เชิงทำลายไทย ทั้ง ๆ ที่ฝ่ายไทยได้โต้ตอบอย่างสุภาพนั้น ทำให้เกิดข้อขัดแย้งระหว่างไทย
กับรัฐบาลฝรั่งเศสอย่างรุนแรง กล่าวคือ การเจรจาขอทำกติกาสัญญาไม่รุกรานระหว่าง
รัฐบาลฝรั่งเศสกับรัฐบาลไทยนั้น เป็นความต้องการของฝ่ายฝรั่งเศสแต่เพียงฝ่ายเดียว โดย
ฝ่ายไทยปฏิเสธไปถึงสองครั้ง ต่อมา ทูตฝรั่งเศสมาเจรจาอีกเป็นครั้งที่ 3 ไทยตอบตกลง
โดยมีเงื่อนไขว่าต้องมีการตกลงในปัญหาพรมแดนแม่น้ำโขง เงื่อนไขดังกล่าวสันนิษฐานว่า
ฝ่ายทูตฝรั่งเศสคงจะเสนอให้ เพื่อว่าไทยจะได้ตอบตกลง การเจรจาและตกลง จนกระทั่ง
มีการลงนามในกติกาสัญญาไม่รุกรานดังกล่าวอยู่ในสมัยของรัฐบาลนายเรโนลต์ หลังจาก
ลงนามได้ 5 วัน ฝรั่งเศสแพ้เยอรมนี มีการเปลี่ยนรัฐบาลใหม่ในฝรั่งเศส รัฐบาลของ
จอมพลเปแตง มี นายปอล โบควง เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ ซึ่งมีนโยบาย
ที่ไม่ปฏิบัติตามข้อผูกพันที่รัฐบาลเดิมทำไว้ ประกอบกับฝรั่งเศสอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถส่งทูต
มาเจรจากับไทยได้ รัฐบาลฝรั่งเศสจึงผลักรถนี้ให้กับอินโดจีน ดังมีผู้เขียนไว้ว่า

...ฝรั่งเศสผลักรถนี้ให้กับอินโดจีน ซึ่งไม่มีส่วนร่วมในการ
เจรจาของ เลปิสตีเอร์ (อดีตเอกอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำ
ไทย) เลย ผู้ที่ใครเห็น และใครช่วยเหลือ เลปิสตีเอร์โค
หูนอกจากฝรั่งเศสไปรวมทำงานกับฝรั่งเศสอิสระ รัฐมนตรี
ว่าการกระทรวงการต่างประเทศคนใหม่ในรัฐบาลจอมพลเปแตง
เป็นผู้มีนโยบายที่จะคงไว้ซึ่งอาณานิคมแห่งนี้⁴²

นอกจากผู้นำของรัฐบาลจอมพลเปแตง จะไม่ยอมให้มีการตกลงให้เป็นไปตามหนังสือลับ
แลกเปลี่ยน ดังกล่าวแล้ว รัฐบาลอินโดจีนของฝรั่งเศสซึ่งขึ้นอยู่กับรัฐบาลที่วิซียังไม่เห็นด้วย

41 กิเรก ชัยนาม, เรื่องเดิม, เล่ม 2, หน้า 775.

42 Flood, op. cit., p. 277.

มากขึ้น ทั้งนี้ก็เพราะว่า การเจรจาตกลงดังกล่าวกระทำโดยอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำประเทศไทย นายปอล เลปิสตีเออร์ กับอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งมาจากฝรั่งเศส ปัจจุบันก็พ้นหน้าที่ไปแล้ว ฝ่ายอินโดจีน ผู้นำส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยมาตั้งแต่แรก เมื่อทราบว่าเลปิสตีเออร์มาทำกติกาสัญญาไม่รุกรานฉบับดังกล่าว ก็คำหน้ว่าเท่ากับเปิดโอกาสให้ไทยเรียกร้องขอคืนแดนคืนด้วยเหตุนี้ รายงานของเลปิสตีเออร์จึงถูกคัดค้านอย่างรุนแรงจาก กรมการเมือง (Directions des Affaires Politiques) ในสถานอัย กรมดังกล่าวยังได้แนะนำ นายพลคาทรูซ์ (General Catroux) ผู้ซึ่งจะเป็นผู้สำเร็จราชการคนใหม่ของอินโดจีน ให้คัดค้านการกระทำของเลปิสตีเออร์ด้วย ด้วยเหตุนี้ อินโดจีนของฝรั่งเศสจึงประกาศที่จะต่อสู้อย่างเต็มที่ต่อผู้ใดก็ตามที่คิดจะแยกดินแดนอินโดจีน⁴³ การปฏิเสธของฝ่ายฝรั่งเศสก่อให้เกิดความตึงเครียดทางชายแดนระหว่างไทยกับอินโดจีนฝรั่งเศส

ยิ่งกว่านั้น นายพลเคอกูซ์ ผู้สำเร็จราชการประจำอินโดจีนคนก่อน ยังมองเห็นประเทศไทยเป็นผู้สนับสนุน ชื่นชมในลัทธิจักรวรรดินิยม (Imperialism) ทั้งโจมตีเลปิสตีเออร์ และ เซอร์ โจชวย ครอสบี อัครราชทูตอังกฤษประจำประเทศไทยในขณะนั้นที่เห็นใจไทย

หนังสือลับแลกเปลี่ยนที่ทำได้ จึงไม่มีความหมายต่อไทย เพราะไม่เกิดผล ทั้งนี้สืบเนื่องมาจาก

1. ฝรั่งเศสแพ้เยอรมนี มีการเปลี่ยนรัฐบาล เปลี่ยนตัวบุคคลซึ่งต่อมาไม่รับทราบนโยบายเดิม
2. อินโดจีนของฝรั่งเศสไม่ได้มีส่วนในการเจรจาตกลงในกติกาสัญญาและหนังสือลับดังกล่าว จึงคัดค้านอย่างเต็มที่

จึงอาจกล่าวได้ว่า การที่ฝรั่งเศสแพ้เยอรมนีในสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้เกิดมีการเปลี่ยนแปลงในทางการเมืองในฝรั่งเศส ซึ่งรัฐบาลต่อมาไม่รับทราบนโยบายเดิมแล้ว และการที่ญี่ปุ่นถือโอกาสที่ฝรั่งเศสแพ้เข้าบีบบังคับและคุกคามอินโดจีน ทำให้ไทยเห็นเป็นโอกาสที่จะเรียกร้องจากฝรั่งเศสมากขึ้นกว่าแต่ก่อน โดยไทยหารู้ไม่ว่า ทั้งญี่ปุ่นและฝรั่งเศสมีความตกลงต่อกันในการที่ญี่ปุ่นจะประกันบูรณาภาพอาณาเขตให้กับฝรั่งเศส ด้วยเหตุนี้ การเรียกร้องของไทยจึงไม่ได้รับการสนับสนุนจากญี่ปุ่น แต่ขณะนั้น ความรู้สึกทางชาตินิยมของไทยอยู่ใน

⁴³ Ibid., p. 236.

ระคับสูง ชาวไทยได้แสดงประชามติให้รัฐบาลรบ รัฐบาลไม่สามารถสกัดกั้นมติดมหาชนได้ จึงนำประเทศเข้าสงครามกับอินโดจีนของฝรั่งเศสในที่สุด

(3) ความรู้สึกทางชาตินิยมของไทย

ลัทธิชาตินิยมมีกำเนิดขึ้นในประเทศฝรั่งเศสในสมัยนโปเลียน ได้เข้ามาในประเทศไทยในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงเป็นผู้นำเอาแนวความคิดจากการที่ไค้ทรงศึกษาในยุโรปเข้ามาเผยแพร่ในประเทศไทย ปัจจัยที่ทำให้ลัทธินี้เข้าสู่ประเทศไทย คือ การที่ประเทศไทยได้รับการบีบบังคับจากประเทศมหาอำนาจยุโรปในเรื่องดินแดน เป็นเหตุให้ไทยต้องเสียดินแดนไปเกือบเท่ากับดินแดนของไทยที่มีอยู่ในปัจจุบัน ในขณะเดียวกัน อิทธิพลจากการที่แนวความคิดเรื่องการปกครองในระบอบรัฐธรรมนูญได้เผยแพร่เข้าสู่เอเชีย ทำให้ประเทศในแถบนี้เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง โดยเฉพาะในประเทศจีน ดร.ซุนยัตเซ็น ได้แสวงหาความสนับสนุนทางการเงินจากชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย เพื่อนำไปใช้ในการปฏิวัติล้มล้างราชวงศ์แมนจู วิธีที่ ดร.ซุนยัตเซ็นนำมาใช้ก็คือ กระตุ้นความรู้สึกชาตินิยมให้เกิดขึ้น ทำให้ชาวจีนเกิดความฮึกเหิม และจงรักภักดีในชาติของตน พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นภัยที่จะได้รับจากชาวจีน จึงได้ทรงนำเอาลัทธินี้มากระตุ้นให้คนไทยตื่นตัวขึ้นบ้าง นอกจากเพื่อต่อต้านความรู้สึกชาตินิยมของคนจีนแล้ว ยังทำให้คนไทยตระหนักถึงอิทธิพลในทางเศรษฐกิจของชาวจีนที่มีอยู่ในประเทศไทยด้วย เพราะในขณะนั้น ชาวจีนเข้ามาควบคุมการค้าในประเทศไว้แทบจะทั้งสิ้น⁴⁴

✓ การส่งเสริมลัทธิชาตินิยมในหมู่คนไทยนั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงใช้บทพระราชนิพนธ์ปลุกใจให้รักชาติบ้านเมือง ทั้งในทางบทความ บทละครร้อง และ บทละครพูด นับว่าการเผยแพร่ทางคำานนี้ได้รับผลดีเป็นอันมาก เพราะเข้าถึงจิตใจของประชาชน นอกจากบทพระราชนิพนธ์แล้ว ก็มีพระบรมราโชวาทในโอกาสต่าง ๆ และการตั้งกองเสือป่า เพื่อฝึกและรวมความสามัคคี สิ้นรัชสมัยของพระองค์แล้ว การกระตุ้น

⁴⁴ม.ล.จูลา ออรรถ, "กำเนิดและความเป็นมาของชาตินิยมในประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2512), หน้า 100.

ความรู้สึกชาตินิยมก็สงบลงไปพักหนึ่ง และมาเกิดขึ้นใหม่อีกครั้งหนึ่งในสมัยที่ พลตรี หลวงพิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีเป็นครั้งแรก เมื่อ พ.ศ.2481 - พ.ศ.2487 (ค.ศ.1938 - 1944) ระยะเวลาที่ พลตรี หลวงพิบูลสงครามเข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรี เป็นระยะเวลาที่บรรดาชาติทั้งหลายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กำลังต่อสู้กับระบบอาณานิคม เพื่อให้ได้มาซึ่งเอกราช และเป็นระยะเวลาที่ชาตินิยมทวีความรุนแรง และแผ่อิทธิพลออกไป อย่างกว้างขวาง อาจกล่าวได้ว่าเป็นสมัยนิยมที่ชาติทั้งหลายพยายามเลียนแบบ แนววิถีทาง ชาตินิยมของไทยอาจจะแตกต่างกับชาติอื่น ๆ อยู่บ้าง เนื่องจากไทยไม่เคยตกเป็นอาณานิคม ของมหาอำนาจตะวันตก แต่เคยเสียดินแดนบางส่วนให้กับอังกฤษและฝรั่งเศสในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัฐบาลจึงมีปัญหาเรื่องเอกราชและบูรณาภาพแห่งดินแดนทำนองเดียวกับรัฐอื่น ๆ ไทยจึงมี เหตุผลที่จะกำหนดนโยบายชาตินิยม และไม่เป็นการยากที่รัฐบาลจะแสวงหาความเห็นชอบจาก ประชาชน ในเมื่ออุดมการณ์นั้นมีผลประโยชน์ของชาติเป็นจุดมุ่งหมาย⁴⁵

นอกจากจะมีนโยบายชาตินิยมในทางการเมืองแล้ว ชาตินิยมยังคลุมถึงด้าน เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมด้วย การสร้างชาติด้านเศรษฐกิจได้ออกมาในรูปของการ ค่อต่านอิทธิพลทางเศรษฐกิจของชาวจีน และค่อต่านชาวจีนควย เช่น รัฐบาลตั้งบริษัทชาวไทย ขึ้น ทำหน้าที่ส่งชาวออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ เพื่อตั้งกิจการด้านนี้จากชาวจีน สนับสนุน ให้คนไทยค้าขายและซื้อของไทยด้วยกันเอง ส่วนที่ค่อต่านชาวจีนได้แก่ การสงวนอาชีพให้ แก่คนไทย มีการจำกัดที่อยู่ของจีนมิให้อยู่ในจังหวัดที่เป็นจุดยุทธศาสตร์ของประเทศ เป็นต้น

ทางด้านการสร้างชาติด้วยวัฒนธรรม มีประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีเรื่องตั้งชื่อ บุคคลให้รู้ว่าเป็นหญิงหรือเป็นชาย มีกฎหมายกำหนดวัฒนธรรมซึ่งประชาชนชาวไทยจักต้อง ปฏิบัติตาม คือ การแต่งกายให้สุภาพ มีระเบียบ การแต่งกายไว้ทุกข์ในงานศพ ระเบียบการ แต่งกายของสตรี เรื่องระเบียบการแต่งกายของข้าราชการที่ไปในงานพิธีต่าง ๆ การห้าม ส่งเสียงอื้อฉาว ไข้จางาเสียดสีหรือหยาบคาย ห้ามเบียดเสียดย้อยแย่งในที่ชุมนุมชน เป็นต้น ในด้านสังคม มีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างสังคมให้มีระเบียบวินัย

⁴⁵ ปอ ธัชชัย, เรื่องเดิม, หน้า 41.

* การที่ พลตรี หลวงพิบูลสงคราม มีความมุ่งหมายที่จะสร้างชาติให้เจริญก้าวหน้า จึงได้คิดหาวิธีที่จะให้รัฐบาลของตนมั่นคง และบริหารประเทศไถ่ถอนที่สุก วิธีที่ดีที่สุดที่จะทำได้คือ พยายามชักจูงจนได้กำลังสนับสนุนจากประชาชน ในสมัยนี้จึงมีการปลุกฝังลัทธิชาตินิยม ในหมู่ประชาชน โดยมีรัฐบาลเป็นผู้นำในการสร้างสิ่งเร้าใจต่าง ๆ จนกลายเป็นพลังร่วมของประชาชน องค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีอยู่ถูกนำมาใช้เพื่อกระตุ้นใจประชาชน และองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด และทำให้เกิดพลังร่วมในหมู่ประชาชนมากที่สุดก็คือ การเรียกร้องคืนแดนคืนจากฝรั่งเศส... 46

เพื่อสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลที่จะขอคืนแดนคืน รัฐบาลจึงเร่งประชาชนให้มีความรู้สึกชาตินิยม ได้มีบทความเกี่ยวกับการเสียคืนแดนให้แก่ฝรั่งเศส ซึ่งเขียนโดยนักการเมืองสมัยนั้น คือ หลวงวิจิตรวาทการ ซึ่งได้สมญาจากชาวต่างประเทศว่าเป็น Theorist of Thai Ultrationalist⁴⁷ และการแสดงสุนทรพจน์ของนายกรัฐมนตรีและนักการเมืองอื่น ๆ ตลอดจนมีบทละครและเพลงปลุกใจให้รักชาติของหลวงวิจิตรวาทการ เช่น บทละคร เรื่อง เลือดสุพรรณ พระราชมณู พระเจ้ากรุงธนบุรี ศรีกลาง เจ้าหญิงแสนหวี พระมหาเทวี นานเจ้า อนุสาวรีย์ไทย ฯลฯ นอกจากบทความ บทละครเพลง และเพลงปลุกใจแล้ว รัฐบาลยังจัดให้มีบทสนทนาระหว่างนายมั่น ชูชาติ กับนายคง รักไทย สนทนากันเรื่องการเปลี่ยนแปลงเส้นเขตแดนด้านอินโดจีนของฝรั่งเศส ทำให้คนสนใจ และเกิดความรู้สึกร่วมกัน⁴⁸

รัฐบาลไทยเห็นเป็นโอกาสขณะที่ฝรั่งเศสในยุโรปและอินโดจีนมีฐานะตกต่ำลงมาก ก็เสนอขอคืนแดนฝั่งขวาของแม่น้ำโขงตลอดจนลาวและเขมรคืนมา แต่รัฐบาลฝรั่งเศสปฏิเสธคำขอ รัฐบาลไทยได้ยื่นข้อเสนอนี้ในวันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2483 (ค.ศ. 1940) ต่อมา รัฐบาลประโคมข่าวการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการเจรจาและสภาวะของฝรั่งเศสในอินโดจีนอยู่

46 ม.ล. จุลดา จอนรด, เรื่องเดิม หน้า 52.

47 Flood, op. cit., p. 273.

48 ม.ล. จุลดา จอนรด, เรื่องเดิม, หน้า 52.

เนื่อง ๆ ทำให้ประชาชนอีกเต็ม เสนอตัวรับใช้ชาติทุกวิถีทาง ในวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ.2483 (ค.ศ.1940) มีการเดินขบวนของนิสิตนักศึกษาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัย วิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ซึ่งแสดงเจตจำนงที่จะสนับสนุนการเรียกร้องคืนแดนคืนจาก ฝรั่งเศส ต่อมา มีนักเรียนโรงเรียนต่าง ๆ ธรรมดา ตลอดจนประชาชนทั่วไปทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดเดินขบวนมาสนับสนุน⁴⁹

หลวงวิจิตรวาทการเป็นผู้ซึ่งมีบทบาทอย่างมากในการปลุกฝังความรักชาติ ดังปรากฏ ในปาฐกถาเมื่อวันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ.2483 (ค.ศ.1940) ว่า

...ข้าพเจ้ามั่นใจว่า นายกรัฐมนตรีของเราไม่ยอมลดละ เลิกล้ม ความรักที่จะเอาคืนแดนคืน ทานทุกลงใจแน่วแน่ว่าจะคงเอาให้ ได้ไม่ว่าด้วยวิธีใด ปัญหาในชั้นนี้มีอยู่แต่เพียงวิธีการเท่านั้น เรื่องที่จะต้องเอาคืนแดนคืนให้ได้นั้นไม่ใช่เป็นแต่เพียงความต้องการของทานนายกรัฐมนตรี แต่เป็นความต้องการของชาติทั้งชาติ เราได้แลเห็นการเดินขบวน และได้ยินเสียงเรงรองของประชาชน ทั่วประเทศว่าต้องเอาคืนแดนคืนให้ได้ ทานนายกรัฐมนตรีของเรา เป็นผู้ที่เราเคารพศรัทธา เป็นผู้ที่ถือว่าการของชาติเป็น สำคัญยิ่งกว่าสิ่งใด ๆ ชาติต้องการอย่างไร ทานจะคงทำอย่าง นั้น และเมื่อจะคงดำเนินการอย่างแต่ทุกหักกันแล้ว เราจะไม่พุด กันแต่เพียงเขตแดนแม่น้ำโขง เราจะไม่พุดกันแต่เพียงกินแดนผู้ ขวาทรงหนาหลวงพระบางและปากเซ เราจะคงพุดกันถึงฝั่งชาย แม่น้ำโขงตลอดไป เราจะคงพุดกันถึงกินแดนทุก ๆ ชั้นที่เราเสีย ไปไทแก่ฝรั่งเศส⁵⁰

...สภาพของโลกในกาลต่อไป จะต้องมีการปฏิบัติผิดแปลกกับที่ เป็นมาจนกระทั่งถึงบัดนี้ กล่าวคือ จำนวนประเทศเล็ก ๆ จะ คงถูกกลืนหายไปในประเทศใหญ่ ประเทศเล็ก ๆ ซึ่งอยู่ไกล รัสเซียได้ถูกกลืนหายไปใต้อาณาจักรโซเวียตเกือบหมดแล้ว สงครามคราวนี้เสร็จสิ้นลงเมื่อใด แผนที่โลกจะแปลกตาเราทันที

⁴⁹ นิสิตจุฬาฯ 4000 เดินขบวนชุมนุมหน้ากลางโหม นายภา ให้อิวาท, "ประชาชาติ", 9 ตุลาคม 2483, หน้า 1, 20.

⁵⁰ หลวงวิจิตรวาทการ, เรื่องเดิม, หน้า 157.

ประเทศเล็ก ๆ น้อย ๆ จะหมกไป เหลือแค่ประเทศใหญ่ ๆ
 รบการณของโลกจะต้องเป็นเช่นนี้อย่างแน่นอน ฉะนั้น เรา
 จึงมีทางเลือกอยู่เพียง 2 ทางคือ เป็นมหาประเทศเสียเอง
 หรือลมจมนถูกกลืนหายไปไปในมหาประเทศใดประเทศหนึ่ง
 ถ้าหากเราโคกินแดนที่เสียไปคืนมา เรามีหวังที่จะเป็นมหา
 ประเทศ เพราะว่าเราโคกินแดนที่เสียไปนั้นกลับคืนมาทั้งหมด
 นอกจากเราจะโคเนื้อที่เพิ่มขึ้นกว่าที่อยู่ในเวลานี้อีกเท่าตัว
 และโคจำนวนพลเมืองเพิ่มขึ้นอีกราว 4 ลานคนแล้ว จะมีผล
 อันสำคัญยิ่งอีกอย่างหนึ่ง คือเราสามารถมีดินแดนเราไปถึงถิ่น
 ไทยอันกว้างขวางซึ่งตั้งอยู่เหนือสิบสองจุไทย ที่นั่นมีเลือดเนื้อ
 เชื้อไทยเราอยู่ 24 ลานคน ซึ่งยังถือตนเป็นคนไทยพูดภาษา
 ไทย มีจิตใจเป็นไทย เราสามารถจะเปิดประตูรับพี่น้อง 24
 ลานคนของเราเข้ามาหาเรา ทั้งนี้ มีโคหมายความว่าเราจะ
 ไปรุกรานดินแดนเหล่านั้น เราไม่ต้องการรุกรานใคร ที่ดินเรา
 มีถมไป เราต้องการแต่จะให้พี่น้องไทยของเราเข้ามาอยู่รวมรับ
 ความผาสุกด้วยกัน และเรื่องนี้ ชาวเรามีความเชื่อมั่นว่าเราทำ
 สำเร็จ และในไม่ช้า เราจะเป็นประเทศที่มีดินแดนราว
 ๑,๐๐๐,๐๐๐ ตารางกิโลเมตร และมีพลเมืองไม่น้อยกว่า 4๐
 ลานคน เราเป็นมหาประเทศ ถ้าเราไม่ทำเช่นนั้น และถ้าเรา
 ยังพอใจในความเป็นประเทศเล็กอยู่เช่นนี้ เราจะถูกกลืนหายไป
 ไปอยู่ในประเทศใหญ่... 51

ปรากฏการณ์ ผู้ผู้มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือต้องการโน้มน้าวให้เกิดความฮึกเหิม สู้เพื่อ
 ความเป็นประเทศมหาอำนาจ ใฝ่ฝันถึงความกว้างขวางของอาณาเขต ตลอดจนความคับคั่ง
 ของพลเมือง นอกจากนี้ ปรากฏการณ์บั้นนี้ยังผูกไปในทำนองปลุกปั่นให้รบ โดยให้ความหวังว่า
 ถ้าวรบต้องชนะ โดยยกตัวอย่างประเทศญี่ปุ่นทำสงครามกับรัสเซียซึ่งเป็นประเทศมหาอำนาจ
 ผลคือญี่ปุ่นชนะ นอกจากนี้ยังกล่าวไว้ว่า ถ้าเป็นฝ่ายรุกจะต้องชนะและได้เปรียบในที่สุด 52

51 เรื่องเดียวกัน, หน้า 159.

52 เรื่องเดียวกัน, หน้า 161.

การแสดงปรากฏภาพของหลวงวิจิตรวาทการ ตลอดจนการประโคมข่าวของรัฐบาลอยู่
เนื่อง ๆ ทำให้ความรู้สึกร่วมกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอยู่ในระดับสูงมาก แสดงออกให้
ปรากฏคือแสดงมติให้รัฐบาลใช้กำลังรบกับฝรั่งเศส มีการสละทรัพย์สินช่วยชาติ และเสนอตัว
อาสารับใช้ชาติ เป็นต้น

วิธีการของรัฐบาลในการปลุกฝังความรู้สึกดังกล่าวนี้ว่าได้ผล เห็นชัดจากการที่
เราสามารถขยายกำลังรบทั้งสิ้นจาก 44 กองพัน และกำลังพลประมาณ 35,000 คน มาเป็น
กำลังรบ 75 กองพัน และมีกำลังพลถึง 60,000 คน⁵³ ในคราวกรณีพิพาทอินโดจีนครั้งนี้

จึงอาจกล่าวได้ว่า การเสียดินแดนให้แก่ฝรั่งเศสอย่างไม่เป็นธรรม จึงเป็นความ
รู้สึกชั้นพื้นฐานที่จะให้ไทยเรียกร้องดินแดนคืนจากฝรั่งเศส ประกอบกับความรู้สึกทางชาตินิยม
ของคนไทยในสมัยนั้นอยู่ในระดับสูงมาก จึงมีส่วนสนับสนุนให้รัฐบาลใช้กำลังกับอินโดจีนฝรั่งเศส
ฝ่ายรัฐบาลไทยเห็นว่าฝรั่งเศสแพะเยอรมนีในยุโรป ในเอเชียญี่ปุ่นกำลังคุกคามอินโดจีนของ
ฝรั่งเศส (โดยรัฐบาลไทยหาญไม่ว่าต่อมาในเดือนกันยายน พ.ศ. 2483 (ค.ศ. 1940) ทั้ง
ญี่ปุ่นและฝรั่งเศสได้มีการลงนามตกลงกัน) ไทยจึงกล้าเสี่ยงที่จะทำสงครามกับอินโดจีนของ
ฝรั่งเศสในที่สุด

ความคิดที่จะทำการเรียกร้องเอาดินแดนคืนมีอยู่ในนักการเมืองและผู้นำของไทยมา
ก่อนที่สงครามโลกครั้งที่สองจะเกิดขึ้น จากหลักฐานฝ่ายญี่ปุ่นกล่าวว่า

...2 เดือนก่อนที่จะมีการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีเมื่อเดือนกุมภาพันธ์
พ.ศ. 2479 อัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย คือ นายยาตาเบ
(Yatabe) โคโธโร เลขาธิการงานไปยังสำนักงานเอเชียตะวันออกที่
กรุงโตเกียวว่า รัฐบาลสยามโดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะทหาร ไคววาง
แผนอย่างลับ ๆ ที่จะเอาดินแดนที่เสียไปคืนมา ยาตาเบตั้งขอ
สังเกตควยว่า การรุกรานของฝรั่งเศสต่อไทยทำให้ประเทศไทย
เสียเกียรติภูมิมากกว่าการรุกรานของอังกฤษ ควยเหตุนี้ การเอา
ดินแดนคืนจากฝรั่งเศสจึง เป็นสิ่งที่สยามจะต้องทำก่อนการเรียกร้อง
เอาดินแดนคืนจากอังกฤษ⁵⁴

⁵³ กรมยุทธการทหารบก, เรื่องเดิม, หน้า 27.

⁵⁴ Flood, op. cit., p. 162.

นายยาตาเบยังกล่าวต่อไปว่า หลวงพิบูลสงครามขณะยังเป็นรัฐมนตรีกระทรวง
กลาโหมได้กล่าวกับนายยาตาเบ อัครราชทูตญี่ปุ่นหลายครั้งเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว ก่อนเดือน
มกราคม พ.ศ.2479 (ค.ศ.1936) ดังปรากฏในเอกสารฝ่ายญี่ปุ่นที่ เอ็ดวาร์ด เซเคอส
ฟลัก (Edward Thadeus Flood) อ้างว่า

...หลวงพิบูลสงคราม เมื่อยังเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวง
กลาโหมได้บอกกับยาตาเบ (Yatabe) อัครราชทูตญี่ปุ่นว่า
สยามจะสู้เคียงมาเคียงไหล่กับญี่ปุ่นจนถึงที่สุด⁵⁵

หากว่าหลวงพิบูลสงครามพบกับอัครราชทูตญี่ปุ่นว่าจะรวบรวมรุกรับกับญี่ปุ่นจนถึงที่สุด
จริงแล้ว ย่อมแสดงให้เห็นว่าไทยฝักใฝ่ญี่ปุ่น เพื่อให้ญี่ปุ่นช่วยไทยในการเรียกร้องเอากินแดน
คืน และไทยหวังว่าคงจะสำเร็จด้วยวิธีทางการทูตมากกว่าการใช้กำลังรบ การเสนอเงื่อนไข
ต่าง ๆ เมื่อฝรั่งเศสขอทำกติกาสัญญาไม่รุกราน จนปรากฏเป็นหนังสือลับแลกเปลี่ยน ทำให้
ผู้นำไทยมีความหวังอยู่อย่างเต็มเปี่ยมว่า จะต้องไต่กินแดนฝั่งขวาของแม่น้ำโขงคืนมาอย่าง
แน่นอน ครั้นเหตุการณ์ผันแปรไป ทำให้กติกาดังกล่าวและหนังสือลับแลกเปลี่ยนต้องล้มเหลว
ไปแล้ว ความหวังที่จะไต่กินแดนคืนไม่ได้หมดความไปด้วย รัฐบาลยังหวังวิธีทางการทูตว่าจะ
ช่วยได้ จากหลักฐานฝ่ายญี่ปุ่นปรากฏว่า รัฐบาลไทยได้ส่งทูตพิเศษไปเจรจากับผู้นำของญี่ปุ่น
หลายครั้งระหว่างเดือนสิงหาคม เช่น ส่งหลวงสินธุสงครามชัย ~~หัวหน้า~~ เสนาธิการทหารเรือ
ไปยังโตเกียว ส่งหลวงพรหมโยธีไปโตเกียวโดยผ่านฮานอย⁵⁶ เมื่อไม่สามารถทำสำเร็จได้
โดยวิธีการทูต ก็ต้องใช้วิธีรบ ด้วยเหตุนี้ การรบกับฝรั่งเศสครั้งนี้ไทยทำอย่างกระตือรือร้น
ถึงมีคำสั่งเตรียมพร้อมเมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ.2483 (ค.ศ.1940) แสดงให้เห็นว่า
ไทยไม่มีแผนการรุกรานมาก่อน แรงดันจากมหาชนจึงมีความสำคัญมาก

⁵⁵Ibid., p. 171.

⁵⁶Ibid., p. 283.

พฤติกการทางสงคราม

หลังจากที่ฝรั่งเศสไม่ตกลงตามข้อเสนอของฝ่ายไทยเป็นต้นมา สถานการณ์ทางพรมแดนไทยกับอินโดจีน ตลอดจนแนวเส้นเขตแดนริมฝั่งแม่น้ำโขงก็ตึงเครียดและรุนแรงมากขึ้น ฝรั่งเศสเริ่มวิวาทกับชาวพื้นเมือง และรุกรานไทยด้วยการประณามไทย และส่งทหารเข้ามาในเขตปลอดทหารซึ่งเป็นการละเมิดสนธิสัญญา รัฐบาลจึงส่งกองทหารและกองตำรวจสนามไปประจำรักษาการชายแดนเพื่อป้องกันอาณาเขตและคุ้มครองให้แก่ราษฎรไทย การโจมตีซึ่งกันและกันนั้นไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่าฝ่ายใดเป็นฝ่ายโจมตีก่อน วันที่ 29 กันยายน พ.ศ.2483 (ค.ศ.1940) กำลังทั้งสองฝ่ายปะทะกันตามชายแดน ฝ่ายไทยต้องส่งทหารเข้าไปทุกเหล่า ทั้งทหารราบปืนใหญ่ และรถรบ ส่งไปรักษาชายแดนมากยิ่งขึ้น มีการเริ่มยิงไปมา แถบบ้านศรีเชียงใหม่หนองคาย นครพนม มุกดาหาร ชาติพนม หรายมูล ชองเม็ก ชองนาง คลองลึก คลองใหญ่ เป็นต้น⁵⁷ กระทรวงกลาโหมจึงดำเนินการทางทหารเพื่อป้องกันการรุกราน ได้ตั้งกองบัญชาการทหารสูงสุด และตั้งกองทัพคานค่าง ๆ ขึ้นพร้อม ตั้งผู้บัญชาการทหารสูงสุดเป็นแม่ทัพ และเจ้าหน้าที่ทหารชั้นผู้ใหญ่บังคับบัญชาต่าง ๆ ในวันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ.2483 (ค.ศ.1940) ได้มีประกาศตั้งผู้บัญชาการทหารสูงสุด แม่ทัพบก แม่ทัพเรือ และแม่ทัพอากาศ ดังต่อไปนี้

1. ให้นายพลตรี หลวงพิบูลสงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม รับราชการสนองพระเดชพระคุณในตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดอีกตำแหน่ง มีอำนาจสิทธิขาดบังคับบัญชาแม่ทัพบก แม่ทัพเรือ แม่ทัพอากาศ และแต่งตั้งข้าราชการไปตามที่เห็นสมควร
2. ให้นายพลตรี หลวงพิบูลสงคราม ผู้บัญชาการทหารบก รับราชการสนองพระเดชพระคุณในตำแหน่งแม่ทัพบกอีกตำแหน่งหนึ่ง
3. ให้นายพลเรือตรี หลวงสินธุสงครามชัย ผู้บัญชาการทหารเรือ รับราชการสนองพระเดชพระคุณในตำแหน่งแม่ทัพเรือ อีกตำแหน่งหนึ่ง

⁵⁷ นายปรีวิฑู (นามแฝง), "สัปดาห์ปรีวิฑู: สรุปเรื่องสงครามไทย-ฝรั่งเศส," ศรีกรุง, 2 กุมภาพันธ์ 2484, หน้า 4.

4. ให้นำนายวาอากาศเอก หลวงอรรถเทวเดช รองผู้บัญชาการทหารอากาศ รัชมารชการสนองพระเดชพระคุณในตำแหน่งแม่ทัพอากาศอีกตำแหน่งหนึ่ง⁵⁸

ในวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2483 (ค.ศ. 1940) ประกาศตั้ง พลตรี พระยาพลพลพยุหเสนา จเรทหารทั่วไปเป็นที่ปรึกษาทหารสูงสุดอีกตำแหน่งหนึ่ง ประกาศตั้ง พันเอก หลวงพรหมโยธี รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม เป็นรองผู้บัญชาการทหารสูงสุดอีกตำแหน่งหนึ่ง ตั้งแต่วันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2483 (ค.ศ. 1940)⁵⁹

พันเอก หลวงพรหมโยธี แม่ทัพที่ 1 เป็นแม่ทัพคานบูรพา

พันเอก หลวงเกรียงศักดิ์พิชิต แม่ทัพที่ 2 เป็นแม่ทัพคานอีสาน

การเตรียมสงครามของไทยออกจะกระชั้นชิดอยู่มาก อัตรากำลังหน่วยทหารก็ได้ปรับปรุงแก้ไขใหม่ เดิมกองทัพบกจัดกำลังรบได้เพียง 44 กองพัน กำลังพลประมาณ 35,000 คน ประกอบด้วยกำลังของเหล่าดังนี้ คือ ทหารราบ 22 กองพัน ทหารปืนใหญ่ 9 กองพัน ทหารม้า 4 กองพัน หน่วยปืนใหญ่ต่อสู้อากาศยาน 3 กองพัน รถถัง 2 กองพัน ทหารช่าง 2 กองพัน ทหารสื่อสาร 2 กองพัน

เมื่อทำสงครามอินโดจีน ไทยสามารถขยายกำลังรบได้ถึง 75 กองพัน มีกำลังพล 60,000 คน ตั้งกองทัพบูรพา กองทัพอีสาน และกองพลพายัพขึ้นใหม่ และออกคำสั่งเตรียมพร้อมเมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2483 (ค.ศ. 1940)⁶⁰

⁵⁸ประกาศตั้งผู้บัญชาการทหารสูงสุด แม่ทัพบก แม่ทัพเรือ แม่ทัพอากาศ," ราชกิจจานุเบกษา, 57 (13 พฤศจิกายน, 2483), 728.

⁵⁹"ประกาศกระทรวงกลาโหม เรื่อง ตั้งที่ปรึกษาการทหารและรองผู้บัญชาการทหารสูงสุด," ประชุมกฎหมายประจำศก รวบรวมโดย เสถียร ลายลักษณ์ 2483 (19 พฤศจิกายน, 2483), 655.

⁶⁰กรมยุทธการทหารบก, เรื่องเดิม, หน้า 28. "คำสั่งกองทัพบกสนาม 1/1-3 ลงวันที่ 25 พฤศจิกายน 2483 คำสั่งยุทธการที่ 1 เรื่องการเตรียมพร้อม"

หลังจากที่กองทัพไทยเตรียมพร้อมแล้ว หลังจากนั้นสองวัน คือวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ.2483 (ค.ศ.1940) ฝรั่งเศสทำการรุกรานอย่างโจ่งแจ้ง โดยส่งเครื่องบินบินล้ำเขต และยิงกราดที่นครพนม ทำให้มีผู้บาดเจ็บถึง 9 คน วันรุ่งขึ้น ฝรั่งเศสบินมาทิ้งระเบิดที่ สถานีตำรวจนครพนม ทำอันตรายให้แก่ราษฎรไทยหลายคนจนเกิดการรบทางอากาศ จาก เหตุการณ์ครั้งนี้ รัฐบาลได้ขับไล่ชาวฝรั่งเศสออกจากนครพนมภายใน 24 ชั่วโมง และไทย ส่งกำลังกองทัพอากาศไปทิ้งระเบิดตอบแทน ต่างก็ทิ้งระเบิดกันและกัน และยิงโต้ตอบกัน ตามแม่น้ำโขงด้วยปืนใหญ่ ปืนครก ปืนต่อสู้อากาศยาน และเป็นยิงลูกระเบิด จนถึงวันที่ 28 มกราคม พ.ศ.2484 (ค.ศ.1941) เวลา 10:00 น. จึงได้หยุดรบ รวมเวลาที่มีการ กระทบยิงรวม 3 เดือนเต็ม⁶¹

สงครามได้เริ่มเป็นกิจลักษณะตั้งแต่วันที่ 8 มกราคม พ.ศ.2484 (ค.ศ.1941) โดย ฝ่ายรัฐบาลประกาศใช้กฎอัยการศึกตามหัวเมืองชายแดนรวม 24 จังหวัด มีการควบคุมแสง ไฟ และเริ่มเตรียมการป้องกันภัยทางอากาศในพระนครเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 10 มกราคม พ.ศ.2484 (ค.ศ.1941) โดยตั้งปืน ป.ค.อ.ไว้ตามที่สำคัญต่าง ๆ ต่อมา กองทัพบกก็ออก อีสานก็เคลื่อนกำลังออกทางช่องเม็กเข้าไปทางปากเซ แคว้นจำปาศักดิ์ กองทัพอากาศก็ออก ทางหลวงพระบาง กองทัพไทยบุกทะลวงเข้าไปพร้อม ๆ กันทุก ๆ ด้าน เว้นแต่ที่มีแม่น้ำ โขงกั้นอยู่ เช่น สุวรรณเขตต์ และท่าแขก เป็นต้น⁶²

การรบทางบกเป็นไปอย่างดุเดือด พันเอก เนตร เขมะโยธิน ซึ่งขณะนั้นเป็นรอง เสนาธิการกองทัพบูรพาซึ่งจัดตั้งขึ้นใหม่ภายใต้การบังคับบัญชาของ พันเอก หลวงพรหมโยธี ได้เขียนเล่าไว้ว่า

...ในระหว่างการรุกรานใหญ่ของกองทัพบูรพาเพื่อเข้ายึดเมืองศรีโสภณ เป็นตน และขั้นต่อไปคือเมืองพระตะบองนั้น มีเหตุการณ์สำคัญที่ควร บันทึกไว้ 2 ครั้ง คือ

61 เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

62 เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

ครั้งแรก ขณะที่ยังผลพระบุรีซึ่งเป็นกองพลก้านกลางรุกไปใน
 คินแควนอินโคจีนเวลากลางคืน ไคจูล่าเขาไปในกองเครื่องกึ่งขวาง
 ของซุชาติกึ่งสร้างไว้อย่างสลับซับซ้อนสองข้างทางเดินในป่า ซุชาติก
 ไคโซเครื่องยิงลูกระเบิดและปืนกลยิงกระหน่ำอย่างรุนแรง จึงไค
 เกิดการสู้รบกันอย่างหนัก ปรากฏว่าฝ่ายเราได้รับความเสียหาย
 จนต้องถอนกำลังบางส่วนมาพักฟื้นข้างหลัง เพราะปรากฏว่าทหาร
 เกิดเสียชีวิต จำเป็นต้องส่งหน่วยในกองหนุนขึ้นไปแทน แต่ซุชาติก
 จึงถอนตัวถอยหนีไป จากผลของการเสียหายครั้งนี้ ทานูแม่ทัพไคสั่ง
 ให้ซาฟเจ้าขึ้นเครื่องบินตราจุมิประเทศทางกานันนู พร้อมด้วย
 ผู้บัญชาการกองพลพระบุรี ยิ่งกว่านั้น ยังมีชาวแพรสะพักเขามา
 ในพระนครว่า กองพันทหารราบที่ 8 เสียหายย่อยยับไปทั้งกองพัน
 ละลายหายไปเลย ทานูแม่ทัพจึงไคสั่งให้ซาฟเจ้าเดินทางโดย
 ขบวนรถไฟพิเศษพร้อมกับทหารองแม่ทัพบุรพา เขามารายงาน
 ขอเท็จจริงต่อทานูผู้บัญชาการทหารสูงสุดที่วังสวนกุหลาบ เพราะ
 ความจริงมีทหารตายไม่กี่ปคน แต่เนื่องด้วยเป็นเวลากลางคืน
 และเกิดการสับสนอลหม่าน จึงเข้าใจกันว่ากองพันนั้นแตกทั้ง
 กองพัน อย่างไรก็ตามก็ เหตุการณ์ครั้งนั้นก็ไคให้บทเรียนแก่เราอีก
 บทหนึ่งที่จะคงปฏิบัติการโดยระมัดระวังยิ่งขึ้น เพื่อมิให้เกิดเหตุ
 การณ์ทำนองนั้นซ้ำรอยอีก

ครั้งหลัง มีเหตุการณ์อีกด้านหนึ่งซึ่งควรบันทึกไว้เช่นเดียวกัน
 แด่คราวนี้เป็นชัยชนะอันงดงามยิ่งของฝ่ายเรา คือ เหตุการณ์
 ทางคานกองพลพระนคร ซึ่งอยู่ทางคานเหนือสุดของกองทัพบุรพา
 กองพลนี้อยู่ใต้บังคับบัญชาของ พันเอก หลวงไกรสิงฤทธิ์ (ต่อมา
 เป็นพลตรี) มีหน่วยขึ้นอยู่ 3 กองพัน กองพันที่ประกอบวัตรกรรม
 คือ กองพันทหารราบที่ 3 ไคปะทะกับกองพันทหารตางูคาของ
 ฝรั่งเศสในเวลากลางคืนเช่นเดียวกัน กองทหารหน่วยนี้มีชื่อ
 เสียงในการทำกรรบเพียงไค หน่วยนี้ฝรั่งเศสใช้ทหารอาชีพ ซึ่ง
 เป็นทหารรับจ้างทั้งสิ้น และประกอบไปด้วยชนชาติต่าง ๆ อาทิ
 เช่น เยอรมัน อิตาลี และชาติอื่น ๆ ล้วนเป็นพวกเคนตวย
 ทั้งสิ้น ทหารพวกนี้ฝรั่งเศสใช้สำหรับปราบปรามคนพื้นเมืองที่
 ชักแข็งอำนาจตามอาณานิคมต่าง ๆ เป็นหน่วยทหารกล้าตายชั้นหนึ่ง
 ของฝรั่งเศสทีเดียว เพราะเป็นทหารที่รบเก่ง โหดร้ายทารุณ และ
 ทรหอคอกทนมาก เพราะฉะนั้น ฝรั่งเศสจึงส่งมาทำการรบกับทหาร
 ไทยทางคานกองทัพบุรพา เพื่อบุกเขามาในเขตไทยทางคานนี้ไค

การที่เกิดปะทะกับกองทัพทหารราบที่ 3 กองพลพระนคร
 ชาวเขาจำไตวา ในเย็นวันหนึ่งขณะที่กองทัพนั้นเคลื่อนที่รุกเข้าไป
 ในคืนแค้นอินโดจีนความแค้นการที่ทางกองทัพบุรพาทกำหนดไว้ พอ
 ตกเย็นก็หยุดแนวภูมิประเทศแห่งหนึ่งบริเวณขุนพร้าวไว แควพ่อคำ
 ลุงก็ขยับแนวขึ้นไปข้างหน้าอีก แล้วยึดคั้งมันอยู่ ฝ่ายกองทัพทหาร
 คางคาวของฝรั่งเศสซึ่งทราบภายหลังว่าฝรั่งเศสได้ส่งโศมาทำการ
 โอบปีกของกองทัพไทยทางคานัน โศมาทหารมาลาดตระเวนใน
 เวลากลางวัน และเข้าใจว่ากองทัพไทยยังอยู่ไกลมาก ฉะนั้น
 ในเวลากลางคืน กองทหารคางคาวของฝรั่งเศสก็เคลื่อนที่ไป
 ขบวนการกลุ่มก่อน เพราะมันใจว่าคงไม่มีอันตราย แต่หารู้ไม่ว่า
 ขณะนั้นกองทัพที่ 3 ของไทยเคลื่อนแนวขึ้นไปข้างหน้าในเวลากลาง
 คืน และคอยชุมนุมอยู่ที่กำบัง ผู้บังคับกองพันทหารราบที่ 3 เล่า
 ให้ข้าพเจ้า (ผู้เขียน-) ฟังว่า ได้เห็นการเคลื่อนที่ของชาติก่อน
 แล้ว แต่ยังไม่กล้าใจว่ามีทหารคนคนหนึ่งได้ทำการยิงจนกว่าจะ
 ไล่รับคำสั่ง ปล่อยให้กองทัพทหารคางคาวเคลื่อนที่เข้ามาในกับที่
 วางไว้ในระยะเผาขน ห่างจากแนวฝ่ายเราไม่กี่สิบเมตร จึงได้
 สั่งให้ทหารทั้งกองพันทำการยิงพร้อมกัน เป็นผลให้ทหารคางคาว
 ของฝรั่งเศสกองพันนั้นพินาศย่อยยับเกือบหมดทั้งกองพัน และมี
 การคลุมบอนกันด้วยควมปลายนั่น การสู้รบอย่างทรหคคๆ เน้นไป
 ตลอดคืนจนถึงบ่ายวันรุ่งขึ้นในตอนเช้า ข้าพเจ้าได้รับคำสั่งจาก
 ทานแม่ทัพใหม่ไปสั่งเหตุการณ์ด้วยตนเองทางคานัน ปรากฏว่า
 ทหารชาติก็ตายเป็นร้อย ๆ และถูกจับเป็นเชลยก็มาก ตัวผู้บังคับ
 กองพันทหารฝรั่งเศสตายในที่รบ แล้วยังชิงชัยเฉลิมพลของชาติ
 ซึ่งมีตราเหรียญของคองเนอระประดับไว้คู่ พร้อมทั้งเอกสารอื่น ๆ
 มากมาย ซึ่งแสดงว่ากองทัพทหารคางคาวนั้น "แตกกระจาย"
 ไปเลย⁶³

จากข้อเขียนดังกล่าวทำให้เห็นว่า ทั้งสองฝ่ายต่างก็ได้รับความเสียหายด้วยกัน
 ส่วนการรบทางเรือมีเพียงครั้งเดียวที่บริเวณเกาะช้าง เมื่อวันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 2484
 (ค.ศ. 1941) นับว่าเป็นครั้งที่สำคัญที่สุดในชีวิตทหารเรือของไทย ที่ข้าศึกยกกองทัพเรือ

⁶³ เนตร เขมะโยธิน, เรื่องเดิม, หน้า 91-3.

ชั้นเยี่ยม 9 ลำ ประกอบด้วยเรือ "ลามอคทีบีเก็ค" 1 ลำ เป็นเรือธง เรือสลุต 2 ลำ เรือปืน 4 ลำ เรือสินค้าขนาดใหญ่คืออาวูซ 1 ลำ เรือค้ำน้ำ 1 ลำ ฝ่ายไทยมีเรือรบ 6 ลำ ฝ่ายฝรั่งเศสนอกจากจำนวนเรือจะมากกว่าแล้ว ยังขับระวางน้ำได้มากกว่าด้วย ในการรบครั้งนี้ ไทยเสียเรือรบหลวง "ธนบุรี" และเรือคอร์บีโค ซึ่งเป็นเรือที่ไทยส่งต่อในประเทศญี่ปุ่น เสร็จเมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2481 (ค.ศ. 1938) ญี่ปุ่นได้บอกไทยเมื่อคราวเจรจาสงบศึกที่ไซ่ง่อนว่า เรือของไทยก็แต่ไทยรบไม่เป็น⁶⁴ ส่วนการรบทางอากาศ ฝ่ายไทยสามารถทำการทิ้งระเบิดตามจุดสำคัญในดินแดนอินโดจีนจนเสียหายหนักได้ เช่น ที่เมืองเสียมราฐ ศรีโสภณ เวียงจันทน์ ชานูมาน หนองสะพัง สครังเครง สวายจิก พระตะบอง ทาแขก และ สุวรรณเขตต์⁶⁵

การรบดำเนินไปดุเดือดมากในตอนปลายเดือนธันวาคม โดยฝ่ายฝรั่งเศสใช้ปืนต่อสู้อากาศยาน ปืนใหญ่ ปืนเล็ก ปืนกล ยิ่งมายังฝ่ายไทย ต้นเดือนมกราคม ฝ่ายไทยประกาศยินยอมจะเจรจากับฝ่ายฝรั่งเศสให้ข้อพิพาทยุติลง⁶⁶ ฝ่ายฝรั่งเศสคงไม่ยินยอมข้อเสนอของฝ่ายไทย ไทยจึงได้บุกหนักเข้าไปในอินโดจีน การรบทางบกไทยได้เปรียบคือยึดพื้นที่ได้มากกว่า กำลังทหารของฝ่ายไทยมีมากกว่าฝรั่งเศส และที่สำคัญคือกำลังใจของทหารและประชาชนคนไทยในขณะนั้นอยู่ในระดับสูง แต่อาวูซซึ่งไทยได้ระดมมาเป็นเวลานานก็เพื่อไว้ป้องกันประเทศ หากรบต่อไป ไทยก็จะต้องขาดกระสุนปืนหรืออาวูซชนิดอื่น ๆ ซึ่งเป็นข้อเสียเปรียบ แต่ฝ่ายฝรั่งเศสนั้นมีศึกถึง 2 ค่าย คือภายในประเทศต้องประสบปัญหาขบวนการกู้อิสรภาพของชาวมณฑลที่คอยหาโอกาสที่จะขัดแย้งกับอินโดจีนฝรั่งเศสอยู่ทั่วไป ทหารของอินโดจีนฝรั่งเศสยังต้องต่อต้านต่อการขยายการยึดครองของญี่ปุ่นอีกด้วย ด้วยเหตุนี้ ฝ่าย

⁶⁴สังวร สุวรรณชีพ, อนุสรณ์ พล.ร.ท.สังวร สุวรรณชีพ (พระนคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2516), หน้า 94, 107. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพลเรือตรีสังวรยุทธกิจ (สังวร สุวรรณชีพ) ณ วัดธาตุทอง 27 ธันวาคม พ.ศ. 2516)

⁶⁵นายปรีวัฏ (นามแฝง), เรื่องเดิม หน้าเดิม.

⁶⁶ข่าวกรมโฆษณาการ ตรงกับที่ คิเรก ชัยนาม กล่าวถึงว่ามีข้อเสนอไปหลายครั้งให้มีการเจรจาทกลงด้วยวิธีทางการทูต

ฝรั่งเศสจึงไม่กล้าใช้ทหารพื้นเมืองมารบกับไทยโดยไม่มีนายทหารฝรั่งเศสควบคุมมาอย่างใกล้ชิด ทั้งจะส่งทหารมาตามชายแดนเพื่อรบกับไทยก็ไม่อาจทำได้ เพราะเกรงชาวพื้นเมืองจะก่อการร้ายขึ้นในเขตหลัง เท่ากับว่า การรบครั้งอินโดจีน ฝรั่งเศสไม่ได้รับการสนับสนุนจากชาวพื้นเมือง⁶⁷

ปัญหาของทั้งสองฝ่ายจึงเป็นเหตุผลที่พอเพียงที่จะยอมรับข้อเสนองดไกลเกลี่ยของญี่ปุ่น และรู้สึกเป็นหนี้บุญคุณต่อประเทศญี่ปุ่น สำหรับไทย หากรบต่อไป อาวุธก็ท้องหมดไป จากการรบทางเรือเมื่อวันที่ 17 มกราคม ฝ่ายไทยได้รับความเสียหายมาก การยื่นมือเข้ามาไกลเกลี่ยของญี่ปุ่นจึงเป็นที่พอใจของฝ่ายไทยมาก ส่วนฝรั่งเศสก็ยินยอม เพราะเป็นการถนอมกำลังไว้ต่อต้านญี่ปุ่นต่อไป⁶⁸

การไกลเกลี่ย

ก่อนที่ญี่ปุ่นจะเสนอตัวเข้ามาไกลเกลี่ย อังกฤษแสดงความประสงค์ที่จะให้สหรัฐอเมริกา หรืออังกฤษและอเมริการ่วมกันไกลเกลี่ยกรณีพิพาทไทยกับอินโดจีนฝรั่งเศส ด้วยเกรงว่าทั้งไทยและฝรั่งเศสจะอ่อนกำลังลงทั้งสองฝ่าย เปิดโอกาสให้ญี่ปุ่นเข้ามายึดครองได้ง่าย อังกฤษร้อนใจมาก เกรงว่าญี่ปุ่นเข้ามาเกี่ยวข้องจะทำให้คู่พิพาทตกเป็นลูกหนี้บุญคุณของญี่ปุ่น⁶⁹ อังกฤษจึงได้คิดก่อสร้างสหรัฐอเมริกาที่จะเข้ามาร่วมกันไกลเกลี่ยอย่างไม่เปิดเผย โดยจะให้ไทยและอินโดจีนฝรั่งเศสตกลงกันเองโดยตรง โดยชาติมหาอำนาจทั้งสองช่วยอยู่หลังฉาก การที่ชาติมหาอำนาจทั้งสองไม่กล้าดำเนินการอย่างเปิดเผย เพราะเกรงว่าญี่ปุ่นและเยอรมนีจะต่อต้าน⁷⁰

⁶⁷ เนตร เขมะโยธิน, เรื่องเดิม, หน้า 106.

⁶⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 107.

⁶⁹ The Far East, Foreign Relation of the United States, 1941. Vol.2, p. 25. กล่าวอ้างถึงใน ทิเรก ชัยนาม, เรื่องเดิม หน้า 210-1.

⁷⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 112.

เหตุที่อังกฤษร้อนใจเพราะเกรงว่าญี่ปุ่นจะเข้ามาใกล้เคียง และจะต้องเรียกร้องจากประเทศทั้งสอง เช่น อาจเข้ามาตั้งฐานทัพในประเทศไทย หรืออินโดจีนตอนใต้ ซึ่งอังกฤษเห็นว่าจะเป็นการอันตรายอย่างยิ่งต่ออาณานิคมของอังกฤษ แต่อย่างไรก็ดี อังกฤษก็ไม่ได้นำเนินการอย่างไร ความล่าช้าของอังกฤษที่จะทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเปิดโอกาสให้ญี่ปุ่นเข้ามาใกล้เคียงเสียเอง

ทางฝ่ายกระทรวงการต่างประเทศของไทย นายคิเรก ชัยนาม รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้พยายามเจรจากับอุปทูตฝรั่งเศสหลายครั้ง เพื่อให้มีการเจรจาตกลงกันด้วยสันติวิธี นายคิเรก ชัยนามเสนอครั้งสุดท้ายเมื่อวันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2484 (ค.ศ. 1941) แต่รัฐบาลฝรั่งเศสที่วีซีไม่เห็นด้วย⁷¹ แต่ในที่สุด อินโดจีนฝรั่งเศสและไทยต่างก็รับข้อเสนอสันติวิธีเมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2484 (ค.ศ. 1941) โดยตกลงกำหนดให้วันที่ 28 มกราคม เวลา 10.00 นาฬิกายุติการรบ และต่างต้องส่งผู้แทนคณะหนึ่งไปทำการวางสัญญาสงบศึกเมื่อวันที่ 29 มกราคม บนเรือลาดตระเวน "นาโคริ" ซึ่งจอดอยู่หน้าอ่าวเมืองไซ่งอน ในที่แรก ไทยขอเปลี่ยนมาเจรจาที่กรุงเทพฯ โดยไทยถือว่าไทยเป็นฝ่ายชนะ แต่ไม่สำเร็จ การเจรจาพิกรบเป็นงานของกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น⁷²

เบื้องหลังการเข้ามาใกล้เคียงของญี่ปุ่น

ปลายเดือนกันยายน พ.ศ. 2483 (ค.ศ. 1940) พลตรี หลวงพิบูลสงคราม แน่ใจว่าการเจรจาทางการทูตไม่ได้ผลแน่ และมั่นใจว่าประเทศมหาอำนาจตะวันตกก็ไม่สามารถจะช่วยไต่หนอกจากความเห็นใจจากฝ่ายอังกฤษ วันที่ 28 กันยายน พลตรี หลวงพิบูลสงคราม จึงได้ส่งทูตพิเศษส่วนตัว ชื่อ นายวนิช ปานะนนท์ ไปพบกับทูตทหารเรือญี่ปุ่นประจำประเทศไทย ชื่อ นาวาโท โทริโกเอ (Torigoe) อย่างลับ ๆ และแจ้งให้ทราบว่า นายกรัฐมนตรีไทยค้ำประกัน (rely) ญี่ปุ่น และพร้อมที่จะผูกมัดตัวเองในการให้คำมั่นสัญญาที่จะร่วมมือกับญี่ปุ่นในการสร้างระเบียบใหม่ในเอเชียตะวันออก นาวาโท โทริโกเอแทบไม่เชื่อว่าคำบอกเล่าของ

⁷¹ เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

⁷² Flood, op. cit., p. 458.

นายวนิช ปานะนนท์ จะเป็นคำพูดที่จริงจังของพลตรี หลวงพิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี โทริโกเอจึงได้พบนายกรัฐมนตรีไทยในวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2483 (ค.ศ. 1940) เพื่อให้ นายกรัฐมนตรียืนยันในคำพูดของนายวนิช ปานะนนท์⁷³

พลตรี หลวงพิบูลสงครามตอบว่า "คำพูดของนายวนิช ปานะนนท์ แสดงให้เห็นถึง ความรู้สึกที่แท้จริงของข้าพเจ้า" หลวงพิบูลสงครามยังได้แจ้งให้โทริโกเอทราบอย่างชัดเจน ด้ยว่า จะยอมให้กองทัพญี่ปุ่นเคลื่อนทัพผ่านประเทศหากว่าญี่ปุ่นจำเป็นต้องทำ⁷⁴

การผ่านดินแดนไทยเพื่อไปปฏิบัติการรบในเขตอื่นนั้น เป็นเรื่องที่ญี่ปุ่นสนใจอยู่ก่อน แล้ว นับตั้งแต่ สมเด็จพระจักรพรรดิญี่ปุ่นได้ยกเค็อน เจ้าชายคานิน (Prince Kanin) เมื่อเดือน มีนาคม พ.ศ. 2481 (ค.ศ. 1938) มิให้ละเมิดความเป็นกลางของไทยไม่ว่าการ ปฏิบัติการใด ๆ กับสิงคโปร์ เจ้าชายคานินจึงต้องให้กองทัพญี่ปุ่นระงับข้อเสนอแนะที่จะนำ ประเทศไทยเข้ามาอยู่ในปฏิบัติการของญี่ปุ่น แต่ผู้นำของไทยกลับเป็นผู้เสนอข้อตกลงนี้กับญี่ปุ่น เอง พลตรี หลวงพิบูลสงครามยังบอกกับนาวาโทโทริโกเอด้วยว่า ไทยอาจจะพิจารณาให้ กองทัพญี่ปุ่นผ่านดินแดนไทยพร้อมกับให้สัมภาระที่จำเป็นตลอดจนวัตถุดิบที่ญี่ปุ่นต้องการแก่ญี่ปุ่น ในการเจรจาระหว่างนาวาโทโทริโกเอ และพลตรี หลวงพิบูลสงคราม ครั้งนี้ หลวงพิบูล- สงครามไม่ได้กล่าวถึงการมีสัมพันธไมตรีทางทหารอย่างเต็มที่ ซึ่งเป็นสิ่งที่คณะเสนาธิการทหาร ญี่ปุ่นต้องการเป็นอย่างยิ่ง⁷⁵ และพลตรี หลวงพิบูลสงครามยังได้ขอร้องไม่ให้นาวาโทโทริโกเอ แจกแก่ มัตสึโอกะ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศด้วยเกรงว่าความลับดังกล่าว จะล่วงรู้ถึงมหาอำนาจตะวันตก และให้ข้อตกลงดังกล่าวเป็นความลับระหว่างพลตรีพิบูลสงคราม กับกองทัพบกและกองทัพเรือญี่ปุ่นเท่านั้น⁷⁶

⁷³Ibid., pp. 233-4.

⁷⁴Loc. cit.

⁷⁵Ibid., pp. 324-5.

⁷⁶Ibid., pp. 330-1.

การที่หลวงพิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ไม่ต้องการให้ฝ่ายมหาอำนาจตะวันตกทราบ อาจจะเป็นเพราะว่าเกรงอังกฤษจะไม่พอใจ ทั้งนี้ เป็นเพราะไทยได้ทำสนธิสัญญาความเป็นกลางไว้กับอังกฤษแล้ว หากอังกฤษรู้ว่าไทยจะให้ความช่วยเหลือแก่ญี่ปุ่นทำสงครามกับอังกฤษ ประเทศไทยอาจเป็นสมรภูมิของชาติทั้งสอง แต่อย่างไรก็ดี นาวาโทโคโรโกเอ ได้รายงานการเจรจาคังกล่าวให้อุปทูตญี่ปุ่นในกรุงเทพฯ ทราบ เมื่อนายอาซากา ชุนซุเก (Asada Shunsuke) ซึ่งเป็นอุปทูตโคโรราบแล้ว รายงานไปยังนายมัตสึโอกะ ทราบอีกต่อหนึ่งอย่างลับ ๆ กระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่นจึงวางแผนการณอย่างคร่าว ๆ เมื่อวันที่ 4 ตุลาคม พ.ศ.2483 (ค.ศ.1940) ชื่อว่า The Tai-Nan Posaku Shian (Tentative Draft for a Southern Area Policy) ซึ่งมีสาระว่า หากไทยยอมลงนามความร่วมมือทางทหารและทางเศรษฐกิจกับญี่ปุ่น ญี่ปุ่นจะยอมให้ฝรั่งเศสคืนกัมพูชาให้ไทย แผนการณนี้ยังบังถึงการใช้ประเทศไทยเป็นฐานทัพสำหรับทำสงครามกับอังกฤษ มัตสึโอกะมีความเห็นว่า ถ้าสถานการณ์ภายในประเทศไทยไม่อำนวยให้เกิดความสัมพันธ์ไมตรีทางทหารกับญี่ปุ่นทันที ก็สมควรที่จะทำความตกลงลับ ๆ กับไทยบนรากฐานของสัญญาฉบับวันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ.2483 (ค.ศ.1940) ก่อน⁷⁷

ฝ่ายคณะเสนาธิการทหารญี่ปุ่นต้องการให้มีการตกลงทำหนังสือลับ ทูตทหารญี่ปุ่นในประเทศไทยได้เจรจาเรื่องนี้กับพลตรี หลวงพิบูลสงคราม หลายครั้ง เช่น ในวันที่ 14 และ 15 ตุลาคม ปีเดียวกัน แต่หลวงพิบูลสงครามยืนยันไม่ยอมทำ โดยอ้างว่าสนธิสัญญาลับจะต้องผ่านคณะรัฐมนตรี และนายกรัฐมนตรีเองก็ไม่ไว้ใจคณะรัฐมนตรีด้วยเกรงว่าจะรู้ถึงอังกฤษซึ่งไทยทำกติกาสัญญาไม่รุกรานด้วยแล้ว คนไทยที่ล่วงรู้ความตกลงลับนี้เป็นอย่างไรก็ คือ นายวินช ปานะนนท์ เพื่อให้ญี่ปุ่นมั่นใจว่าสัญญาลับที่ตกลงกันด้วยคำพูดเป็นการเพียงพอ โดยเอาตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดเป็นประกัน⁷⁸ มัตสึโอกะมีความเห็นว่า ความตกลงทางวาจาจากนายกรัฐมนตรีไทยก็เพียงพอ⁷⁹

⁷⁷ Ibid., p. 332.

⁷⁸ Ibid., p. 334.

⁷⁹ Ibid., p. 337.

ต่อมา วันที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ.2483 (ค.ศ.1940) ที่กรุงโตเกียว มีการประชุม 4 รัฐมนตรีที่สำคัญคือ เจ้าชายโคโนเอ นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น นายมัตสึโอกะ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ นายโออิคาวา (Oikawa) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงทหารเรือ และ พลเอก ฮิเดกิ โทโจ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสงคราม เพื่อพิจารณาเรื่องเกี่ยวกับประเทศไทย และในที่สุด ที่ประชุมตกลงว่า สมควรที่จะให้พลเรือตรี หลวงสินธุ์สงครามชัย มาที่ญี่ปุ่น เพื่อทำความเข้าใจทางวาจา ในการที่ญี่ปุ่นจะให้ไทยได้เปรียบในการเรียกร้องคืนแคว้นคืน⁸⁰ ต่อมา มีการเจรจาระหว่างญี่ปุ่นกับพลตรี หลวงพิบูลสงคราม ในเดือนพฤศจิกายน และ ธันวาคม พ.ศ.2483 (ค.ศ.1940) ไทยได้ซื้ออาวุธยุทโธปกรณ์จากญี่ปุ่นเป็นจำนวนมาก เช่น ปืนหนัก ลูกกระเบิด เครื่องบินทิ้งระเบิด ในการซื้ออาวุธสมัยใหม่ ญี่ปุ่นได้ส่งนักบินมาฝึกนักบินไทยซึ่งยังใหม่ต่ออาวุธเหล่านี้ นอกจากนั้น ญี่ปุ่นยังได้ส่งวิศวกรมาให้ด้วย การซื้อขายอาวุธเหล่านี้มีข้อแม้ว่า ไทยจะต้องพร้อมที่จะให้ญี่ปุ่นใช้ช่วยในอนาคต⁸¹ ขณะนั้น ฝรั่งเศสได้ทำการประท้วงญี่ปุ่น แต่อย่างไรก็ดี ญี่ปุ่นกลับส่งกองพลที่ 5 ที่ตั้งมั่นอยู่ในทางใต้ของประเทศจีนไปฮานอย เพื่อขู่บังคับให้ฝรั่งเศสรับญี่ปุ่นเป็นคนกลางทำการไกล่เกลี่ย การเคลื่อนพลไปทางใต้ของอินโดจีนครั้งนี้ ญี่ปุ่นอ้างว่าเพื่อปกป้องคนญี่ปุ่น⁸² การขู่บังคับของญี่ปุ่นดังกล่าวอาจจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ฝรั่งเศสยอมรับข้อเสนอลของญี่ปุ่นที่จะเข้ามาไกล่เกลี่ย

หลังจากส่งคณะผู้แทนไปประชุมพักรบที่ไซ่ง่อนแล้ว รัฐบาลได้ส่งคณะผู้แทนอีกคณะหนึ่ง มี พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร เป็นหัวหน้า พร้อมด้วยข้าราชการทหารบก และพลเรือน ไปยังโตเกียว เพื่อเจรจาทำสัญญาสันติภาพและปรับปรุงเขตแดน การประชุมได้เริ่มวันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2484 (ค.ศ.1941) โดยที่การเจรจาล่าช้าเกินกว่าที่กำหนด จึงได้มีการต่อกำหนดเวลาพักรบไปอีก 2 ครั้ง คือ ตั้งแต่วันที่ 12 กุมภาพันธ์ ถึงวันที่ 25 กุมภาพันธ์ และจากวันที่ 25 กุมภาพันธ์ ถึงวันที่ 7 มีนาคม ปีเดียวกัน

⁸⁰ Loc. cit.

⁸¹ Ibid., p. 358.

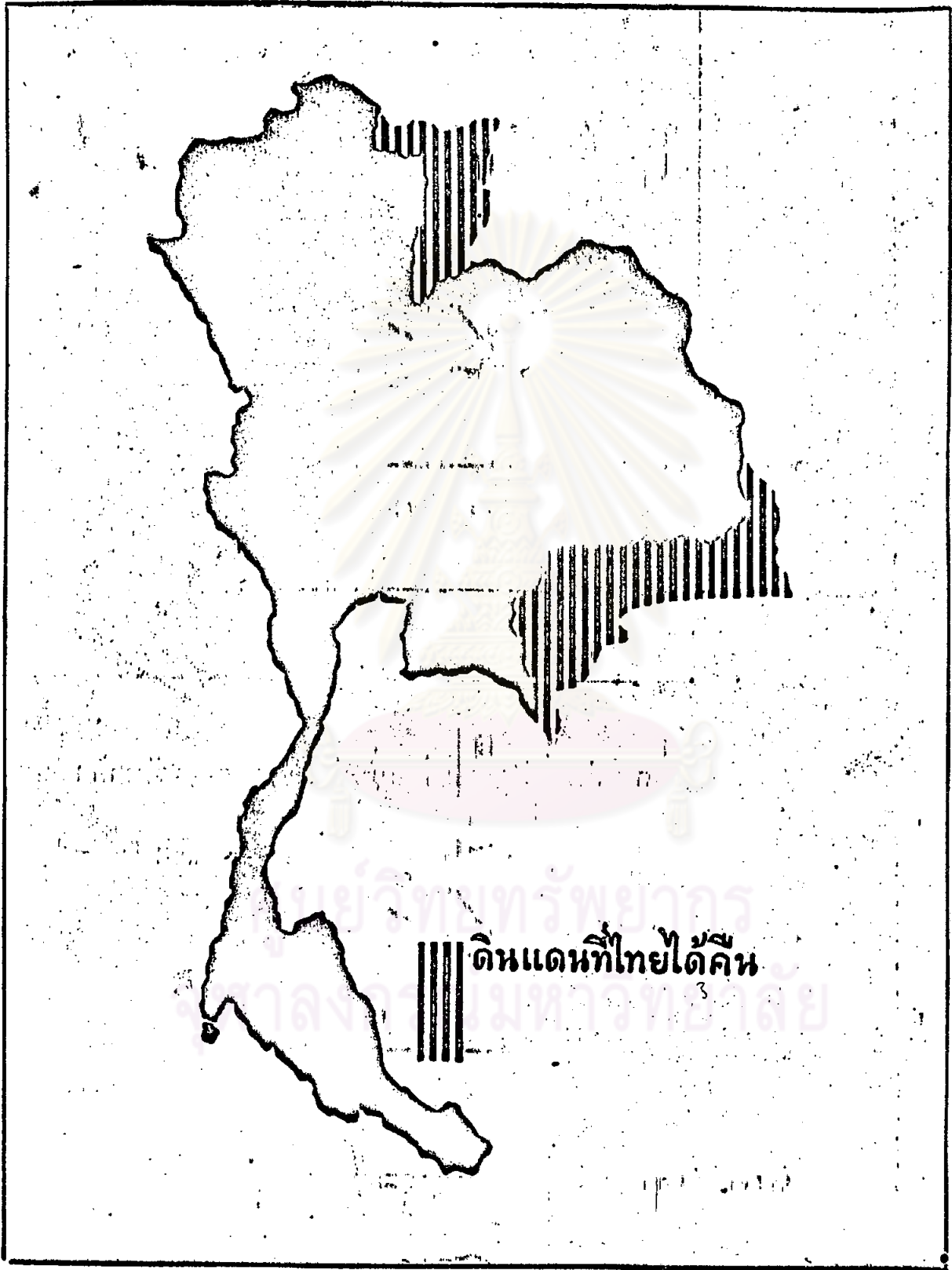
⁸² Ibid., p. 363.

การที่คองยีใช้เวลาพักรบออกไปถึง 2 ครั้งนี้ ก็เพราะว่าการเจรจาเริ่มมีปัญหาเมื่อ ฝ่ายทหารของญี่ปุ่นเข้ามาช่วยในการเจรจาค่าย นายพลชูกียามา หัวหน้าเสนาธิการทหาร ญี่ปุ่นได้รับการทาหนิจากสมเด็จพระเจ้าจักรพรรดิญี่ปุ่นในข้อที่ว่าจะให้ไทยทำสนธิสัญญาทางทหารโดยไม่ผ่านกระทรวงการต่างประเทศ การเจรจาสันติภาพดังกล่าว ฝ่ายทหารของญี่ปุ่น คองการเอาใจไทยเพื่อให้ไทยนิยมญี่ปุ่น แต่ฝ่ายกระทรวงการต่างประเทศซึ่งมีนายมัทสึโอกะ เป็นรัฐมนตรีว่าการ และเป็นประธานในการเจรจา กลับเอาใจฝรั่งเศส- ทำให้เกิดการขัดแย้งระหว่างมัทสึโอกะ และ พลเอก ฮิเดกิ โทโจ ฝ่ายทหารคงจะเป็นฝ่ายชนะในเมื่อสามารถไกล่เกลี่ยให้ไทยได้เปรียบฝรั่งเศสในเรื่องดินแดนที่ไทยเรียกร้อง แต่ฝ่ายกระทรวงการต่างประเทศเห็นใจฝรั่งเศส ค่ายเหตุนี้ การไต่กินแดนเพียงบางส่วนคืน ไทยจะต้องจ่ายเงินให้แก่ฝรั่งเศสถึง 10 ล้านบาท พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร หัวหน้าคณะผู้แทนไทยคัดค้านการจ่ายเงินจำนวนดังกล่าว และได้ต่อรองว่า ถ้าจะให้ไทยจ่ายเงินจำนวน 10 ล้านบาท ฝรั่งเศสจะต้องยกเขมรให้ไทยด้วย⁸³ ครั้นไทยเจรจาลดจำนวนเงินที่จะต้องจ่าย ฝรั่งเศสก็จะให้ลดกินแดนที่จะยกให้ไทย จึงไม่เป็นที่ตกลงกันได้

เมื่อการเจรจายืดเยื้อไปโดยไม่อาจยุติได้แล้ว นายพลชูกียามา ได้ประกาศจะใช้กำลังบังคับฝรั่งเศส ต่อมา ญี่ปุ่น เสนอขอไกล่เกลี่ยให้ และได้ขอรองให้เยอรมนีช่วยบีบบังคับรัฐบาลวิซีให้ยอมรับค่าย ในที่สุด ทั้งฝ่ายไทยและฝรั่งเศสได้ตกลงยอมรับแผนการไกล่เกลี่ยของญี่ปุ่นตามข้อเสนอวันที่ 24 กุมภาพันธ์ เมื่อวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2484 (ค.ศ. 1941) ต่อมา ผู้แทนทั้งสามประเทศได้ร่วมมือกันร่างอนุสัญญาในเรื่องนี้ขึ้น และลงนามในอนุสัญญาสันติภาพ วันที่ 9 พฤษภาคม ปีเดียวกัน⁸⁴

⁸³Ibid., p. 485.

⁸⁴กีเรก ชัยนาม, เรื่องเดิม, เล่ม 1; หน้า 132. อ้างถ้อยแถลงของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ต่อสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้สมาชิกสภาอนุมติสัตยาบันอนุสัญญาดังกล่าว.

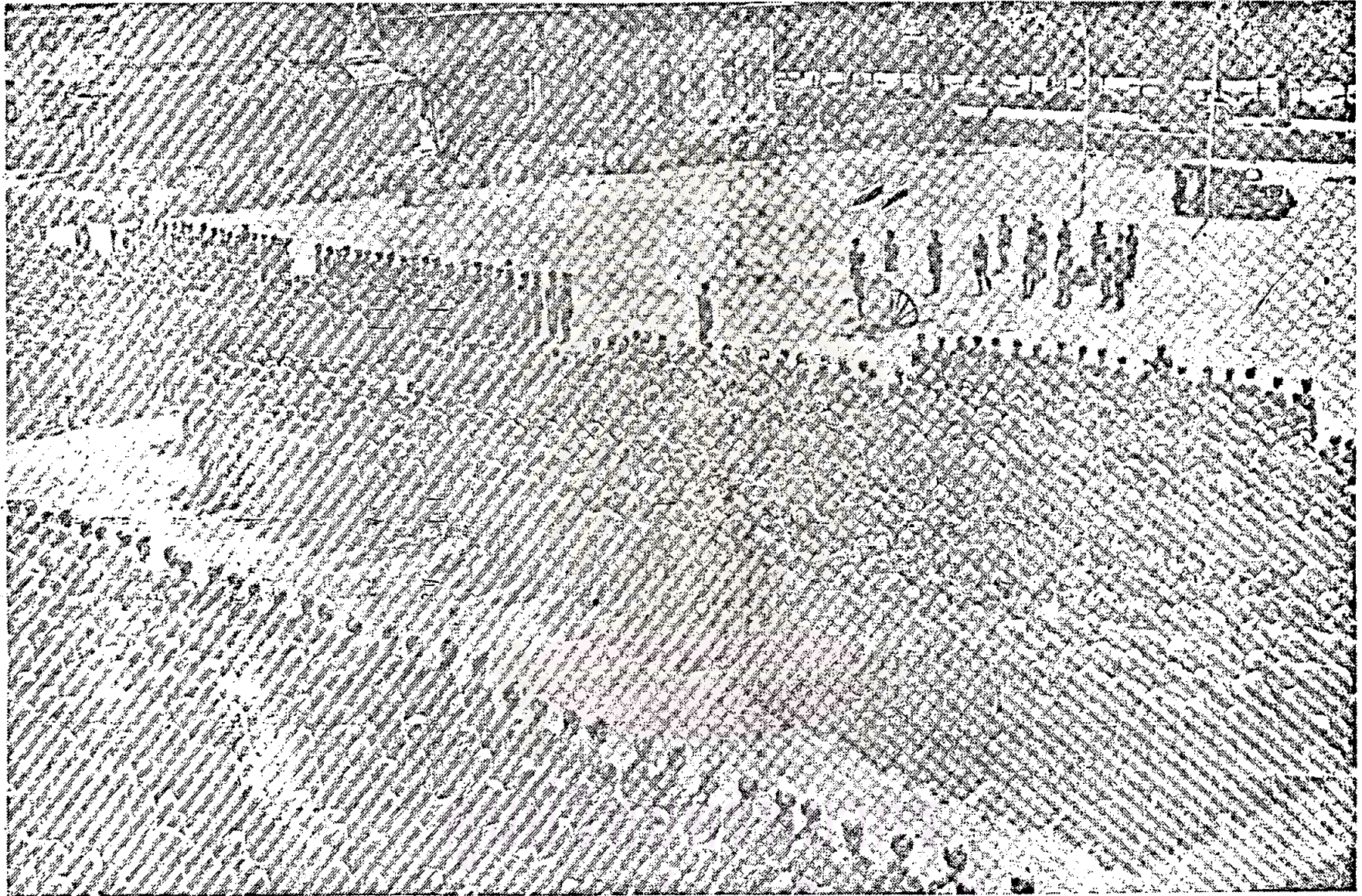
กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ
กระทรวงพาณิชย์
ดินแดนที่ไทยได้คืน

ผลของการไกล่เกลี่ยของญี่ปุ่น ปรากฏในคำปราศรัยของพระองค์เจ้าวรรณไวทยากร จากสถานีวิทยุกระจ่ายเสียงกรุงโตเกียว ในคืนวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2484 (ค.ศ. 1941) ซึ่งเป็นวันที่มีการลงนามย่อว่า คินแคนที่ไทยได้คืนมา สรุปได้ดังนี้

1. คินแคนที่ไต่เสียไปโดยสนธิสัญญา ปีพุทธศักราช 2446 ได้คืนมาทั้งหมด กล่าวคือ คินแคนหลวงพระบางฝั่งขวา และคินแคนจำปาศักดิ์กรงขามปากเซ รวมทั้งคินแคนในกัมพูชาที่ไต่เสียไปตามสนธิสัญญานั้นด้วย
2. มณฑลบูรพา ซึ่งไต่เสียไปโดยสนธิสัญญาปีพุทธศักราช 2449 (ค.ศ. 1906) นั้น ฝรั่งเศสคืนจังหวัดศรีโสภณ และพระตะบอง จดฝั่งทะเลสาป แต่เสียมราฐ และนครวัดนั้นยังคงเป็นของฝรั่งเศสอยู่
3. ไทยได้คินแคนในกัมพูชา หรือเส้นซีคโค้งจากเวานครวัดลงไปถึงแม่น้ำโขงตอนใต้สตรีงตรง และ
4. ถิ่นร่อนน้ำลึกเป็นเส้นเขตแดนในแม่น้ำโขง เกาะดอนซึ่งอยู่ทางขวาของร่อนน้ำลึกได้คืนมาเป็นของไทยหมด

ฝรั่งเศสขอผลประโยชน์ตอบแทนบ้าง จึงตกลงให้ชนชาติฝรั่งเศสได้รับปฏิบัติเท่าเทียมกับคนไทยในอาณาเขตที่ได้คืนมา กับทั้งให้อาณาเขตนั้นเป็นเขตปลอดทหารด้วย แต่ทางฝ่ายฝรั่งเศสก็มีเขตปลอดทหารขนานกันไปเหมือนกัน การตกลงคราวนี้เป็นเพียงเท่าที่จะเจรจากันได้ด้วยความยินยอมของฝรั่งเศส แต่ก็เป็นความตกลงที่เค็ดขาคแนนอน จะถอนคืนประการใดหาได้ไม ทั้งนี้ มีประเทศญี่ปุ่นให้คำประกันด้วย เมื่อคำนึงถึงความผันผวนปรวนแปรเกี่ยวกับสถานการณ์ในขณะนี้แล้ว สันติภาพและความมั่นคงเป็นสิ่งประเสริฐสุดโดยทั่วกัน และการที่ฝ่ายไทยยอมตกลงไปก็เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมทั้งกล่าวแล้ว ฉะนั้น เป็นที่คาดหมายได้ว่า สันติภาพและความวัฒนาถาวรในเอเชียตะวันออกจะได้รับการส่งเสริมจากการตกลงนี้โดยแน่แท้ รัฐบาลญี่ปุ่นได้ดำเนินการไกล่เกลี่ยโดยความเห็นใจฝ่ายไทยอย่างดียิ่ง คณะทูตไทยขอแสดงความขอบคุณอย่างสูงยิ่งไว้ ณ ที่นี้ด้วย ... 85

ท่านผู้บัญชาการทหารสูงสุดปราศรัยแก่บรรดาทหารซึ่งได้ปฏิบัติกรรบและเดินทางมาจังหวัดพระนคร
เพื่อเตรียมสวนสนาม เนื่องในงานฉลองชัยชนะ

ดินแดนที่ไทยได้คืนทั้งหมดประมาณ 70,000 ตารางกิโลเมตร แต่ไทยต้องเสียค่าชดเชยให้แก่ฝรั่งเศส 1 ล้านเหรียญ เท่ากับ 4 ล้านบาท (ฝรั่งเศสขอ 5 ล้านเหรียญ เป็นค่าชดเชยที่ฝรั่งเศสลงทุนสร้างโรงงาน และ ฯลฯ ในพระตะบอง ไทยขอลดเหลือ 1 ล้านเหรียญ)

หลังจากนั้นได้มีการแลกเปลี่ยนเชลยศึก รั้งมอบดินแดนที่ฝ่ายอินโดจีนจะต้องคืนให้แก่ไทยตามสนธิสัญญาสันติภาพที่ได้จัดทำกันที่กรุงโตเกียว และงานปักปันเส้นเขตแดนใหม่ การเข้าไปจัดการปกครอง

ดินแดนที่ได้มา รัฐบาลไทยได้จัดการปกครองโดยแบ่งออกเป็น 4 จังหวัด คือ จังหวัดพระตะบอง พินุลสงคราม จำปาศักดิ์ และจังหวัดลานช้าง วันที่ 16 กรกฎาคม พ.ศ.2484 (ค.ศ.1941) ได้ตราพระราชบัญญัติปกครองดินแดนที่ได้คืนมา และขนานนามเป็นจังหวัดกวางลาวช้างต้น วันที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ.2484 (ค.ศ.1941) ได้ประกาศตั้งอำเภอที่ได้คืน เช่น

อำเภออรัญคเฑาะราช

อำเภอสินธุสงครามชัย

อำเภอไพรีระยอเกษ

อำเภอเกรียงศักดิ์พิชิต

อำเภอรรมไวทยาการ

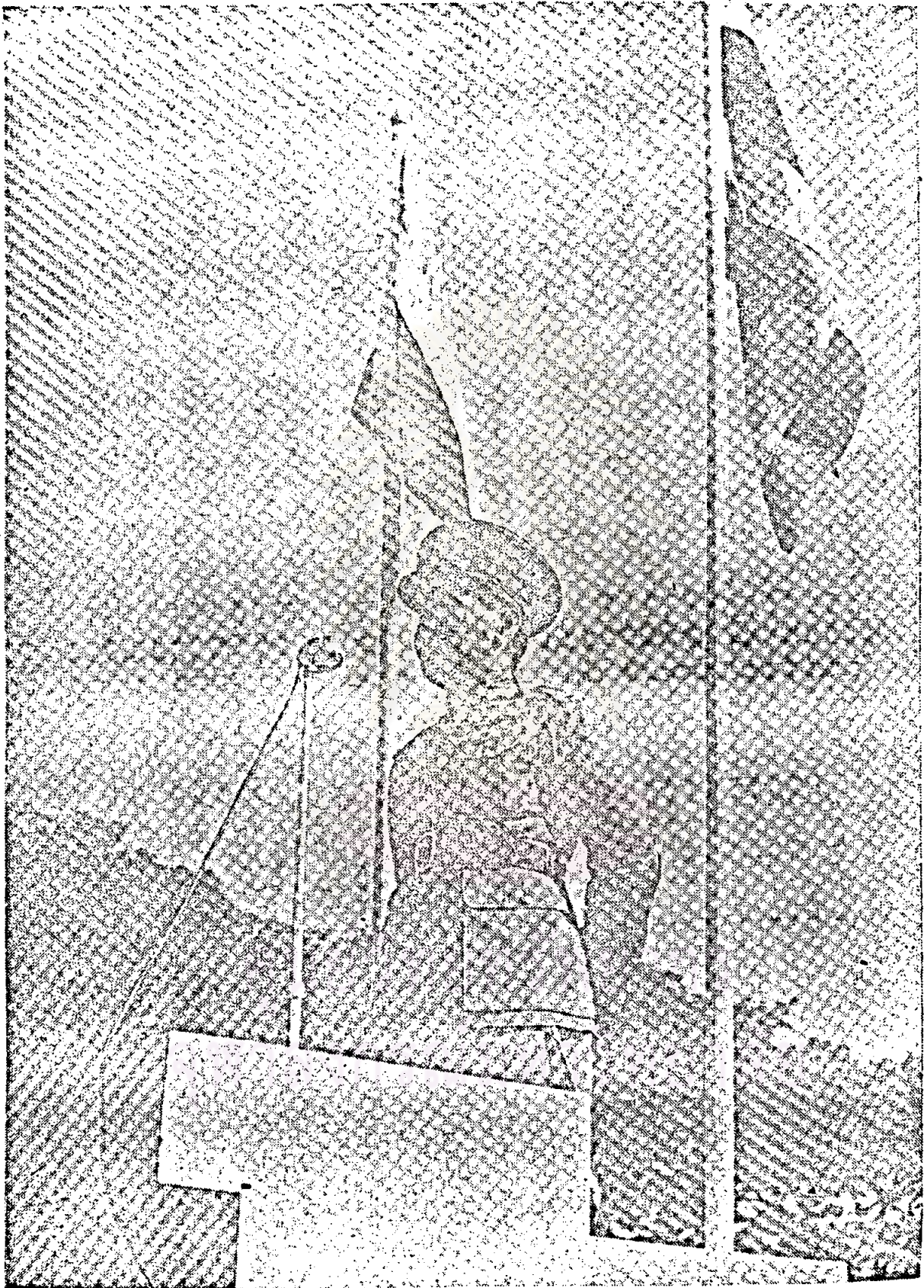
อำเภออศุขเกษจรัส

อำเภอหาญสงคราม⁸⁶

ดินแดนที่ได้คืนมานั้น ที่อุดมสมบูรณ์และเป็นประโยชน์แก่ประเทศอย่างแท้จริงคือ จังหวัดพระตะบอง ซึ่งมีข้าวและปลาเป็นจำนวนมาก รัฐบาลได้เชื่อมทางรถไฟสายอรัญ-ประเทศคึกคอกับจังหวัดพระตะบอง ส่วนจังหวัดอื่น ๆ ยังเต็มไปด้วยป่าคงพงไพรแทบทั้งสิ้น

⁸⁶ การจัดหน่วยในสงครามอินโดจีนและมหาเอเซียบูรพา, หน้า 17.

ท่านผู้บัญชาการทหารสูงสุดกำลังกล่าวคำปราศรัยแก่บรรดาทหารที่เดินทางมา
พระนครเพื่อเตรียมการสวนสนาม เนื่องในงานฉลองชัยชนะ

ทางคมนาคมติดต่อกับส่วนกลาง คือกรุงเทพฯ ก็เป็นไปอย่างยากลำบาก เกือบจะกล่าวได้ว่า
อีกสามจังหวัดนั้น รัฐบาลไทยไถ่มาเพียงคืนแค้นจริง ๆ แต่ผลประโยชน์อื่น ๆ นั้นเกือบไม่มี
อะไรเลย ราษฎรก็ยากจน และมีสุขภาพอนามัยอยู่ในระดับต่ำมาก เราต้องช่วยเหลือทั้งสิ้น⁸⁷

กรณีพิพาทดังกล่าว นอกจากจะทำให้อาวุธยุทโธปกรณ์ต่าง ๆ ที่ไทยสะสมไว้ และที่
ซื้อใหม่หมดของหมดเปลืองไปแล้ว ไทยยังต้องจ่ายเงินแก่ฝรั่งเศสอีก 6 ล้านบาท และผลจาก
การไกล่เกลี่ยอีกประการหนึ่งก็คือ ข้อผูกพันที่รัฐบาลญี่ปุ่นผูกมัดไทยและฝรั่งเศส ปรากฏใน
คำแถลงการณ์ของทางราชการว่า

... รัฐบาลญี่ปุ่นได้ทำการแลกเปลี่ยนหนังสือกับประเทศฝรั่งเศส
ฝ่ายหนึ่ง และกับประเทศไทยอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นการรับรองแก่ทั้ง
สองฝ่ายในลักษณะเก็บขาดแห่งข้อสัญญาถึงกล่าวแล้ว และเพื่อ
ให้ประเทศฝรั่งเศสและประเทศไทย แลกงโยแจงซัคในภาย
หลังแก่ประเทศญี่ปุ่นถึงสาระสำคัญแห่งความตกลง ซึ่งจะทำกับ
ประเทศญี่ปุ่น เกี่ยวกับการรักษาสันติภาพในมหาเอเซียตะวันออก
โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกาารก่อตั้งและการเพิ่มพูนความเกี่ยวพัน
พิเศษระหว่างประเทศญี่ปุ่นกับประเทศฝรั่งเศสฝ่ายหนึ่ง และ
ระหว่างประเทศญี่ปุ่นกับประเทศไทยอีกฝ่ายหนึ่ง⁸⁸

ในการทำสงครามกับอินโดจีนครั้งนี้ ฝ่ายไทยสูญเสียกำลังพลไป 583 คน และที่
ประชุมคณะรัฐมนตรีมีมติให้สร้างอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิขึ้นเป็นอนุสรณ์⁸⁹ ต่อมา วันที่ 28
กรกฎาคม พ.ศ. 2484 (ค.ศ. 1941) มีประกาศพระบรมราชโองการให้ นายพลตรี
หลวงพิบูลสงคราม ผู้บัญชาการทหารสูงสุด รับพระราชทานเลื่อนยศขึ้นเป็น นายพลเอก
นายพลเรือเอก นายพลอากาศเอก ต่อมา พระราชทานยศ จอมพล จอมพลเรือ จอมพล
อากาศ⁹⁰

⁸⁷ เนตร เขมะโยธิน, เรื่องเดิม, หน้า 221.

⁸⁸ คีเรก ชัยนาม, เรื่องเดิม, เล่ม 1, หน้า 122.

⁸⁹ กรมยุทธการทหารบก, เรื่องเดิม, หน้า 16.

⁹⁰ ราชกิจจานุเบกษา, 58 (28 กรกฎาคม, 2484), 992-3.

3. สภาวะของประเทศไทยก่อนสงครามเอเซียบูรพา

หลังจากญี่ปุ่นยึดครองแมนจูเรีย เมื่อวันที่ 18 เมษายน พ.ศ.2475 (ค.ศ.1932) ญี่ปุ่นได้ประกาศแถลงการณ์ฉบับหนึ่ง เรียกว่า อามาอุ สเตทเมนต์ (Amau Statement) ของ นายเออิชิ อามาอุ ซึ่งดำรงตำแหน่งหัวหน้ากองการโฆษณาแห่งกระทรวงการต่างประเทศของญี่ปุ่นในเวลานั้น อันเป็นนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่นว่า ญี่ปุ่นจะเป็นผู้นำในเอเชียทั้งด้านการเมืองและเศรษฐกิจ แถลงการณ์ฉบับนั้นนิยมเรียกกันว่า "วาทะมอนโรของญี่ปุ่น" (Japan's Monroe Doctrine) สาระสำคัญของแถลงการณ์มีอยู่ว่า เพื่อให้เอเชียเป็นของคนเอเชียทั้งหมด ญี่ปุ่นจะขจัดอิทธิพลของชาติตะวันตกออกไปจากเอเชียทั้งหมด แล้วจะสถาปนาวงศ์ใหญ่ลุ่มร่วมกันแห่งมหาเอเซียบูรพาขึ้น⁹¹ เบื้องหลังของนโยบายนี้คือ ญี่ปุ่นต้องการขยายดินแดนโดยการรวมประเทศต่าง ๆ ในตะวันออกและตะวันออกเฉียงใต้ให้อยู่ภายใต้การคุ้มครองและการนำของญี่ปุ่น

ความคิดที่จะให้เอเชียเป็นของคนเอเซียมีมานานแล้ว ในรูปของนโยบายรวมชาวเอเซีย เห็นได้จากการตั้ง "สมาคมมหาเอเซีย" (Great Asian Society) หรือเป็นภาษาญี่ปุ่นว่า (The Dai Ajia Kye Kai) ซึ่งตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2467 (ค.ศ.1924) หลังจากสหรัฐอเมริกาได้ออกกฎหมายกีดกันมิให้ชาวญี่ปุ่นอพยพเข้าไปอยู่ในสหรัฐอเมริกา และหลังจากที่สนธิสัญญาทางไมตรีระหว่างญี่ปุ่นและอังกฤษสิ้นสุดลง สมาคมดังกล่าวตั้งขึ้นเป็นปฏิริยาของชาวญี่ปุ่นต่อการประชุมกรุงวอชิงตัน พ.ศ.2465 (ค.ศ.1922) เป็นสำคัญ จุดประสงค์ของสมาคมนี้คือส่งเสริมความร่วมมือระหว่างชาติต่าง ๆ ในเอเซียที่มีวัฒนธรรมเหมือนกัน⁹²

การที่ญี่ปุ่นยึดครองแมนจูเรีย ทำให้เกิดความไม่พอใจแก่ชาวจีนโดยทั่วไป จนเกิดปะทะกันขึ้นกับกองทัพญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ.2480 (ค.ศ.1937) ที่สะพาน

⁹¹Jones, op. cit., p. 21.

⁹²Flood, op. cit., p. 28.

มารโคโปโล คำบลูเกาเจียร์ กรุงปักกิ่ง เหตุการณ์ครั้งนี้ได้ขยายแวงวงไปจนกลายเป็นสงครามระหว่างชาติเรื่อยมา (ตลอดสงครามโลกครั้งที่ 2) เมื่อทหารญี่ปุ่นยึดเมืองกวางตุ้ง และฮันเค่าได้แล้ว จึงดำเนินนโยบายก้าวต่อไป คือการจัดระเบียบใหม่ในเอเชียตะวันออก ใน พ.ศ.2481 (ค.ศ.1938) โดยการสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่น แมนจูว และจีน ให้สนิทสนมยิ่งขึ้น เพื่อร่วมมือในทางการเมือง เศรษฐกิจ และทางทหาร ให้มีความยุติธรรมต่อกัน การกระทำเช่นนี้จะทำให้เอเชียตะวันออกมีความสงบสุข และโลกจะพลอยมีสันติสุขด้วย แต่การที่จะมีสันติภาพในเอเชียตะวันออกนั้น เจ้าชายโคโนเอ นายกรัฐมนตรีของญี่ปุ่น กล่าวเมื่อวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ.2481 (ค.ศ.1939)⁹³ ว่า

1. ญี่ปุ่น จีน และแมนจูว ต้องร่วมกันสถาปนาระเบียบใหม่ โดยร่วมมือกันปราบคอมมิวนิสต์
  2. จีนมีความสัมพันธ์ทางการทูตกับแมนจูว
  3. จีนร่วมมือกับญี่ปุ่นโดยเป็นภาคีแห่งสัญญา แอนตี้ โคมินเทิร์น
  4. ให้กองทัพของญี่ปุ่นเข้าประจำอยู่ในดินแดนของจีนบางส่วน และในมงโกเลีย
- ใน เพื่อป้องกันการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์
5. ให้ชาวญี่ปุ่นมีอิสระในการตั้งถิ่นที่อยู่ และทำมาหากินในจีน
  6. จีนต้องให้ความสะดวกแก่ญี่ปุ่นในการที่ญี่ปุ่นจะบำรุงรักษาทุกทาง ๆ ทางธรรมชาติในจีน โดยเฉพาะในจีนเหนือและมงโกเลีย

จากถ้อยแถลงดังกล่าว ญี่ปุ่นมีเจตนาที่จะกีดกันจีนมิให้เข้าไปมีสัมพันธไมตรีกับรัสเซีย แต่ให้มาช่วยญี่ปุ่นต่อต้านรัสเซีย ทั้งบังคับให้จีนยอมรับว่า แมนจูวเป็นรัฐอิสระ และบังคับจีนให้สิทธิพิเศษแก่ญี่ปุ่นในทางเศรษฐกิจด้วย ระเบียบใหม่ของญี่ปุ่นเป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่า ญี่ปุ่นต้องการประโยชน์ทางการเมือง เศรษฐกิจ และทหาร แต่ฝ่ายเดียว

⁹³คิเรก ชัยนาม, การทูต (พระนคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2490), หน้า 710.

ญี่ปุ่นพยายามชี้ให้เห็นประโยชน์ของระเบียบใหม่นี้ แต่รัฐบาลเจียงไคเช็คกลับไม่เห็นด้วย ญี่ปุ่นจึงพยายามตั้งรัฐบาลใหม่แทนรัฐบาลเจียงไคเช็ค แต่ก็ทำไม่สำเร็จ รัฐบาลของ บารอน หิรานูมะ⁹⁴ (Baron Hiranuma) จึงหันไปปฏิบัติตามนโยบายกำจัดลัทธิจักรวรรดินิยมออกไปจากจีน โดยการให้ทหารรังความในขณะปฏิบัติการรบในสนามบ้าง โดยการบีบบังคับผลประโยชน์ของชาวตะวันตกในจีนบ้าง การรุกรานขยายออกไปทางตอนใต้ของญี่ปุ่น โดยเข้ายึดเกาะไต้หวันในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2482 (ค.ศ.1939) และหมู่เกาะสปรัตลี ในเดือนต่อมา⁹⁵

เมื่อญี่ปุ่นลาออกจากสันนิบาตชาติใน พ.ศ.2477 (ค.ศ.1934) ญี่ปุ่นจึงถูกตัดออกจากสมาคมประเทศมหาอำนาจ และไม่มีมิตรประเทศ เว้นแต่เยอรมนีและอิตาลี ซึ่งทั้งสองชาติรวมเรียกว่า ค่ายฟาสซิสต์ ญี่ปุ่นจึงหันไปเป็นมิตรด้วย ในเดือนสิงหาคม พ.ศ.2483 (ค.ศ.1940) รัฐบาลญี่ปุ่นได้ตัดสินใจทำสัญญาไตรภาคี (Tripartite Pact) กับเยอรมนีและอิตาลี สถานการณ์ในขณะนั้นอันอำนวยผลให้แกการทำสัญญาดังกล่าว นายมัตสึโอกะ รัฐมนตรีต่างประเทศ เห็นว่าญี่ปุ่นควรจะต้องแสวงหาผลประโยชน์จากชัยชนะของฝ่ายอักษะในยุโรป โดยการขยายดินแดนเข้าไปในอาณานิคมของฝรั่งเศส เนเธอร์แลนด์ และโปรตุเกส ในเอเชียอาคเนย์ โดยให้มีการเสี่ยงภัยสงครามน้อยที่สุด นายมัตสึโอกะคาดว่า อังกฤษจะพ่ายแพ้สงครามในไม่ช้า และเมื่ออังกฤษถูกทำลาย ญี่ปุ่นจะเข้ายึดอาณานิคมของอังกฤษในเอเชียทันที ผู้นำในขณะนั้นเห็นพ้องกันว่า การเข้าร่วมภาคอักษะของญี่ปุ่นได้สร้างความหวาดหวั่นให้แก่สหรัฐอเมริกาที่จะเข้าร่วมสงครามทั่วไปในยุโรปและเอเชียด้วย⁹⁶

ในวันที่ 27 กันยายน พ.ศ.2483 (ค.ศ.1940) จึงได้มีการลงนามในสนธิสัญญาไตรภาคีที่กรุงเบอร์ลิน โดยเยอรมนี อิตาลี และญี่ปุ่น สนธิสัญญาดังกล่าวมีเจตจำนงเพื่อใช้

⁹⁴หลังจากเจ้าชายโคโนเอลาออกแล้ว บารอนหิรานูมะจัดตั้งรัฐบาลสืบต่อมา.

⁹⁵เขียน ชีระวิทย์, วิวัฒนาการการปกครองของญี่ปุ่น (พระนคร: สมาคมสังคมนศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2508), หน้า 271.

⁹⁶Jones, op. cit., pp. 194, 197.

สหรัฐอเมริกา และมีสาระว่า ประเทศภูาคีมีอิสระในการตัดสินเอาเองว่าพฤติกรรม
 เชนโคของสหรัฐอเมริกาจึงจะถือว่าเป็นพฤติกรรมแห่งสงคราม อันจะเป็นผลให้คนเข้าร่วม
 สงครามตามข้อผูกพันของสนธิสัญญาดังกล่าว ฝ่ายญี่ปุ่นยืนยันกรานว่าตนจะสงวนสิทธิในการ
 ตัดสินใจเกี่ยวกับการทำสงครามกับสหรัฐและอังกฤษ⁹⁷

เยอรมนี อิตาลี ยอมรับและเคารพความเป็นผู้นำของญี่ปุ่นในการสถาปนาระเบียบ
 ใหม่ในเอเชีย ญี่ปุ่นจะคงขยายลงมาทางใต้ และคงเผชิญหน้ากับอังกฤษซึ่งมีอาณานิคม
 ถึงสามในสี่ของดินแดนทั้งหมดในภูมิภาคนี้ คือ อินเดียน พม่า มลายู สิงคโปร์ ออสเตรเลีย
 และนิวซีแลนด์ นอกจากนี้คงเผชิญหน้ากับอังกฤษแล้ว ญี่ปุ่นคงเผชิญกับสหรัฐอเมริกา
 ฝรั่งเศส และเนเธอร์แลนด์ด้วย

ตามแผนการของนายมัตสึโอกะ รัฐมนตรีต่างประเทศของญี่ปุ่นในการขยายลงมาทาง
 ใต้ ญี่ปุ่นจะถือเอาสงครามในยุโรปเป็นโอกาส หากว่าฝ่ายสัมพันธมิตรโดยเฉพาะอังกฤษ
 เนเธอร์แลนด์ ฝรั่งเศส และโปรตุเกส แพ้เยอรมนี ญี่ปุ่นจะเข้าครอบครองอาณานิคมต่าง ๆ
 ของประเทศมหาอำนาจเหล่านี้ โดยพยายามหลีกเลี่ยงสงครามให้น้อยที่สุด ญี่ปุ่นจะคงปลด
 ภัยทางค่านเหนื่อ เพื่อไม่ต้องทำสงครามทั้งสองด้าน จึงได้เสนอรัฐบาลโซเวียต เชิญชวน
 ให้ทำสนธิสัญญาไม่รุกรานซึ่งกันและกัน (Non Aggression Pact) แต่รัฐบาลโซเวียตเสนอ
 ขอให้ทำข้อตกลงในความเป็นกลาง (Neutrality Agreement) กระทรวงต่างประเทศ
 ญี่ปุ่นได้นำเรื่องเข้าปรึกษารัฐบาลเยอรมนี ณ กรุงเบอร์ลิน โดยรัฐมนตรีต่างประเทศ
 มัตสึโอกะไม่ใคร่ระแวงว่าเยอรมนีมีแผนการจะโจมตีสหภาพโซเวียตในขณะที่ญี่ปุ่นเข้าโจมตี
 อาณานิคมของอังกฤษในเอเชียอาคเนย์ ฮิตเลอร์เห็นว่าความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ของสนธิ-
 สัญญาไตรภาคี ขึ้นอยู่กับการที่อังกฤษจะถูกญี่ปุ่นรังควานในเอเชีย จึงพยายามบีบให้นายไอชิมา
 เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำกรุงเบอร์ลิน เร่งเร้าให้รัฐบาลของตนให้โจมตีสิงคโปร์โดยด่วน
 แต่ฮิตเลอร์ไม่สนับสนุนญี่ปุ่นในการตกลงใจ ๆ กับรัสเซีย โดยบอกกับนายมัตสึโอกะว่า จะถือ

⁹⁷ เขียน ชีระวิทย์, เรื่องเดิม, หน้า 289.

ว่าโซเวียตเป็นมิตรไม่ได้ ยิ่งกว่านั้นยังบอกความเป็นปรปักษ์ว่า การชักแย้งระหว่างเยอรมนีกับรัสเซียนั้นอาจจะถึงขั้นระเบิดในวันใดวันหนึ่ง⁹⁸

ส่วนโซเวียตนั้น สตาลินได้ทราบถึงแผนการโจมตีโซเวียตของฮิตเลอร์โดยผ่านสายลับราชการลับ และยิ่งรู้ว่า ญี่ปุ่นยังถือวาระรัสเซียเป็นศัตรูที่สำคัญ นอกจากนั้น สตาลินยังทราบด้วยว่า นายมัตสึโอกะไม่ต้องการผูกพันตามสัญญา เมื่อผลประโยชน์อันเกิดจากสนธิสัญญานั้นได้สำเร็จตามความประสงค์แล้ว แทนายโมโลทอฟเห็นว่า การมีสนธิสัญญากับญี่ปุ่นจะช่วยให้โซเวียตรอดพ้นจากการทำสงคราม 2 ด้าน จึงยอมทำสนธิสัญญาความเป็นกลาง ซึ่งได้ลงนามกันในวันที่ 13 เมษายน พ.ศ. 2484 (ค.ศ. 1941) ความสนธิสัญญาดังนั้น มีผลใช้บังคับได้ 5 ปี นายมัตสึโอกะหวังว่าสนธิสัญญาความเป็นกลางจะยังผลประโยชน์ต่อไปนี้ให้แก่ญี่ปุ่น

1. จะเป็นการกีดกันการผูกมิตรระหว่างสหรัฐอเมริกากับสหภาพโซเวียต
2. จะทำให้ญี่ปุ่นมีฐานะมั่นคงขึ้น ดังนั้น อาจจะใช้ความเข้มแข็งในทางกำลัง

หนุนหลังการบุกในการเจรจากับสหรัฐอเมริกา

3. อาจจะเป็นการทำให้เจียงไคเช็คทอดถอนใจในการต่อต้านญี่ปุ่น

4. จะทำให้ปลอดภัยจากการโจมตีด้านหลัง ในขณะที่เคลื่อนพลไปทางใต้

อย่างไรก็ตาม ความหวังของญี่ปุ่นจะบรรลุผลสำเร็จลงได้ ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบอันไม่แน่นอน 2 ประการคือ ประการแรก จะต้องไม่มีสงครามระหว่างเยอรมนีกับสหภาพโซเวียต และประการที่สอง กระทรวงการต่างประเทศจะต้องอยู่ในฐานะอิสระในการเจรจากับสหรัฐอเมริกา⁹⁹

ญี่ปุ่นเข้าเป็นคู่สัญญาของไตรภาคี ตลอดจนลงนามในสัญญาความเป็นกลางสมัยที่เจ้าชายโคโนเอเป็นนายกรัฐมนตรี และนายมัตสึโอกะเป็นรัฐมนตรีต่างประเทศ นายมัตสึโอกะเป็นผู้ที่สหรัฐอเมริกาไม่ไว้วางใจ เพราะทราบว่ามีความสนใจแสวงหาดินแดน นายคอร์เคิล ฮัลล์ (Cordell Hull) รัฐมนตรีต่างประเทศอเมริกันถึงกับเขียนในหนังสือจดหมายความทรงจำ

⁹⁸ เซียน ชีระวิทย์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 296.

⁹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 301.

ว่า เป็นคนคดในข้ออินกระดูก¹⁰⁰ แม้จะเป็นพลเรือน แต่มีนโยบายร่วมกับฝ่ายทหาร คิด ขยายกินแค้น จากบันทึกของเจ้าชายโคโนเอ ทำให้ทราบว่า นายมัตสึโอกะเป็นคนวิ่งเต้น เอาญี่ปุ่นไปผูกพันกับสนธิสัญญาไตรภาคี และทำสัญญาความเป็นกลางกับรัสเซีย¹⁰¹ แต่ความ ผันของนายมัตสึโอกะต้องพังทลายเมื่อเยอรมนีโจมตีรัสเซียในวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2484 (ค.ศ. 1941) เท่ากับฮิตเลอร์ทำลายสัญญาความเป็นกลางของญี่ปุ่นกับโซเวียต* เป็นเวลา ขณะที่ญี่ปุ่นรอคอยให้เยอรมนีทำลายอังกฤษ เพื่อตนจะได้เคลื่อนกำลังทหารขยายลงมาทางใต้ ฮิตเลอร์กลับเชื่อเชอซีวชิที่ญี่ปุ่นฝ่าฝืนสนธิสัญญาความเป็นกลาง และร่วมมือกับโจมตีสหภาพโซเวียต¹⁰²

ความไม่แน่นอนในนโยบายการเมืองของเยอรมนี ทำให้รัฐบาลญี่ปุ่นตกลงว่าจะปฏิบัติ การทุกสิ่งทุกอย่างไปโดยพลการบ้าง แม้สัญญาไตรภาคีจะยังคงอยู่ แต่ผลตามสัญญานั้นเกือบ ไม่มี ทุกฝ่ายมุ่งหาประโยชน์ให้แก่ตนเองด้วยความคิดของตนเอง ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลโดย เจ้าชายโคโนเอ จึงได้มีการตกลงทางการทูตกับสหรัฐอเมริกา เพื่อเป็นมิตรกับสหรัฐอเมริกา โดยไม่คำนึงถึงสนธิสัญญาไตรภาคี ญี่ปุ่นพยายามทำให้ประธานาธิบดีโรสเวลต์พอใจด้วยการ ทำให้รัฐบาลเจียงไคเช็คพอใจนั่นเอง ญี่ปุ่นอาจไม่ต้องถอนทหารออกจากเมืองจีนทั้งหมด ซึ่งเป็นข้อใหญ่ แต่สิ่งสำคัญมากคือ ญี่ปุ่นต้องสละอินโดจีน ถอนกองทหารออกมาทั้งหมด แม้ว่า จะยังมีปัญหาหมู่เกาะทะเลใต้ของเนเชอรัลแลนดอีกเล็กน้อย แต่ว่าคณะทหารบกไม่ยอมให้ญี่ปุ่น ทำเช่นนั้น แต่ต้องกำรัให้สหรัฐอเมริกาถลาว่าสอกลงบ้าง อย่างไรก็ตาม พวกนายทหารบก เจ็บใจสหรัฐอเมริกามาก ที่ไม่ยอมขายสินค้าเหล็กให้แก่ญี่ปุ่น¹⁰³

¹⁰⁰ คิเรก ชัยนาม, การทูต, หน้า 817.

¹⁰¹ เสรีयर พันธรังษี, ความพิพาศของโตเกียว (พระนคร: แพร่พิทยา, 2508), หน้า 67, 80.

¹⁰² เขียน ชีระวิทย์, เรื่องเกิม, หน้า 307.

* ที่ว่าทำลายความเป็นกลางระหว่างชาติทั้งสอง คือว่า เมื่อเยอรมนีประกาศ สงครามกับรัสเซีย อังกฤษและอเมริกาประกาศช่วยเหลือรัสเซียทันที รัสเซียจึงเข้าไปอยู่ภาย ภายสัมพันธมิตร

¹⁰³ เสรีयर พันธรังษี, เรื่องเกิม, หน้า 90.

การที่เยอรมนีโจมตีรัสเซีย และเรียกร้องให้ญี่ปุ่นเข้าสงครามด้วยนั้น รัฐบาล
 เจ้าชายโคโนเออปฏิเสศคำขอร้องของอิกเลอร์ที่ให้เข้าโจมตีรัสเซียทางค่านตะวันออก ใน
 ทางตรงกันข้าม เขาส่งคำยืนยันไปยังมอสโคว์ว่า คนจะรักษาสันธิสัญญาความเป็นกลางต่อไป
 แต่อย่างไรก็ดี รัฐบาลเกิดแตกแยกเป็นหลายฝ่ายระหว่างผู้มีความเห็นขวาจัดในญี่ปุ่น ซึ่ง
 สนับสนุนให้ถอนตัวออกจากสนธิสัญญาไตรภาคี และผู้ที่มีความเห็นฝ่ายซ้ายจัดที่จะให้ญี่ปุ่น
 ฝ่ายสันธิสัญญาว่าด้วยความเป็นกลาง แต่ได้ทำการผ่อนปรนในการประชุมประสานงานใน
 วันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2484 (ค.ศ. 1941) ที่ประชุมได้มีมติวางหลักขั้นมูลฐานของ
 นโยบายต่างประเทศ คือ

1. ยืนยันที่จะก่อตั้งวงศ์ไพบูลย์แห่งมหาเอเซียบูรพา

2. ให้เจรจากองปัญหาจีนโดยเร็ว

3. รักษาความมั่นคงและความสามารถในการปกป้องประเทศ รวมทั้งการคืบ
 หน้าไปทางภาคใต้ และถ้าเหตุการณ์อำนวย ก็ให้ตกลงปัญหาต่าง ๆ กับโซเวียต ที่ประชุม
 ยืนยันให้ถือสนธิสัญญาไตรภาคีเป็นหลัก ส่วนญี่ปุ่นจะโจมตีโซเวียตหรือไม่นั้น จะเฝ้าดู
 เหตุการณ์เชิงโต้เปรียบเสียเปรียบในอนาคตและตัดสินใจเอง ที่ประชุมยังได้พิจารณา
 ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับญี่ปุ่นด้วย ในกรณีที่มีการเจรจาทางการทูตหมด
 ญี่ปุ่นจะต้องเตรียมการทำสงครามกับสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ ก่อนอื่น ให้ดำเนินการตามแผน
 การเกี่ยวกับอินโดจีนของฝรั่งเศสและไทยที่วางไว้แล้ว เพื่อเป็นการรวบรวมฐานะของตนใน
 คินแดนตอนใต้¹⁰⁴

การที่ญี่ปุ่นเข้าครอบครองอินโดจีนตามแผนการคืบคลานขยายลงมาทางใต้ ทำให้
 รัฐบาลสหรัฐอเมริกาก็กักสินทรัพย์ของญี่ปุ่นทั้งหมดที่มีอยู่ในสหรัฐอเมริกา ส่วนอังกฤษและ
 ประเทศในเครือจักรภพ และเนเธอร์แลนด์ คำเนิการกักสินทรัพย์ของชาวญี่ปุ่นเช่นเดียวกัน
 แต่อย่างไรก็ดี เจ้าชายโคโนเออยังต้องการให้มีการเจรจาระหว่างสหรัฐอเมริกา
 กับญี่ปุ่นต่อไป เพราะสงครามในเอเซียบูรพาจะเกิดขึ้นหรือไม่ขึ้นอยู่กับ การเจรจากองที่

กรุงวอชิงตัน แต่ฝ่ายทหารซึ่งมี พลเอก ฮีเคกิ โตโจ เป็นผู้นำเรียกร้องในคณะรัฐมนตรี เลื่อนเอาการสงคราม เจ้าชายโคโนเอไม่สามารถร้องเอาความคืนนี้ได้ จึงลาออกเมื่อวันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ.2484 (ค.ศ.1941) พลเอก ฮีเคกิ โตโจ จึงเข้าจัดตั้งคณะรัฐมนตรีในเดือนตุลาคม นับแต่นั้นมา เงินแห่งสงครามก็ฉายออกมาให้เห็น และในที่สุดก็ระเบิดออกมาเป็นสงครามมหาเอเชียบูรพา

ส่วนประเทศไทยหลังจากเกิดกรณีพิพาทกับอินโดจีนฝรั่งเศสแล้ว ได้มีพิธีสารระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่นว่าด้วยหลักประกันและความเข้าใจกันทางการเมือง สำคัญของพิธีสารมีในข้อ 2 ซึ่งระบุว่า

...รัฐบาลไทยสนองรับหลักประกันของรัฐบาลญี่ปุ่นดังกล่าวแล้ว และจะพยายามรักษาสันติภาพในเอเชียตะวันออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะพยายามสถาปนาสัมพันธไมตรีแห่งเพื่อนบ้านที่ดี กับทั้งบำรุงเศรษฐกิจสัมพันธ์อันสนิทระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น

รัฐบาลไทยแถลงไว้ด้วยว่า ไม่มีเจตนาที่จะทำความตกลงหรือความเข้าใจใด ๆ กับประเทศภายนอก เพื่อร่วมมือกันทางการเมือง เศรษฐกิจ หรือการทหาร ในสภาพที่จะให้รัฐบาลไทยขัดกับญี่ปุ่น โดยตรงหรือโดยทางอ้อม¹⁰⁵

หลังจากญี่ปุ่นทำสัญญาความเป็นกลางกับสหภาพโซเวียตในเดือนเมษายน พ.ศ.2484 (ค.ศ.1941) ญี่ปุ่นได้ส่งทหารเข้ามายึดครองอินโดจีนตอนใต้โดยเฉพาะในกัมพูชา ในปลายเดือนกรกฎาคม เป็นสัญญาณให้ทราบว่า สงครามเอเชียบูรพาเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้เสียแล้ว และการที่ญี่ปุ่นข่มขู่พลไว้ตามชายแดน ขณะเดียวกัน พลเรือนของญี่ปุ่นก็หลั่งไหลเข้ามาในประเทศไทย มีทั้งคณะกรรมการผสมปักปันเขตแดนระหว่างฝรั่งเศส-ไทย นักท่องเที่ยว นักธุรกิจ ช่างถ่ายรูป เจ้าของร้านค้า บุคคลเหล่านี้เข้ามาในประเทศไทยมากยิ่งขึ้นตั้งแต่เดือนกันยายน เป็นต้นมา บุคคลเหล่านี้แม้จะไม่ใช้ทหาร แต่ก็ก่อให้เกิดบรรยากาศและความรู้สึก

¹⁰⁵ "พิธีสารระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่นว่าด้วยหลักประกันและความเข้าใจกันทางการเมือง" ราชกิจจานุเบกษา, 58 (5 กรกฎาคม, 2484), 889.

ถึงอันตรายที่จะบังเกิดขึ้นแก่ประเทศไทยทั่วไปหมด ทำให้ไทยมั่นใจว่าความเป็นกลางของ
ไทยจะต้องถูกทำลายอย่างแน่นอน หนังสือพิมพ์เริ่มลงข่าวให้ไทยเตรียมพร้อม

ขณะที่ภาวะการณกำลังคับขัน ผู้นำไทยบางคนที่เคยนิยมญี่ปุ่น หันไปนิยมอังกฤษและ
อเมริกามากขึ้น มีผู้วิจารณ์ว่า อาจจะเป็นเพราะไทยหวาดกลัวว่าญี่ปุ่นจะรุกรานไทย
นายกรัฐมนตรีไทยถูกวิจารณ์มาก ว่ามาในขณะนี้เริ่มกลัวญี่ปุ่น บางคนกล่าวว่า การเข้ามา
ไกล่เกลี่ยของญี่ปุ่นในกรณีพิพาทอินโดจีน จอมพล ป.พิบูลสงคราม ไม่ได้ในสิ่งที่หวังไว้ จึงหัน
ไปนิยมอังกฤษและสหรัฐอเมริกา แต่การที่ไทยถูกบีบบังคับทางเศรษฐกิจและการเมืองตั้งแต่เดือน
กรกฎาคมเป็นต้นมา น่าจะเป็นเหตุผลที่ทำให้ไทยหันไปนิยมอังกฤษและอเมริกามากกว่า
ขณะเดียวกัน รัฐบาลไทยได้คัดค้านอย่างลับ ๆ กับอัครราชทูตอังกฤษให้ช่วยไทย ถ้าญี่ปุ่นบุก
ไทย¹⁰⁶

การที่ไทยหันเหออกจากญี่ปุ่นนี้ จะเห็นได้ชัดเมื่อวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2484
(ค.ศ. 1941) รัฐบาลไทยออกพระราชบัญญัติกำหนดหน้าที่คนไทยในเวลาสงบ มีสาระสำคัญให้
คนไทยทุกคนต่อสู้รุกรานจนสุดความสามารถ หากต่อสู้จนขาดอาวุธ ก็สู้ด้วยไม้พลองและ
หมามุ่ย ครั้นเห็นว่าสู้ไม่ได้ ก็ให้เผาบ้าน เผาเสบียงอาหาร และทุกสิ่งทุกอย่างให้หมด
ไม่ให้เหลือไว้เป็นประโยชน์แก่ผู้รุกรานเลย รัฐบาลปลุกฝังความรู้สึกทางชาตินิยมอีกเหมือน
กับครั้งที่เรียกกองกั้นแดนคืนจากฝรั่งเศส /

ภายในประเทศมีปฏิกิริยาไปในทางต่อต้านญี่ปุ่น ขณะเดียวกัน ทางด้านการทูต
รัฐบาลไทยติดต่อกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกาให้ช่วยไทยเรื่องน้ำมัน เครื่องบินรบ อาวุธ
ต่าง ๆ และขอเงินเพื่อใช้ในการต่อต้านการรุกรานของญี่ปุ่น ฝ่ายรัฐบาลอังกฤษช่วยไทย
เรื่องน้ำมันและอาวุธเพียงเล็กน้อย เพราะอังกฤษต้องไขว่ป้องกันอาณานิคมของตนในภูมิภาคนี้
และอีกประการหนึ่ง ปัจจัยในการรบของอังกฤษมีเหลืออยู่น้อย จึงชักชวนสหรัฐอเมริกาช่วย
ไทย สหรัฐอเมริกาไม่เชื่อว่าไทยจะต่อสู้ญี่ปุ่นจริง แต่ยืนยันว่าถ้าช่วยไทยก็เท่ากับว่าสหรัฐ
อเมริการับรองและนับถือว่าการที่ไทยได้ดินแดนโดยความช่วยเหลือจากญี่ปุ่น เป็นการถูกต้อง

¹⁰⁶ Flood, *op. cit.*, p. 640.

แต่อย่างไรก็ดี สหรัฐอเมริกาจะช่วยเหลือไทยอย่างที่สหรัฐอเมริกาช่วยเหลือจีนต่อต้านญี่ปุ่น การช่วยเหลือของประเทศมหาอำนาจทั้งสองทำให้ฝ่ายไทยผิดหวังมาก เพราะเป็นการช่วยเหลือเพียงเล็กน้อย¹⁰⁷

เมื่อรัฐบาลมั่นใจว่าญี่ปุ่นจะคงเข้าประเทศไทยอย่างแน่นอน การเรียกร้องขอความช่วยเหลือทางอาวุธจากอังกฤษและอเมริกาก็ไม่ได้ดังที่ไทยต้องการ รัฐบาลไทยจึงเรียกร้องขอให้อังกฤษและอเมริกาประกันความเป็นกลางของไทยอีกให้เข้มแข็งกว่าครั้งก่อน การต่อต้านญี่ปุ่นของไทยดังกล่าว ทำให้ญี่ปุ่นรู้สึกไม่พอใจ ทว่าไทยไม่รู้จักบุญคุณ¹⁰⁸

ไทยในแผนการรบของอังกฤษและญี่ปุ่น

เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2484 (ค.ศ. 1941) คณะกรรมการประสานงานของญี่ปุ่นได้ประชุมตั้งแต่ 9 นาฬิกาถึงเวลา 1.30 นาฬิกาเวลาเช้าของวันรุ่งขึ้น และตัดสินใจในที่สุดว่า หากการเจรจาที่กรุงวอชิงตันล้มเหลว ญี่ปุ่นจะคงเข้าสงคราม ในการประชุมครั้งนี้ ประเทศไทยอยู่ในแผนการของญี่ปุ่นด้วย โดยกำหนดว่า เมื่อญี่ปุ่นจะเริ่มสงคราม จะขอให้ไทยทำสนธิสัญญาความสัมพันธ์ทางทหาร¹⁰⁹

ในการทำสงครามกับอังกฤษในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ญี่ปุ่นได้ตั้งหน่วยทหารขึ้นใหม่ ชื่อว่า กองทัพนานโป (The Nanpo Army) มี พลเอก เตระอุชิ ฮิไซชิ (Terauchi Hisaichi) เป็นแม่ทัพทั้งหมด นายพลสุกียามา หัวหน้าคณะเสนาธิการ ให้คำสั่งเป็นการส่วนตัวแก่แม่ทัพนานโปว่า กองทัพนานโปจะโจมตีฟิลิปปินส์ มาเลเซีย กัมพูชาอินโดจีน และพม่า ส่วนประเทศไทยและอินโดจีนจะคงความมั่นคงปลอดภัยไว้ หากว่ากองทัพของทั้งสองประเทศต่อต้าน ก็จะเข้าครอบครองเลย ตามคำสั่งวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2484 (ค.ศ. 1941) ส่วนกองทัพนานโปจะคงพร้อมในปลายเดือนพฤศจิกายนเพื่อปฏิบัติการไถ่กันที่ ในการคงความปลอดภัยของอินโดจีนและประเทศไทยไว้เพื่อประโยชน์ในการทำสงครามกับอังกฤษ

¹⁰⁷ คีเรก ชัยนาม, ไทยกับสงครามโลกครั้งที่สอง, เล่ม 1, หน้า 179-180

¹⁰⁸ Flood, op. cit., p. 639.

¹⁰⁹ Ibid., p. 658.

นั้น ญี่ปุ่นมีนโยบายที่จะพยายามส่งเสริมสัมพันธภาพให้¹¹⁰

ประเทศไทยอยู่ในแผนการของญี่ปุ่นเรียบร้อยแล้ว ประเทศจะเล็งสงครามครั้งนี้ไม่ได้เลย ผู้นำไทยจะตัดสินใจอย่างไร มีความสำคัญต่อความอยู่รอดของประเทศไม่น้อย

ในวันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2484 (ค.ศ. 1941) ที่ประชุมประสานงานประชุมอีกครั้ง ไคคองที่จะเจรจากับไทยทันทีเมื่อญี่ปุ่นเปิดสงครามให้ประเทศไทยเป็นทางผ่าน เป็นที่ตั้งของกองทหาร ให้ทหารญี่ปุ่นได้รับความสะดวกสบาย ขอใช้เส้นทางคมนาคม การขนส่ง และอุตสาหกรรมบางอย่างในประเทศไทย ให้ไทยสนองในสิ่งอื่น ๆ ที่ญี่ปุ่นยังต้องการอีก ตลอดจนให้ญี่ปุ่นยืมเงินเพื่อใช้จ่ายในทางทหาร และที่ประชุมในวันนี้ ยังตกลงให้ญี่ปุ่นสัญญาที่จะประกันเอกราช อธิปไตย และเกียรติศักดิ์ของไทย หากไทยให้ความที่ญี่ปุ่นขอรองได้ ญี่ปุ่นจะให้ดินแดนทางพม่าหรือส่วนหนึ่งของมาเลย์เซียที่ไทยเสียไปแก่อังกฤษคืนให้กับไทย¹¹¹

วันที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ. 2484 (ค.ศ. 1941) ได้มีการประชุมที่กรุงโตเกียว เกี่ยวกับวินาทีสุดท้ายที่ญี่ปุ่นจะตกลงกับไทย ที่ประชุมตกลงให้เริ่มเจรจากับไทยหลังจาก 6 นาฬิกา (ตามเวลาญี่ปุ่น) ซึ่งเป็นเวลา 16 นาฬิกาของไทย¹¹² ของวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2484 (ค.ศ. 1941) นั่นก็คือ ญี่ปุ่นจะเริ่มเปิดการเจรจากับไทยหลังจาก 2 ทุ่มไปแล้ว การตกลงจะเป็นการเจรจาระหว่าง นายทสึโบกามิ (Tsubokami) เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย และหัวหน้าทูตทหารของญี่ปุ่น กับ จอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี และถ้าหากว่ากองทัพอังกฤษเข้ามาในประเทศไทยก่อน ญี่ปุ่นจะยกกองทัพเข้ามาบ้าง โดยอ้างว่าเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของชาวญี่ปุ่น และหากว่า จอมพล ป.พิบูลสงครามยืนยันว่าไม่ได้สั่งให้อังกฤษยกกองทัพเข้ามา ญี่ปุ่นก็จะอ้างว่ายกกำลังเข้ามาเพื่อปกป้องประเทศไทยด้วย ที่ประชุมยังตกลงด้วยว่า การเจรจากับไทยนั้น ญี่ปุ่นอยากให้ไทยทำ "สนธิสัญญาว่าด้วยการป้องกันร่วมกัน" หรือ "สัมพันธไมตรีป้องกันและรุกราน" (A Mutual Defense Pact หรือ

¹¹⁰ Ibid., p. 659.

¹¹¹ Ibid., pp. 664-5.

¹¹² ตามเวลาของไทย หลังญี่ปุ่น 2 ชั่วโมง

Offensive Defensive Alliance พร้อมกับให้ไทยทำสัญญาไครภาคี้ด้วย¹¹³

วันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2484 (ค.ศ. 1941) รัฐบาลอเมริกันดักรับโทรเลขลับของเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นในกรุงเทพฯ ซึ่งรายงานรัฐบาลที่กรุงโตเกียวว่า เพื่อที่จะให้เป็นผลตามนโยบายของรัฐบาลญี่ปุ่น ญี่ปุ่นควรพยายามอย่างยิ่งอย่าเพิ่งเข้าเมืองไทย แต่ไปขึ้นที่ใกล้โกตาบารูในดินแดนอังกฤษ ซึ่งจะคงทำให้อังกฤษเข้าดินแดนไทยจากปากังเบฮาร์¹¹⁴

ส่วนรัฐบาลอังกฤษได้รับรายงานมาว่า ญี่ปุ่นกำลังจะโจมตีและคิดจะยึดคอคอดกระอังกฤษนั้นมีแผนการที่จะเข้ายึดคอคอดกระก่อน เพื่อเป็นแนวป้องกันมาลายู แต่อังกฤษขอความเห็นจากรัฐบาลอเมริกันก่อน เมื่อทูตอังกฤษที่กรุงเทพฯ ทราบข่าวว่าอังกฤษคิดจะส่งทหารเข้ามา ได้โทรเลขไปยังรัฐบาลของตนที่กรุงลอนดอน วิงวอนมิให้ส่งทหารเข้ามาในเมืองไทยเป็นอันขาด เพราะคนไทยอาจเข้ากับญี่ปุ่น เพราะเห็นว่าอังกฤษเป็นฝ่ายรุกราน¹¹⁵

ทั้งอังกฤษและญี่ปุ่น ซึ่งต่างก็ทำสัญญาไม่รุกรานกับไทยมาตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2483 (ค.ศ. 1940) แต่ทั้งสองชาติต่างก็มีแผนการที่จะบุกไทย แสดงให้เห็นชัดว่ากติกาสัญญานี้ไม่รุกรานนั้นมีความหมายเป็นเพียงเศษกระดาษเท่านั้น

✓ แม้ประเทศไทยจะอยู่ในแผนการของญี่ปุ่น โดยเอาประเทศไทยเป็นทางผ่าน และให้ไทยทำสัญญาร่วมมือทางทหาร เศรษฐกิจ และการเมือง และญี่ปุ่นจะคงความมั่นคงปลอดภัยของประเทศไทยไว้ ญี่ปุ่นจะไม่บอกให้ไทยทราบล่วงหน้า ด้วยเหตุนี้ ผู้นำทางทหารของไทยจึงไม่ทราบแน่ว่าญี่ปุ่นจะเปิดฉากสงครามเอเชียอาคเนย์เมื่อใด จึงได้แก้สับคู่มือทำของทูตทหารญี่ปุ่นในประเทศไทย และพยายามเลียบเคียงจากนายทามูระ (Tamura) ทูตทหารบกญี่ปุ่น เมื่อกลางเดือนพฤศจิกายน และทราบว่าญี่ปุ่นมีแผนการโจมตีไทย แต่ไม่ได้บอกว่าเป็นเมื่อไร หลังจากนั้นมา ไทยก็ระเตรียมป้องกันและต่อต้านการรุกรานของญี่ปุ่น โดยจัดให้

¹¹³Flood, op. cit., pp. 666-7. พลเอกโทโจให้การแก่ศาลทหารระหว่างประเทศที่กรุงโตเกียว ส่วนวนศาลทหารระหว่างประเทศ กรุงโตเกียว หน้า 36401 อ้างใน "ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2", หน้า 191.

¹¹⁴คิเรก ชัยนาม, ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2, เล่ม 1, หน้า 191.

¹¹⁵เรื่องเดียวกัน, หน้า 404-439.

- กองพลที่ 2 และ 3 ยกขึ้นไปต่อต้านข้าศึกทางญี่ปุ่นทางปราจีนบุรี
 กองพลที่ 6 เรียงรายทำการต่อต้านทางภาคใต้
 กองพลที่ 1 และ 4 ป้องกันกรุงเทพฯ และชลบุรี

วันที่ 4 ธันวาคม คณะรัฐมนตรีประชุมเกี่ยวกับการเรียกกรมพล พลโท หลวงวิจิตสงคราม เสนาธิการทหารบก เสนอให้ส่งหมายไปถึงตัวโดยเฉพาะ แทนการเรียกกรมพลโดยเปิดเผย โดยเกรงว่าญี่ปุ่นจะรุกรานไทยก่อน และเตรียมการย้ายกองบัญชาการไปที่ลพบุรีในกลางเดือนธันวาคม สำหรับพระนคร ได้เพิ่มกำลังตำรวจออกรักษาความสงบเรียบร้อยอย่างกวัดข้นยิ่งกว่าปกติ โดยเฉพาะตามแหล่งและจุดสำคัญต่าง ๆ ได้ระมัดระวังตรวจตราเป็นพิเศษ¹¹⁶

เป็นขณะเดียวกับที่ทูตญี่ปุ่นเจรจากับสหรัฐอเมริกาอยู่ที่กรุงวอชิงตัน และมีที่ท่าว่าไม่อาจจะตกลงกันได้ ทางฝ่ายไทยก็ตระหนักว่าสงครามเอเซียบูรพาคงหลีกเลี่ยงไม่ได้ และเมื่อไทยก็จะดำรงคงเป็นกลางอยู่ไม่ได้แน่นอน ฝ่ายรัฐบาลไทยได้คาดการณ์ไว้ว่า ญี่ปุ่นคงเข้าสงครามในเดือนกุมภาพันธ์หรือมีนาคม พ.ศ.2485 (ค.ศ.1942) การคาดการณ์ผิดครั้งนี้ทำให้รัฐบาลไทยเตรียมตัวป้องกันไม่ทัน¹¹⁷

แม้ฝ่ายไทยจะมั่นใจว่าไทยจะหลีกเลี่ยงสงครามเอเซียบูรพาไม่ได้ แต่ไม่ปรากฏว่ามีการเคลื่อนไหวทางทหารแต่อย่างใดให้สอดคล้องกับการประกาศใช้พระราชบัญญัติกำหนดหน้าที่คนไทยในเวลารบ¹¹⁸ เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ.2484 (ค.ศ.1941) ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะอาวูชของไทยเหลือน้อย เนื่องจากกรณีพิพาทกับฝรั่งเศสเรื่องอินโดจีน คราวนั้น

¹¹⁶ จรูญ กุวานนท์, ชีวิตและการต่อสู้ของจอมพล ป.พิบูลสงคราม (พิมพ์ครั้งที่ 2, พระนคร: อักษรเจริญทัศน์, 2496), หน้า 126-8.

¹¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 129.

¹¹⁸ "พระราชบัญญัติกำหนดหน้าที่คนไทยในเวลารบ" ก่อนหน้าที่จะมีพระราชบัญญัตินี้ เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2484 มีคำสั่งให้ขยายกำลังกองทัพบกสนามในกรณีสงครามเอเซียบูรพา ตามคำสั่ง ท.บ.ที่ 12380-90/84 อ้างถึงใน กรมยุทธการทหารบก, เรื่องเดิม, หน้า 18.

✓ ไทยใช้อาวุธยุทธภัณฑ์เปลืองไปมากและไม่มีทางหามาใช้ได้ เพราะในระหว่างนั้นไม่มีประเทศ
 โดยอมชวยอาวุธ กำลังของไทยที่มีเหลืออยู่จะสู้สู้กับกองทัพใหญ่ได้เพียงไม่กี่วัน ภัยเหตุนี้
 ไทยพยายามติดต่อขอความช่วยเหลือจากอังกฤษและสหรัฐอเมริกาโดยการหารือกับทูตใน
 กรุงเทพฯ และอีกทางหนึ่งโดยส่งคณะนายทหารออกไปหารือกับอังกฤษนอกประเทศ ได้ผลลัพธ์
 ที่แน่นอนว่า ถ้าไทยถูกรุกรานไทยจะต้องช่วยตัวเอง และเป็นการแน่นอนว่า การช่วยตัวเอง
 นั้น ไทยไม่อาจจะทำได้¹¹⁹ ครั้นปลายเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2484 (ค.ศ. 1941) เมื่อ
 รัฐบาลไทยทราบแน่ชัดว่าทั้งอังกฤษและสหรัฐอเมริกาช่วยไทยไม่ได้แล้ว นโยบายความเป็น
 กลางของนายกรัฐมนตรีไทยก็เปลี่ยนไป กลายมาเข้ากับญี่ปุ่น

✓ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ปรารภกับทูตทหารบก นายทามูระ (Tamura) หลายครั้ง
 ว่า หากญี่ปุ่นเข้าประเทศไทย ไทยไม่คิดต่อสู้ญี่ปุ่น ซึ่งก็มีความหมายเท่ากับว่าไทยจะร่วมมือกับ
 ญี่ปุ่น เพราะไทยเชื่อมั่นว่า "ญี่ปุ่นมีความหมายต่อทวีปเอเชียและต่อประเทศไทย"¹²⁰ ไทย
 ขอรับรองญี่ปุ่นว่า หากเข้าประเทศ ขอให้ญี่ปุ่นให้เกียรติแก่ประเทศไทยโดยเลี้ยงการนำทหารเข้า
 มาในบริเวณตอนกลางของประเทศโดยเฉพาะรอบ ๆ กรุงเทพฯ¹²¹ ครั้นต่อมา อังกฤษได้
 ท้าทายมาว่า อังกฤษขอส่งทหารเข้ามาในประเทศไทย เมื่อไทยตอบตกลงแล้ว จอมพล ป.
 พิบูลสงครามวิตกมากกว่า ประเทศไทยจะกลายเป็นสมรภูมิของญี่ปุ่นและอังกฤษ หรือไม่ก็ถูก
 ทหารญี่ปุ่นเข้าครอบครอง

✓ เมื่อช่วยตัวเองไม่ได้ จอมพล ป.พิบูลสงครามจึงหาทางที่จะรักษาความอยู่รอดของ
 ไทยไว้ โดยเห็นว่าถ้าร่วมมือกับญี่ปุ่น ไทยจะได้ประโยชน์ถึง 2 ประการ

1. ประเทศไทยจะปลอดภัยมากกว่าเข้ากับอังกฤษ (ตอนนี้จอมพล ป.พิบูลสงคราม
 ไม่ได้คิดว่าสหรัฐอเมริกาจะเข้าสงคราม) ทั้งนี้ เพราะญี่ปุ่นเอากองทัพมาชุมนุมตามชายแดน
 ไทยแล้ว

¹¹⁹ หลวงวิจิตรวาทการ, "เบื้องหลังการประกาศสงคราม," ศูย์ทอง หน้า 7.

¹²⁰ Flood, op. cit., p. 681 ว่า "...neither Asia nor Thailand
 would be nothing without Japan."

¹²¹ Loc. cit.

2. ถ้าญี่ปุ่นชนะสงคราม ประเทศไทยจะได้คืนแดนที่เสียแก่ฝรั่งเศสคืนมา นายกรัฐมนตรีได้นำความคิดเห็นดังกล่าวเข้าที่ประชุมคณะรัฐมนตรีหลายครั้ง และได้พยายามโน้มน้าวใจคณะรัฐมนตรีให้เห็นด้วย เช่น การประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2484 (ค.ศ. 1941)¹²²

ด้วยเหตุนี้ จึงเห็นได้ว่า ความคิดของผู้นำไทยที่จะเข้าร่วมมือกับญี่ปุ่นนั้นมีขึ้นก่อนที่สงครามเอเชียบูรพาจะเกิดขึ้นหลายวัน แต่อย่างไรก็ดี ผู้นำไทยก็ยังหวังถึงประเทศชาติ มีอยู่หลายครั้งที่นายทสึโบกามิ (Tsubokami) เอกอัครราชทูตญี่ปุ่น ทัพุคซึกะชวนให้ไทยร่วมมือกับญี่ปุ่นทางทหาร จอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี เกรงว่าประเทศไทยอาจจะกลายเป็นสมรภูมิ จึงขอร้องให้ญี่ปุ่นสนับสนุนให้ไทยคงความเป็นกลางต่อไป แต่ญี่ปุ่นได้ปลอมใจไทยว่า ญี่ปุ่นจะปฏิบัติต่อไทยอย่างฉันท์มิตร พร้อมกับยื่นข้อเสนอให้ไทยพิจารณาเลือกข้อใดข้อหนึ่ง¹²³

วันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2484 (ค.ศ. 1941) เจ้าหน้าที่กระทรวงการต่างประเทศไทย และผู้ร่วมงานอีกหลายคนทำการปักปันเขตแดนอยู่ทางชายแดนใกล้เมืองเสียมราฐ ถูกกองทัพที่ 15 ของญี่ปุ่นซึ่งกำลังเคลื่อนพลเข้ามาทางตอนใต้ของอินโดจีนจับไปกักขังในข้อหาจารกรรม ข้าราชการมาถึงจอมพล ป.พิบูลสงครามในวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2484 (ค.ศ. 1941) จอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีโกรธมาก ถือว่าการกระทำดังกล่าวหยาบเถิดของประเทศไทยโดยเฉพาะ เข้าวันที่ 6 ธันวาคม นายกรัฐมนตรีได้ส่งข้อความสั้น ๆ ประทับไปยังนายทามูระ (Tamura) ทูตทหารญี่ปุ่น โดยให้นายวณิช ปานะนนท์ นำไปให้ แล้วนายกรัฐมนตรีออกเดินทางไปพร้อมกับกองเสนาธิการอันประกอบด้วย พลโท หลวงวิศิษสงคราม พันตรีควง อภัยวงศ์ และ พลโท หลวงเสรีเริงฤทธิ์ ไปสอบถามเหตุนี้ที่เสียมราฐ และไปสำรวจพื้นที่ทางยุทธศาสตร์ด้วย¹²⁴

¹²² จรุง กุวานนท์, เรื่องเดิม, หน้า 316.

¹²³ Flood, *op. cit.*, pp. 682-3.

¹²⁴ *Ibid.*, p. 693.

ญี่ปุ่นเจรจาขอคืนทัพผ่านไทย

ครั้นถึงวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ.2484 (ค.ศ.1941) เวลา 9 นาฬิกา สถานทูตญี่ปุ่นได้รับโทรเลขจากกองบัญชาการกองทัพสนาม นานโป (Nampo) ที่ไซ่ง่อน ให้เริ่มเจรจากับไทยเวลา 23 นาฬิกาของวันที่ 7 โดยกองทัพญี่ปุ่นจะขึ้นบกเวลาตีหนึ่งของวันที่ 8¹²⁵ กองบัญชาการกองทัพสนามนานโปให้เวลาแก่นายทสุโบกามิเพียง 2 ชั่วโมงในการเจรจาให้ไทยเปิดทางให้ญี่ปุ่น โดยญี่ปุ่นต้องการให้เจรจาโดยตรงกับ จอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี เพราะเป็นผู้ให้คำมั่นแก่ญี่ปุ่นเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ.2483 (ค.ศ.1940) และวันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ.2484 (ค.ศ.1941) ที่จะยอมให้ญี่ปุ่นใช้ประเทศไทยเป็นทางผ่าน และญี่ปุ่นมั่นใจว่า จอมพล ป.พิบูลสงครามจะเคารพต่อคำมั่นนั้น

ทันทีที่นายทามูระได้รับโทรเลข ก็ได้คิดขอให้ นายวิช ปานะนนท์ มวที่สถานทูตญี่ปุ่น นายวิช ปานะนนท์มาถึงเวลา 4.30 นาฬิกา นายทสุโบกามิและนายทามูระได้เล่าถึงสถานการณ์ต่าง ๆ ให้นายวิชฟัง นับว่านายวิชเป็นคนไทยที่รู้เรื่องนี้เป็นคนแรก แต่นายวิช ปานะนนท์ ไม่ใช่บุคคลสำคัญของรัฐบาลที่จะทำให้เกิดผลสำเร็จ ญี่ปุ่นต้องการพบ จอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี จึงให้ติดต่อ พระบริภัณฑ์ยุทธกิจ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจให้มาที่สถานเอกอัครราชทูต พระบริภัณฑ์ยุทธกิจมาถึงเวลา 5.30 นาฬิกา ญี่ปุ่นบอกให้เอาตัวนายกรัฐมนตรีและหลวงสินธุสงครามชัยมาที่กรุงเทพฯ โดยเร็ว¹²⁶ พระบริภัณฑ์ยุทธกิจจึงได้โทรศัพท์บอก นายพลตำรวจโท อุดม อุดมเดชจรัส ให้จัดการประชุมคณะรัฐมนตรีโดยด่วน

นายคิเรก ชัยนาม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทย เขียนเล่าเรื่องก่อนญี่ปุ่นบุกไว้ว่า

¹²⁵ Loc. cit.

¹²⁶ Ibid., p. 696.

...วันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2484 เวลาประมาณย่ำค่ำกว่า
 เซอร์โจชยา ครอสบี อัครราชทูตอังกฤษโคมาหานายติเรก
 ชัยนามที่บ้าน และเล่าให้ฟังว่า ทศโครับข่าวว่า เครื่องบิน
 ตรวจการณ์อังกฤษซึ่งบินตรวจเห็นมีกองเรือรบญี่ปุ่นมาจากแหลม
 มณฑล และกำลังอยู่ในบริเวณไกลอ่าวไทย นายติเรก ชัยนาม
 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศลาวชอบคุณ และอาจจะ
 รีบเสด็จให้รัฐบาลทราบต่อไป ทานทั้งสองใคร่สนทนากันว่า
 ถ้าญี่ปุ่นเข้าเมืองไทยจะทำอย่างไร อัครราชทูตอังกฤษตอบว่า
 ถ้าไทยสู้ อังกฤษก็ต้องช่วยเต็มที่เท่าที่จะช่วยได้ รัฐมนตรีว่าการ
 กระทรวงต่างประเทศไทยแสดงความเห็นว่า ไทยนั้นสู้แน่ แต่ไม่
 ทราบว่าจะสู้ได้นานเท่าใด เพราะไทยเป็นประเทศเล็ก ถ้าจะ
 เปรียบกับญี่ปุ่นแล้วเป็นช้างศึกมัน ไทยเป็นเด็กอายุ 5-6 ขวบ
 ทูตอังกฤษแสดงความเข้าใจแล้วลากลับไป เวลาประมาณ 19
 น. นายพลตำรวจเอก อุดม อุดมเดชจรัส (พลตำรวจโท
 อุดม อุดมเดชจรัส) ซึ่งเป็นอธิบดีกรมตำรวจและรองนายกรัฐมนตรี
 มุขตรี โคมาพบนายติเรกที่บ้าน... ทั้งสองปรึกษาเห็นพ้องกันว่า
 ญี่ปุ่นเข้าสงครามแน่ นายพลตำรวจเอกอุดม อุดมเดชจรัส
 เองกับนายยามคับขันเชนน จอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี
 และผู้บัญชาการทหารสูงสุดไม่ควรออกไปทางจังหวัด อีกสักครู่หนึ่ง
 พลเอก พระบริภัณฑ์ยุทธกิจ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ
 ไทรศัพทมาขอพบกับนายพลตำรวจเอกอุดม (พลตำรวจโท ยศ
 ขณะนั้น) ซึ่งต่อมาได้รับรู้ไปจากบ้านของนายติเรกโดยไม่ได้รับ
 ประทานอาหาร โดยแจ้งกับนายติเรกเพียงสั้น ๆ ว่าเหตุการณ์
 ไม่น่าดี ต่อมาอีกประมาณครึ่งชั่วโมง มีโทรศัพทมาจากวังสวนกุหลาบ
 ซึ่งขณะนั้นเป็นท่าเนียบนายกรัฐมนตรีให้นายติเรกรับไปที่นั่นทันที
 เมื่อไปถึงวังสวนกุหลาบ ก็เห็น ทศโคบูคามิ เอกอัครราชทูตญี่ปุ่น
 พรอมควยคณะ คือ ผู้ช่วยทูตทหารบก ผู้ช่วยทูตทหารเรือ ที่ปรึกษา
 และเลขานุการ ลาม นั่งอยู่¹²⁷

คณะทูตญี่ปุ่นขอพบนายกรัฐมนตรีซึ่งขณะนั้นไม่อยู่เพราะไปปราจีนบุรีตั้งแต่วันที่ 6
 ธันวาคม พ.ศ. 2484 (ค.ศ. 1941) รองนายกรัฐมนตรีจึงเรียกประชุมคณะรัฐมนตรีเวลา
 1 นาฬิกาของวันที่ 8 ธันวาคม ที่ประชุมชานายกรัฐมนตรี พันตรีดวง อภัยวงศ์

¹²⁷ ติเรก ชัยนาม, ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2, เล่ม 1, หน้า 193.

หลวงเสรีเริงฤทธิ์ และ พลเรือโท หลวงสินธุสงครามชัย¹²⁸ สำหรับพลเรือโท หลวงสินธุสงครามชัย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ และเป็นแม่ทัพเรือด้วยในขณะนั้น ไปตรวจราชการที่สตึกหีบ ถูกทหารญี่ปุ่นกักตัวไว้ที่คลองค่าน จังหวัดสมุทรปราการและรองนายกรัฐมนตรีได้โทรเลขถึงนายกรัฐมนตรีขอร้องให้รับกลับโดยด่วน รองนายกรัฐมนตรีได้แจ้งให้ที่ประชุมทราบว่า ผู้แทนญี่ปุ่นได้นำบันทึกมายื่นต่อรัฐบาล ขอเดินทัพผ่านประเทศไทย เพื่อไปโจมตีอังกฤษทางแหลมมลายู และผู้แทนญี่ปุ่นได้แจ้งให้ทราบว่าได้ประกาศสงครามกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกาแล้ว กองทัพญี่ปุ่นจะเข้าโจมตีพร้อม ๆ กัน ขออย่าให้ไทยชักขวาง ญี่ปุ่นรับรองว่าจะไม่ทำลายอธิปไตยของไทยเป็นอันขาด นอกจากจะขอยกกำลังทหารผ่านกรุงเทพฯ และเมืองบางเมืองของประเทศไทยที่จำเป็นในทางทหาร คณะผู้แทนญี่ปุ่นยังขอให้ไทยคอยให้ทราบภายในเวลา 2.00 น. ด้วย¹²⁹

ขณะรอคอยการกลับของนายกรัฐมนตรี ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีได้แต่งตั้งให้หลวงประดิษฐมนูธรรม พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร และ นายคิเรก ชัยนาม เป็นผู้แทนของที่ประชุมไปเจรจากับทุกญี่ปุ่น ขอยืดเวลาให้คำตอบไปเป็น 5.00 น. ทุกญี่ปุ่นรับว่าจะพยายามโทรเลขบอกไปที่ไซ่งอน ในระหว่างนี้ ที่ประชุมได้รับโทรเลขจากจังหวัดต่าง ๆ รายงานว่า ญี่ปุ่นส่งทหารขึ้นที่ สงขลา ปัตตานี และที่อื่น ๆ โดยลำดับ ทุกแห่งทหารของไทยได้ต่อสู้ ต่อมา ได้รับโทรเลขจากนายกรัฐมนตรีว่าไม่สามารถจะถึงกรุงเทพฯ ก่อน 5.00 น. ที่ประชุมจึงส่ง พันเอกประยูร ภมรมนตรี กับ นายวิช ปานะนนท์ ไปเจรจายืดเวลากับญี่ปุ่นอีก หลวงโกวิทอภัยวงศ์ หลวงเสรีเริงฤทธิ์มาถึง ที่ประชุมจึงเริ่มปรึกษากันเป็นทางการ ต่อจากนั้นอีกเล็กน้อย หลวงสินธุสงครามชัยก็มาถึง การปรึกษาพิจารณาจึงดำเนินไปเต็มที่¹³⁰

¹²⁸ หลวงวิจิตรวาทการ, "เบื้องหลังการประกาศสงคราม," ศูทอง, หน้า 15.

¹²⁹ ทวี บุญเกิด, "ข้อเท็จจริงเพิ่มเติมเกี่ยวกับเหตุการณ์ในประเทศไทยในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2," อ้างถึงใน คิเรก ชัยนาม ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2 เล่ม 1, หน้า 344-5.

¹³⁰ หลวงวิจิตรวาทการ, เรื่องเดิม, หน้า 15.

ขณะที่คณะทูตญี่ปุ่นและคณะรัฐมนตรีกำลังรอการกลับมาของนายกรัฐมนตรีอยู่นั้น มี รายงานเข้ามาเมื่อเวลา 20.30 นาฬิกาว่า กองทหารญี่ปุ่นได้ขึ้นบกในจุดต่าง ๆ ในทางใต้ ของไทย และมีการต่อสู้ที่สงขลาและปัตตานี เวลา 2.45 นาฬิกา รัฐบาลได้รับรายงาน ว่า ญี่ปุ่นในกรุงเทพฯ ส่งรถ 14-15 คันไปรับทหารญี่ปุ่นที่จะขึ้นบกที่ปากน้ำมายังกรุงเทพฯ เวลา ประมาณ 7 นาฬิกา จอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีมาถึงที่ประชุม นายคิเรก ชัยนาม รายงานเหตุการณ์ดังกล่าวให้นายกรัฐมนตรีทราบ แต่รายงานยังไม่ทันจบ นายกรัฐมนตรีถาม ขึ้นว่า "แล้วเราจะตกลงใจทำอย่างไรกันแน่" นายปรีดี พนมยงค์ เสนอให้มีการอภิปราย ทางใต้ทางเสีย แต่นายกรัฐมนตรีต้องการความเห็นเท่านั้นว่าจะยอมให้ญี่ปุ่นผ่านหรือไม่ แล้ว หันไปตามรัฐมนตรีบางนายซึ่งรับผิดชอบในการทหารว่าสู้ไหวหรือไม่ ได้รับคำตอบว่าสู้ไม่ไหว พลตำรวจโท อุดล อุดลเกษรวิสัยได้อภิปรายทางใต้ทางเสีย โดยสรุปก็คือไทยไม่มีทางที่จะ ต่อสู้ และฝ่ายพันธมิตรก็มาช่วยอะไรไทยไม่ได้ นายกรัฐมนตรีได้ถามความเห็นรัฐมนตรีอื่น ต่อไปอีกสองสามนาย ซึ่งก็เห็นคล้ายว่าไม่มีทางต่อสู้ประการใด ในที่สุด นายกรัฐมนตรีจึง ประกาศว่า ไม่มีประโยชน์อะไรที่จะต่อต้านเพราะไทยไม่มีกำลัง ทางที่ที่สุดคือรักษาชีวิต ของชาติและพลเมืองไว้ก่อน จึงเป็นอันตกลงให้หยุดการต่อสู้ ครั้นแล้ว นายกรัฐมนตรีก็ถูก ออกไปพบกับคณะทูตญี่ปุ่น และมีคำสั่งให้ฝ่ายไทยหยุดยิงเมื่อเวลา 7.30 นาฬิกา อีกประมาณ ครึ่งชั่วโมงต่อมา นายกรัฐมนตรีได้นำ นายวณิช ปานะนนท์ เข้ามาในที่ประชุม¹³¹ เพื่อชี้แจง ว่า คำขาดของญี่ปุ่นกลายเป็นญี่ปุ่นยื่นคำเสนอว่ามีแผนการที่จะขอความร่วมมือจากไทย

¹³¹ ทีวี บุญยเกตุ, เรื่องเดิม, หน้า 197

3 แผน คือ 132

1. ญี่ปุ่นเพียงขอเกินทัพผ่านประเทศไทยไปเท่านั้น
2. ไทยกับญี่ปุ่นทำสัญญาพันธมิตรกันเพื่อป้องกันประเทศไทย
3. ไทยกับญี่ปุ่นประกาศเป็นสหราชอาณาจักร ร่วมรุกร่วมรบต่ออังกฤษและสหรัฐอเมริกา และในกาครั้งนี้ ญี่ปุ่นพร้อมที่จะให้ดินแดนที่ไทยเสียแก่อังกฤษและฝรั่งเศสกลับคืนมาทั้งหมด

คณะรัฐมนตรีพิจารณาข้อเสนอดังกล่าวแล้ว มีความเห็นแตกแยกเป็นหลายฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเห็นว่าควรรับข้อเสนอที่ 3 ที่ให้ไทยร่วมมือกับญี่ปุ่น เพราะเห็นว่าไหน ๆ จะให้ญี่ปุ่นผ่านแล้วก็ควรจะได้ประโยชน์ให้เต็มที่ อีกฝ่ายไม่ออกความคิดเห็น นายคิเรก ชัยนาม ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เสนอให้รับแผนที่ 1 ที่ว่ายอมให้กองทัพญี่ปุ่นผ่าน โดยแถลงว่า ถ้ารับข้ออื่น โลกจะต้องวิจารณ์ว่าไทยแถลงนโยบายเป็นกลางอย่างเคร่งครัดแท้จริงก็มาสมคบกับญี่ปุ่น และไม่เพียงยอมญี่ปุ่นเพราะสู้ไม่ได้ แต่กลับเข้าร่วมเป็นพันธมิตรด้วย

132 คิเรก ชัยนาม, ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2, เล่ม 1, หน้า 197-8.

ส่วน จอมพล ป.พิบูลสงคราม เขียนไว้ในจดหมายเปิดผนึกว่ามี 4 แผนการ ตรงกันกับที่หลวงวิจิตรวาทการเขียนไว้ในหนังสือทูตของ หน้า 16-17 ว่า

1. ให้เข้าร่วมมือกับญี่ปุ่นในสงครามครั้งนี้ โดยญี่ปุ่นรับประกันเอกราช อธิปไตย และเกียรติศักดิ์ของไทย ทั้งรับจะช่วยให้ได้ดินแดนที่เสียไปคืนมา
2. ให้ประเทศไทยเข้าสัญญาไตรภาคี โดยญี่ปุ่นให้ประกันในเอกราช อธิปไตย และเกียรติศักดิ์ของไทย ทั้งรับจะช่วยให้ได้ดินแดนที่เสียไปคืนมา
3. ให้ประเทศไทยยอมให้กองทัพญี่ปุ่นเดินผ่านแดน โดยไม่มีข้อประกันเอกราช อธิปไตย และเกียรติศักดิ์ของไทย และไม่พูดถึงเรื่องดินแดน
4. ให้ทำสัญญาป้องกันร่วมกัน (common defence) แบบเดียวกับที่ญี่ปุ่นทำกับอินโดจีน โดยให้ญี่ปุ่นประกันในเอกราช อธิปไตย และเกียรติศักดิ์ของไทย ทั้งรับจะช่วยให้ไทยได้ดินแดนที่เสียไปคืนมา

อังกฤษ ไม่เห็นหน้ากลัวเลย

เสียดายอเมริกาอยู่ทางไกลและเราจึงต้องสู้กับอเมริกันแล้ว
สมโอกาสแล้วที่ไทยจะ เข้ามามีอำนาจขึ้นในเอเชีย
และเรียกครองดินแดนกลับคืนมา

ใบปลิวโฆษณาของกองทัพญี่ปุ่นเมื่อเข้าสู่ประเทศไทย

อย่าหลงเชื่อว่าจอห์นไมเรอะ

ใบปลิวโฆษณาของกองทัพญี่ปุ่นเมื่อเข้าสู่ประเทศไทย

ความเห็นดังกล่าวของนายคิเรกได้รับการสนับสนุนจากนายพลตำรวจโท อุดล อุดลเกษจรัส กับนายปรีดี พนมยงค์¹³³ ส่วนรัฐมนตรีอื่น ๆ ส่วนมากก็ได้ออกความเห็นไปในทางที่ไม่ประสงค์จะร่วมมือกับญี่ปุ่น และไม่ต้องการจะสู้รบกับญี่ปุ่นอีกต่อไปแล้ว ก็ได้ตกลงเลือกเอา แผนที่ 1 นายกรัฐมนตรีจึงได้มอบให้ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร นายคิเรก ชัยนาม กับ นายวิเศษ ปานะนนท์ เป็นผู้แทนเจรจากับญี่ปุ่น ญี่ปุ่นขอทำความตกลงทางเศรษฐกิจและการคลังอีก แต่ไม่ต้องการใส่ไว้ในข้อตกลงทางทหาร นายปรีดี พนมยงค์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังจึงได้อ้างว่า เรื่องเอกราชและอธิปไตยของไทยนั้น ญี่ปุ่นต้องเคารพอย่างเคร่งครัด การตกลงวันนี้เป็นการตกลงทางทหารเท่านั้น จะเอาเรื่องเศรษฐกิจ การคลัง มาพัวพันไม่ได้ ขอให้ทำความเข้าใจกับญี่ปุ่นตามนี้ให้แจ่มแจ้ง ที่ประชุมเห็นชอบด้วยกับข้อห้วงคิงของนายปรีดี จึงได้ไปเจรจากับฝ่ายญี่ปุ่นอีกครั้ง โดยมีหลักการเจรจาอยู่ 4 ข้อว่า

1. การที่ยอมให้ฝ่ายญี่ปุ่นนำทหารผ่านดินแดนของประเทศไทยนี้ ต้องไม่ปลดอาวุธทหารไทย
2. เรื่องกองทัพญี่ปุ่นขอผ่านนั้น จะเพียงแต่ผ่านเท่านั้น จะไม่พักอยู่ที่กรุงเทพฯ
3. ข้อตกลงที่จะตกลงกันนี้ ให้มีขีดจำกัดเฉพาะในเรื่องการทหารเท่านั้น และ
4. ข้อตกลงนี้เป็นอันเด็ดขาด จะไม่มีอะไรเพิ่มเติมเข้ามาภายหลังอีก¹³⁴

หลังจากตกลงกันเรียบร้อยแล้ว นายคิเรก ชัยนาม ได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีให้ลงนามกับ นายทสึโบกามิ เอกอัครราชทูตญี่ปุ่น ในสัญญายอมให้ญี่ปุ่นผ่านประเทศไทยได้ในตอนท้ายของวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484 (ค.ศ. 1941)

กองทหารญี่ปุ่นนอกจากขึ้นบกทางภาคใต้ของไทยและที่บางปูแล้ว อีกส่วนหนึ่งซึ่งเป็นกองทัพที่ 15 มีชื่อว่า "โคโนเอ การ์ด" (Konoye Guards) ได้ข้ามชายแดนด้านตะวันออกเข้ามาเมื่อเวลา 2.00 นาฬิกา ได้เคลื่อนกำลังอย่างรวดเร็วมุ่งสู่วิเวณแม่น้ำเจ้าพระยา

¹³³คิเรก ชัยนาม, เรื่องเดิม, หน้า 198.

¹³⁴ทวี บุญยเกตุ, เรื่องเดิม, หน้า 356.

โดยไม่ประสมการต่อต้านเลย เครื่องบินไทยถูกฝ่ายญี่ปุ่นยิงตกใกล้กับวัดสนามจันทร์ สนามบิน และเครื่องบินต่าง ๆ ถูกทำลายเสียหายหมด เวลาเที่ยงของวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ.2484 (ค.ศ.1941) กองทัพนั้นมาเกือบถึงกรุงเทพฯ และโค่นปะทะกับทหารไทยและพลเรือนไทยใกล้ สนามบินคอนเมือง ทำให้ฝ่ายไทยเสียหายอย่างหนัก หลังจากนั้น ทหารกองทัพที่ 15 ได้ เดินทางเข้ากรุงเทพฯ อย่างสงบเมื่อเวลาบ่ายของวันเดียวกัน¹³⁵

ส่วนกองย่อยของกองทัพที่ 15 มีชื่อว่า กองทัพน้อย โยชิเดะ (Yoshida) ได้มา ขึ้นบกที่บางปูซึ่งอยู่ใกล้ปากแม่น้ำเจ้าพระยาก่อนรุ่งอรุณของวันที่ 8 เมื่อรัฐบาลไทยทราบ ชาวใต้ขอรองฝ่ายญี่ปุ่นว่าอย่าให้กองทัพนี้เดินทางเข้ามาในกรุงเทพฯ เพราะเกรงว่าจะ เกิดการปะทะกันขึ้น แต่อย่างไรก็ดี กองทัพน้อยนี้ได้เดินทางเข้ากรุงเทพฯ แต่เป็นเวลาเย็น ของวันที่ 8 ธันวาคม กองทัพนี้มาถึงกรุงเทพฯ หลังจากที่มีการลงนามความตกลงกันเรียบร้อยแล้ว จึงไม่มีการปะทะเกิดขึ้น¹³⁶

ครั้นวันที่ 9 ธันวาคม พลโทไคด้า (Lt. General Iida) ผู้บังคับบัญชากองทัพที่ 15 ได้เดินทางมาถึงเมืองไทยทางเครื่องบิน คณะทูตญี่ปุ่นซึ่งมี พันเอก ทามูระ เป็นหัวหน้า ไปรอ รับ หลังจากนั้น ฝ่ายคณะทูตและทหารญี่ปุ่นได้ปรึกษากับ จอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี อย่างลับ ๆ ความตอนหนึ่งที่นายกรัฐมนตรียไทยกล่าวแก่ญี่ปุ่น มีใจความว่า¹³⁷

...จะต้องพยายามอย่างหนักในการเปลี่ยนความรู้สึกของคุณไทย ที่มีความรู้สึกนิยมตะวันตก และอเมริกา แม้ญี่ปุ่นจะมีส่วนช่วยให้ ไทยได้คืนแดนคืนมาบางส่วนคราวกรณีพิพาทอินโดจีนก็ตาม แต่ คนไทยโดยเฉพาะชาวราชการพลเรือนยังต่อต้านญี่ปุ่นอยู่ จอมพล ป.พิบูลสงครามขอเวลาจากฝ่ายญี่ปุ่นในการเปลี่ยนความรู้สึกนี้ ส่วนกองทัพไทยนั้นอยู่ในบังคับบัญชาของนายกรัฐมนตรีนั่นเอง

¹³⁵Flood, op. cit., p. 713.

¹³⁶Ibid., p. 715.

¹³⁷Ibid., p. 719.

น้ำใสใจจริงของ
 ด้ข้บ่เมืความหวัง
 ให้ไทยเจริญก้าวหน้า
 อนันต์แท้จริง

ใบปลิวโฆษณาของกองทัพอากาศญี่ปุ่นเมื่อเข้าสู่ประเทศไทย

การหลอกลวงของอังกฤษ

นโยบายลับของอังกฤษ-นำประเทศไทยเสีย
 การที่จะขจัดชาติไทยได้ก็ควรกำจัดกับอังกฤษ
 นั้นเอง

ใบปลิวโฆษณาของกองทัพอากาศญี่ปุ่นเมื่อเข้าสู่ประเทศไทย

บัญชาการทหารสูงสุดด้วย จึงพร้อมที่จะปฏิบัติตามนโยบายของ
จอมพล ป.พิบูลสงครามทุกประการ แต่ไทยยังขาดอาวุธ จึงขอ
ให้ญี่ปุ่นช่วยเหลือ ไทยขอปืนและอาวุธยุทโธปกรณ์อื่น ๆ ส่วนความ
ช่วยเหลือและความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ฝ่ายไทยต้องการเงินกู้
จากญี่ปุ่น ส่วนสัมภาระที่ไทยจะให้แก่ญี่ปุ่น ญี่ปุ่นจะคงปฏิบัติต่อ
ไทยทางเศรษฐกิจโดยให้ไทยได้รับใบหนีก่อนผู้อื่น ผู้นำไทยยัง
ได้บอกกับญี่ปุ่นด้วยว่า ไทยได้ส่งโทรเลขถึงผู้นำจีนให้เขารวม
วงศ์ใหญ่ลยกับญี่ปุ่น จอมพล ป.พิบูลสงครามยังให้คำยืนยันแก่
ญี่ปุ่นว่าจะไม่มีการแอนตี้ญี่ปุ่นในประเทศไทย และกล่าวด้วยว่า
ไทยได้เตรียมที่จะประกาศสงครามกับอังกฤษและอเมริกา แต่
ยังรอคำตอบจากญี่ปุ่น และต้องการเวลาเตรียมใจสำหรับคนไทย
ด้วย เช่นเกี่ยวกับการรวมสัญญาไครภาติ ...

ต่อมา วันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ.2484 (ค.ศ.1941) นายทสุโยกามิ เอกอัคร-
ราชทูตญี่ปุ่น ได้นำเอาความตกลงระหว่างนายทสุโยกามิกับ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ซึ่งได้
ได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมประสานงาน เมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน พ.ศ.2484(ค.ศ.1941)
และได้รับการแก้ไขให้เหมาะสมแล้วที่จะให้มีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางธุรการและป้องกัน
การรุกราน (an offensive-defensive alliance) พร้อมกับบอกให้จอมพล ป.
พิบูลสงครามลงนามทันที แต่ฝ่ายนายกรัฐมนตรีไทยหลังจากอ่านข้อตกลงไปครึ่งหนึ่งแล้ว ได้
บอกกับฝ่ายญี่ปุ่นว่าไทยพร้อมที่จะลงนาม แต่ต้องขอมติจากที่ประชุมคณะรัฐมนตรีก่อน¹³⁸

วันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ.2484 (ค.ศ.1941) จึงได้มีการประชุมคณะรัฐมนตรีเพื่อ
พิจารณาว่าฝ่ายไทยควรจะเป็นกลางและหันมาร่วมมือกับญี่ปุ่นหรือไม่ ในที่สุด ที่ประชุม
ตกลงร่วมมือกับญี่ปุ่นทางทหาร หลังจากการประชุมคณะรัฐมนตรี จอมพล ป.พิบูลสงคราม
และ นายทสุโยกามิ ได้ลงนามความร่วมมือทางทหารเมื่อเวลา 9.00 นาฬิกา.¹³⁹

¹³⁸ Ibid., p. 722.

¹³⁹ Ibid., p. 723.